

СОДРЖИНА

МИНУЦИОЗНО ЛУПЕЊЕ НА
СВЕТОТ 5

Лидија Бајук 13

Гордана Бениќ 21

Весна Бига 27

Енерика Бијач 33

Ана Брнардиќ.....40

Диана Буразер.....47

Драгица Врањиќ Голуб 56

Марија Дејановиќ.....61

Лана Деркач.....72

Дуња Детони Дујмиќ 80

Маја Кушениќ Ѓерек 85

Станка Ѓуриќ 93

Анка Жагар 102

Диана Росандиќ Живковиќ 109

Дарија Жилиќ 116

Соња Зубовиќ 123

Дорта Јагиќ.....129

Божица Јелушиќ.....135

Емилија Ковач.....144

Андријана Кос Лајтман 152

Сања Ловренчиќ.....160

Соња Манојловиќ 167

Ирена Матијашевиќ 172

Љерка Цар Матутиновиќ.....182

Ванда Микшиќ 189

Љерка Тот Наумова.....197

Сибила Петлевски.....204

Моника Херцег 210

Ана Хорват 218

Ружица Циндори 224

Ивана Шојат.....231

* * *

Жељко Врховски 240

Книжевно Житие
Списание за книжевност,
уметност и култура
E-mail: knizevnozitie@gmail.com

Издавач:
ИД „Макавеј“ – Скопје
makavej@gmail.com

Главен и одговорен уредник:
Бранко Цветкоски

Редакција:
проф. д-р Илија Велев, уредник
Весна Ацевска, уредник и лектор
м-р Игор Радев, уредник
д-р Владимир Цветкоски,
извршен уредник

Ракописите и фотографите
не се враќаат

Компјутерска подготвока:
Кристи Георгиевски

Дизајн на корицајта:
Андреја Китевски

Илустрација на корицајта:
Жељко Врховски

Илустрации во овој број:
Избор од уметничките дела на
Жељко Врховски

Адреса на редакцијајта:
ул. Петар Ацев 20/11
1000 Скопје, Македонија

Телефон и факс:
+389 2 3290 528; +389 75 365 050

ISSN 1857-5730,
Број 49-50. Година XV,
јуни 2022

„Книжевно Житие“ е помогнато од
Министерството за култура на
РС Македонија

Тираж:
200 примероци

Мислењата, ставовите и
толкувањата, изразени во ова
списание им припаѓаат на
нивните автори и не ги одразуваат
ставовите на издавачот или на
помагателите на списанието.

Минициозно луѓење на светиот

Изборот на триесет и една современа хрватска поетеса во списанието „Книжевно житие“, во неговиот јубилеен педесетти (дво)број, е придонес кон мошне поттикнувачките и богати книжевни врски меѓу Македонија и Хрватска. Изборот е замислен како панорама, а не како антологија, па затоа не е резултат на строг и елитно осмислен концепт од литературно-критичка природа. Во овој случај, панорамата е блиска до филмското значење на зборот, како сцена која го доловува сегашниот момент и појавите во него. На извесен начин изборот е и невино подадена рака по цветовите кои дишат пред нашиот современ видик на хрватското поетско попрште, затоа што добрите познавачи на состојбите во хрватската поезија сигурно веднаш ќе го забележат отсуството на некои значајни имиња, кои сигурно би се нашле во еден посистематски и поам-

бициозен потфат, но затоа пак овој панорамски избор го збогатуваат неколку имиња на современи хрватски поетеси кои подолго биле или сè уште се надвор од фокусот, иако заслужуваат целосно и неподелено внимание.

Насушно е да се истакне дека оваа панорама доаѓа во вистинско време, бидејќи без претерување може да се констатира дека хрватската литература во последните години ја одбележа токму и првенствено поезијата на хрватските поетеси. Ова тврдење го поткрепува и фактот што поетски збирки чии автори се писателки се добитници на престижните книжевни награди, дури и кога станува збор за награди кои не се исклучиво поетски. На пример, во последните дваесет години, тринаесет поетеси ја добија наградата *Горан за млади поетеси*, што е оптимистички предзнак дека иднината на хрватската поезија е во рацете на жените!

Панорамата има за цел да го нагласи плурализмот на поетските практики, различноста на поетските изрази и поетики што коегзистираат во современата поезија создавана од хрватските лирски музи, ако тоа може да се оцени само врз основа на скромниот избор од само шест песни од секоја поетеса, што само по себе претставува нужност што ја наметнува добронамерната редакциска концепција на проектот којшто е единствен во македонската издавачка практика. Притоа, намерно се нагласува големиот генерациски опсег, бидејќи најстарата вклучена поетеса е дури шеесет години постара од најмладата, но виталноста на стиховите го премостува тој јаз. За живоста и динамиката на хрватската поетска сцена во голема мера придонесува женската поетска визија, на која големата Весна Парун храбро ѝ ги оцрта контурите со својата пресвртничка збирка „Зори и виори“ од 1947 година.

* * *

Неопходно е накратко да го нотираме лирскиот профил на секоја вклучена поетеса, обидувајќи се да ја прикажеме суштината на нивниот поетски опус во неколку аналитички засновани обопштувања.

Поетесата Лидија Бајук е мотивски поврзана со сопствениот роден супстрат на северо-западна Хрватска (конкретно Меѓумурје) и неговиот традиционален митолошки свет. Таа првенствено ја ползува ритмичноста и мелодичноста на сопствените стихови кои се основа и за нејзината кантавторска дејност. Твори и на кајкавскиот дијалект.

Гордана Бениќ е препознаена како автор на одлични песни во проза. Во книгите објавени во последните неколку години, нејзината тема е родниот Сплит и Диоклецијановата палата, како микрокосмос кој го отсликува универзалниот космички поредок и мистичната врска на човекот со него.

„Овој збор никогаш не бил невин“, изјавува Весна Бига во песната „Зборот со дупче на-

среде“. Годинешната добитничка на престижниот „Горанов венец“ за целокупното поетско дело создаде целосен лирски опус со исклучителна поетска и изразна зрелост.

Поезијата на Енерика Бијач се карактеризира со доверба во класичната поетска мисија која се стреми кон убавината и вистината. Барајќи ја хармонијата на поезијата и реалноста, таа ја доведува во прашање моќта на поетскиот збор.

Ана Брнардиќ е истакната поетеса од помладата генерација, чиј опус се одликува со зрелост и виртуозност на поетскиот израз. Преку поетска анализа на секојдневните појави, таа ги открива лузните на светот.

Деликатната поезија на Диана Буразер се одликува со промислена поетска хармонија, внимателно избран израз и избалансирани поетски слики, кои ги нивелираат емоционалните возвишености.

Исклучителни поетски остварувања, како на стандардниот хрватски јазик, така и на чакавскиот дијалект, соз-

даде Љерка Цар Матутиновиќ, која пет децении е присутна на хрватската поетска сцена. Константата на нејзината поезија е мотивот на љубовта како основна животна сила, а поезијата е медиум за зачувување на нејзината суштина.

Надарената Марија Дејановиќ е најмладата авторка претставена во оваа панорама, но веќе има објавено неколку книги, а веќе е овенчана со бројни книжевни награди, домашни и странски. Нејзините песни се обележани со егзистенцијални лузни на нашето време.

Карактеристичната поезија на Лана Деркач доживеа исклучително позитивен прием во Хрватска и во странство. Нејзината поезија се заснова на искуството и деталите, а „таа е условена од внатрешната мотивација“, да ја цитирам самата авторка. Деркач ја препознава поезијата како ексклузивен простор во кој ги скротува крајностите на модерното битисување.

Дуња Детони Дујмиќ систематски ѝ се посвети на

поезијата откако создаде значаен книжевно-историски и литературно-компаративен опус со акцент на женската компонента на хрватската прозна литература. Нејзината поезија се карактеризира со педантно расчленување на избраниот мотив, околу кој плете фина асоцијативна и метафорична мрежа.

Во поезијата на Маја Кушевиќ Ѓерек, духовноста и љубовта се значајни мотиви што поетесата ги оживува во стихови со раскошна живописност, не бегајќи од егзистенцијалното милје. Песната е творба во која се разоткрива *poeta vates* во постојан дијалог со светот, со неговиот творец, но и со поетската традиција.

Поетесата и есеист Станка Ѓуриќ се фокусира на односот со Другиот и различните аспекти на тој однос, вклучително и еротскиот. Суптилно, внимателно и емотивно нијансирана, поетесата се движи низ интимниот простор на поетскиот субјект, откривајќи го она што му бега на говорот.

Поетската стратегија на повеќекратно наградуваната Моника Херцег се остварува низ опсежна метафоризација на егзистенцијалната ситуација, не бегајќи од автобиографското и низ сложената поетска анализа ги лупи феноменолошките слоеви. Нејзиното автентично поетско Јас проговорува и пее од феминална перспектива.

Доминантни мотиви во поезијата на Ана Хорват се машко-женските односи и природата, особено животните и дрвјата. Во нејзината поезија се чита нескриен еколошки ангажман и солидарност со сите живи суштества. Секојдневниот, разговорен речник на нејзината поезија нагласува една неочекувана, понекогаш духовита или резигнирачка поента. Пишува и хаику поезија и поезија за деца.

Дорта Јагиќ, поетесата со меѓународен углед, систематски ја поетизира реалноста со исклучителен сензибилитет, не бегајќи од ниеден феномен, колку и да изгледа неважно и

тривијално. Критиката го истакнува нејзиниот лудизам, склоноста кон апсурдниот и родово обележан поетски субјект.

Креативно сестраната и општествено ангажираната Божица Јелушиќ го достигнува својот апогеј во поезијата. Нејзиниот избалансиран, независен и понекогаш автореференцијален поетски говор се карактеризира со класична поетска извонредност, со исклучително внимание кон јазикот и лексичкото богатство и со широк спектар поетски мотиви. Голем е нејзиниот придонес во поезијата на кајкавскиот дијалект.

Сугестивниот и суптилен поетски јазик е карактеристичен за поезијата на Андријана Кос Лајтман. Метафората често се заснова на синкретизмот на поетскиот субјект и природата, синкретизам кој носи забележлив емотивен набој. Но, тоа не значи дека поетесата бега од модерните невралгични места и лузните на историјата.

Емилија Ковач е авторка на песни во проза, но и на стихо-

ви на штокавски и кајкавски дијалект. Поетскиот субјект го преиспитува и анализира сопствениот идентитет и однос со другите и со светот во целина. Лексичкото богатство се огледува во мноштвото синоними и внесувањето нестандартни лексеми, како што се дијалектизмите, локализмите и колквијализмите во поетскиот говор.

Во разновиден книжевен опус на Сања Ловренчиќ, поезијата е константа. Критичарите ја истакнуваат нејзината склоност кон бајките и чудата. Поетскиот субјект е подложен на алузивен монолог, а поетските мотиви ја следат логиката на сонот во суптилен ритам, со стремеж, најпосле, во тој порој, како централно место на поезијата, да се пронајде „меурчето на празнината“.

Исклучителноста на поетските остварувања на Соња Манојловиќ критиката рано ја препозна и често ја истакнува нејзината припадност кон егзистенцијалистичката и неоегзистенцијалистичката пое-

тика, лудистичкото и фантастичното.

Поезијата на Ирена Матијашевиќ се карактеризира со наративно-исповедна проза. Таа е поетеса без излишни поетски украси и на тој начин го отвора својот внатрешен свет, мотивиран од еросот на пишувањето кој има терапевтски ефект, бидејќи „суштината на секој збор е слободата“.

Писателката, преведувачка и професорка Ванда Микшиќ поетски го транспонира современото искуство на горко-ироничен начин, во исто време аналитички и задлабочено. Поетската творба е резултат на своевидно поместување на односот на поетскиот субјект кон реалноста, а медиумот на јазикот ја открива сложеноста и слоевитоста на тој однос.

На книжевно и интелектуално сестраната Сибила Петлевски уметноста/поезијата ѝ е егзистенцијален *condicio sine qua non*. Нејзината поезија е формално и суштински избалансирана во обидот да ја забележи потрагата по поетскиот

„камен на мудроста“, односно онаа на нејзината суштина што го надминува и потчинува времето.

Диана Росандиќ во својата поезија балансира помеѓу Ерос и Танатос, поставувајќи универзални егзистенцијални и духовни прашања, вклучувајќи го и прашањето за смислата на поезијата. Негува експресивна метафорика и слободен стих.

Поезијата на Ивана Шојат неправедно е засенета од нејзините прозни дела. Нејзиниот поетски јазик се одликува со описност и воздржаност, а во поезијата е собран опитот на егзистенцијалното искуство, бидејќи секој голем поет одново одговара на прашања за љубовта, староста и смртта.

Хрватско-македонската поетеса Љерка Тот Наумова се истакнува и на двата јазика. Нејзината поезијата се стреми кон надреализам, а на лексички план кон очудувањето и неологизмите, обидувајќи се да ги избрише и јазичните и сите други граници и пречки за поетското творештво. Нејзините преводи,

како и културната активност придонесуваат за меѓусебното разбирање на македонската и хрватската култура.

Поезијата на Драгица Брањкиќ Голуб се карактеризира со филозофичност и херметизам и со напорот да се допре до суштината на поетскиот јазик, но и на јазикот воопшто. Поезијата како лингвистичко уметничко дело е блиска до духовноста, бидејќи говорот (песната, молитвата) нè доближува до Создателот.

Во својата поезија Соња Зубовиќ артикулира важни моменти на универзалното искуство преку својот комуникативен исказ. Со навидум едноставен јазик и ритам, таа формира кохерентни поетски мотиви со нагласени поенти.

Поетскиот глас на Анка Жагар е еден од најавтентичните во современата хрватска поезија. Поетесата систематски ги преиспитува поетските и јазичните конвенции и авторитети, внесувајќи мноштво алузивни неологизми и релативизирајќи ја синтаксата.

Херметичката природа на нејзиниот поетски универзум ги интригира и публиката и критиката.

Непосредноста и свежината на поезијата на Дарија Жилиќ доби обожувачи и надвор од Хрватска. Поетесата не бега од емоциите и родниот идентитет, туку искрено зборува за своите искуства, размислувања и средби со другите литератури и култури.

И, повеќе од заслужено, неколку назнаки за поетското писмо на Ружица Циндори, ко-авторката на оваа панорама на современите хрватски поетеси. Нејзината лирика се ниша над големиот потски врток што извира од земното и неовдешното, од обичното и загадочното, од физичкото и метафизичкото. Таа е една од суверените лирски музи кои со смиреноста на исказот ја огласува тревата на светот.

* * *

Останува да се надеваме дека овој редуциран панорамски избор од поезијата на хр-

ватските современи поетеси ќе го поттикне уште повеќе љубопитството и интересот за современата хрватска книжевност воопшто и ќе ги охрабри новите иницијативи во Македонија и Хрватска кон нови меѓусебни преводи и идни

средби на книжевните творци и ќе овозможи уште подобра и поплодна соработка и размена на двете на многу начини блиски литератури и култури.

*Ружица Циндори
Бранко Цвейкоски*

Аудија Бајук

Аудија Бајук дипломирала на Високата учителска школа во родниот Чаковец, а во Народната универзитетска библиотека дополнително се здобила со звање училишна библиотекарка. На Филозофскиот факултет во Загреб дипломирала етнологија и антропологија, докторирала и се здобила со звање доцент. Работела како учителка и библиотекарка во две основни училишта, како професионална писателка и музичарка, а хонорарно како уредничка за музичка култура во „Школска книга“. Живее во Загреб и работи во Институтот за етнологија и фолклористика.

Нејзини први позабележливи музички настапи биле на концертите на Џон Мејол и Џоан Баез во поранешна Југославија. Таа е една од втемелувачите на хрватската современа музичка етносцена. Објавила осум самостојни аудио-албуми, седум книги поезија и четири книги проза. Уредила триесетина научни и уште толку стручни трудови, учествувала на четириесетина симпозиуми, од кои два ги поттикнала и (со)организирила, а во пет била член на организациските одбори. Поттикнала или ги поддржала и (со)организирила дваесетина етнолошки проекти, петнаесетина теренски

етнографски истражувања во Хрватска, десетина тематски етнороботилници. Била стручна соработничка на „48. Меѓународна смотра на фолклорот Загреб 2014: Меѓумурско наследство“, авторка е на текстот и сопотписничка на номинацијата на меѓумурската попевка во регистарот на културните вредности на РХ (2013), координаторка и сопотписничка на номинацијата на меѓумурските попевки, како и сценаристка на филмот „Меѓумурска попевка, народна песна од Меѓумурје“ за УНЕСКО-овата Репрезентативна листа на нематеријалната култура на човековото наследство. Косценаристка е на етнографските филмови „Приказна за дувачките инструменти“ и „Сончоглед: Екологија на духот, екологија на помнењето“ на Марија Јовиќ, како и на „Нагришпане траверсе“ („Изгребани прагови“) и „Картолина од Крива Кала“ на Анте Розиќ. ХРТ ги емитираше нејзините екоконцерти „Кнеја“, како и „Тира лес“ и „Сењицо сењала“. Како музичарка или стручна

соработничка учествувала и на неколку поетско-музички рецитали, улични перформанси, театарски претстави, танцови кореографии и документарни филмови, како и во играњот филм „Трансатлантик“ на Младен Јуран. Соработува со еколошки, хуманитарни и татковински здруженија, со образовни, научни и културни институции, како и со многубројни домашни и странски уметници. Член е на „Матица хрватска“, на Друштвото на хрватски писатели, на Хрватското друштво на композитори, на Хрватското етнологско друштво, на Меѓународно друштво за народни наративни истражувања итн. За својата работа е добитничка на дваесетина награди и признанија. Нејзиниот награден роман „Кнеја“ е илустриран и во истоимениот документарно-игран филм на Нана Шојлев, со танцова кореографија на Дарко Бркљачиќ, во претставата на Театарот за млади во Осиек во режија на Дубравко Црнојевиќ-Цариќ и во сценската игра на театарот

„Електорн“ на Власта Годец. Во татковината е повеќекратно наградувана за својата книжевна, музичка, јавна културна и научна работа. Во татковината и во светот (Словенија, БиХ, Србија, Македонија, Унгарија, Грција, Непал, Тибет, Италија, Чешка, Украина, Франција, Швајцарија, Шпанија, Канада, Колумбија, Бразил, Велика

Британија, Аргентина, Мароко) се претставила повеќе од илјада и петстотини пати. Подрачјата на нејзините научни интересирања се нематеријалната култура, дигиталната хуманистика, обичајно-обредните практики, прасловенското наследство, културната ботанистика и анималистика, астротнологијата, етнографскиот филм.

Од стихозбирката „Волчица“ (Меандар, Загреб, 1999)

МЕТО

Мура отвора очи.
Со лице записнато
од жештина и семе
пастирите бели кошули
закачуваат на ветер
а јас испивам бокал свежо млеко
шушкајќи со слама под нозете,
за да проникнам
во времето
омеѓено
со зуењето на пчелите

и со гласнувањето на птиците.
Полните силоси
потсетуваат на градот
што го зборавив
наслушнувајќи го
штракањето на штрковиот клун.
И сето тоа
додека летото
ги потпира скалите на јаболкницата.

ЗОРА-ДЕВОЈКА

Робинка на ноќ сум, пекам.
Саканиот дал` ме чека?
Млада Луна свезди води,
покрај куќа лесно оди.
Со сребрени долги коси,
нежна плот и нозе боси.
Ми дарува алем накит, а не сив,
надвор гази вранец див.

Млад Месечко в гајда свири,
модар фустан ми одбира.
Намигнува со сјајно око,
помислувам – а тој скока.
Ми пее, се смее, не се крие,
па од бокал вино пие.

Игра, мами, орев нуди,
а во мене – Зора руди.

„Ајде в оро!“ Сонце збори.
Самодиви пловат горе.
Јас им мавтам, коњот врсна,
Блед Месечко горе висна.
В златна мрежа е ноќта сега,
по Млечен пат Месечко бега.
„Најди друга, не сум твоја!
Мене Сонцето ме вика своја.“

Од стихозбирката „Сандали на вода“
(Библиотека и читалиште „Шенковец“, Шенковец, 2000)

ЕКВИЛИБРИУМ

Вријат еони во вулкански бездни,
дур` вибрира плазма над Атлантида.
Во божествен котел се раѓаат ѕвезди,
метеори брујат вселенски етиди.

Од првата експлозија ехо, од квант до квант,
во капките вода од врв на сталактит,
низ светлосната призма на зрнце дијамант,
од черупка празна на прастар амонит.

ПАНОНИЈА

Низ шушкави лисја сирка костенлив плод:
оскоруши, мушмули, ореви красни.
Од кора и од луспи Велес гради брод,
есенски кораб на воздишки страстни.

Од кошница пастир мед во раце носи,
па уморен се спушта до поило.
Врз окна, вратнички и месинг вечерта роси.
Пиштат влажни гранки. Блесок на огнило.

По удолица душка мековлакнест пух.
Покрај оган оро, врескот и пијанка.
Дремливиот пастир го буди житен дух
Месечина в раце држи младата селанка.

Од стихозбирката „Пипилотините песни“
(Меандар, Загреб, 2004)

ПИПИЛОТИНАТА ПЕСНА

налетав на пророк
дојде со громови

му се понудив себе
тој ме прегрна како сестра
сmeeјќи се
и пак смеејќи се
јас не сум
како што си ти
во занесот не виде
како напредува мовта
отворам врата станувајќи врата
тој влезе со светилка
каде си
праша

Од стихозбирката „Хартиен брод“
(ДХК, Загреб, 2012)

ДРАВСКИОТ КРАЛ

Месечина, тај сребрена пара, од небо рипна у Драву.
Стресé се вир и с`с искре запалú га ваздух.
Пред калну колибу воден дух мрмља у траву.

Светлокóси ѕвезде трепкав, огањ прерипуе дравски краљ.
Навечер од златно дрво крушќе бере л`ко
И на облáк, у длабóку Драву падна́л меко.

Од длабочíну у височíну он пǎ ќе си седне.
Ќе грабне црну врану, ноќе гранку ќе сведне,
У Драву рибе ќе пушти и маѓие бедне.

Навечер тугúеш, сабајле клетве свиреш на цимбáло дравски
душе.
Какó блештив бисéри, борови шишérке, менгúшке на уши.
Игра оро скитник. Змиски цар месечíну гасне, светлото га
гуши.

Превод: *Санде Сџојчевски*

Тордана Бениќ

Тордана Бениќ (1950) е истакната современа поетеса, одличен автор на песни во проза. Застапена е во бројни домашни и странски антологии на современата поезија, а нејзината поезија е преведена на десет странски јазици. Објавила дваесет стихозбирки, меѓу кои книгата „Ковачи на сенки“ (избр) е објавена во 2014 година на француски јазик.

Во поетскиот опус на космичкиот романтизам, на особен начин ги поврзува небесниот и земниот простор, стварното и магиското, виртуелното и реалното. Во овој циклус се објавени книги со песни во проза: *Баналис Глорија*, 2009 година, *Обликој на душата*, 2011 година, *Небесни-*

ој еквалтор, 2015 година, *Белиој шум*, 2019 година и *Нулијата Земја*, 2022 година.

Во мулти-книгата за магичната картографија на палатата на Диоклецијан во нејзиниот роден град Сплит се објавени поетските книги:

Палајата на заробените сонии (2012) *Палајата на вонземските сонии* (2013), *Палајата на светлината и сенката* (2014), *Палајата на последните картографи* (2017), *Палајата и нејзините двојници* (2020) и *Палајата на невидливата ѝланеја* (opus magnum), 2021 година.

Врз основа на мотивите на поетската тетралогија за Диоклецијановата палата во Сплит, снимен е документарниот

филм „Приземјената вселена“
(продукција на ХТВ, 2018).

Наградена е со престижните награди: *Тин Ујевиќ* за збирката *Латнерна маѓија*, 1998 година, *Горанов венец* за целосен

поетски опус, 2014 година, со Наградата на ХАЗУ за книгата *Небесен еквајор*, 2018 година и со Наградата *Квири* за поетски опус и придонес во хрватската поезија, 2021.

НАЈБРЗОТО ВРТЕЊЕ

Земјата е заробена од најбрзиот вртеж, најлудиот немир на епохата. Нема веќе противречност; галаксијата
 Андромеда е свртена
 кон влезната врата на домот и пригушените детонации
 извлекуваат црнило од
 сидовите. Густоот ноќен воздух испарува од рабовите на
 терасата во градината, гравитационите бранови ги
 тресат потпорните вијуги на темнината. На малата
 сцена Херта Милер се огласува со нејасниот јазик на
 медузата;
 мистериозните шумови ја разбиваат глазурата на нејзините
 усни.
 Зеленикавите опашки на кометите го покренаа хлорофилот
 во билките,
 ситните метеори испуштаат светлосни наслаги и
 планетата се
 покрива со блескава мембрана од космичка прашина.

МАГИЧЕН РЕАЛИЗАМ

Во годината на големите откритија, пронајдени се
честички кои
го обновуваат универзумот. Нивната боја е портокалова
и електрично
сина; чудесните моќи ги надминуваат евангелските
претстави и упатствата
од светите сликички, ги потиснуваат визиите на пророците и
видовитите. Стравот
од она што доаѓа од темнината е поврзан со квантните
честички и
магиските чудовишта. Топлата и течна кал влегува во
нашите пори,
ја покрива тревата и цвеќињата. Сликите брзо
се распаѓаат; седиме во градината и светот се излева како
дождовница.
Виорите магла носат мирис на малини и барут,
сиот раскош
на звуците се стрмоглавува во бездната.

ПИРАМИДАТА НА НЕБОТО

Збогум бразилски син папагалу ара Спикс, збогум Лузија,
сенишна Бразилко стара дванаесет илјади години, збогум
скелету на диносаурусот од регионот Минас Жераис. Додека

фосилите горат во историските палати на Рио де Жанеиро,
 ние залудно им се восхитуваме
 на мистичните рефлексии во раскошната пирамида на
 небото. Одблизу
 светот се менува сосема незабележливо. Во вселенските
 катедрали оживеаја високите кули и театарот за
 фантази-операта;
 низ темнината лебдат свездести листовидни риби со жолти
 електрични опашки.

ОПОЈНА ПРАШИНА

Божјите честички се вртат во круг, блескајќи како вински
 муви кои први испливале во вселената. На рабовите на
 бездната,
 прогонетите ангели ги следат трагите на заскитаните
 животни. Земјата
 одекнува под копитата на дивите стада; мириса на орхидеи и
 злобни комети. Во опојната прашина, јасно се гледаат
 километри
 врежани галаксии кои прскаат со светлина. Моќните
 духови на древниот свет го оддалечуваат универзумот.
 На северното
 небо Касиопеја се шири во празнината; зад синиот Нептун
 прастарата светлина од косата на Береника е бледа како дух.

СВЕЗДЕНИТЕ ЕДРА

Го зауздавме Сонцето и ги следиме едрата на сјајната звезда
Фомалхаут, ги следиме долгите опашки на кометите. Далеку
од Земјата
се отвораат магнетни портали, чудни животни го мирисаат
замаглений простор. Короните мирисаат на влажна земја
и на
крзното на портокаловите диносауруси кои изгореле од
парчињата
на метеорите. Розовата прашина го обвива Олимп Монс,
пораките
од радиотелескопот лебдат како ситни водени цветови.

УБАВИНАТА НА ЗЕМЈАТА

Приказните се како магнетни полиња, родени од страшната
убавина на
Земјата. Необјаснивата радост на светот ги уништува
сидовите од тули и
гипс, вулканите проголтуваат трошни замоци. Велат, веќе е
роден
човекот којшто ќе слета на црвената планета Марс. Ни
останува
само мал простор за тиркизното небо, за црниот вулкански
камен и

сенките од пеплосаните треви. Низ сончевите кругови
Земјата емитува
чудесна светлина, растенијата создаваат магични звуци,
а расцутените цреши
ја најавуваат пролетта.

*(Од книгата „Бела врева“ Меандар Медиа,
2019 година)*

Превод: *Бранко Цветкоски*

Весна
Биџа

Весна Биџа е родена во Загреб, каде што дипломира-ла на Филозофскиот факултет. Ги објавила следните поетски книги: „Начинот на песната“ (1996); „Шпионирајќи го сопствениот поглед“ (2001); „Четири стравови“ (2001); „Под капаци на друга раса“ (2004); „Видок кожа“ (2006); „Сенка на водило“ (2009); „Жени на пат“ (2013); „Бела Паника“ (2013); „Морам да го гледам морето“ (2018); „Со телото во зборот – перформансо стих“ (2019). Има објавено и девет прозни книги (раска-

зи, романи, дневнички записи, како и повеќе радиодрами), а нејзини раскази се внесени во низа антологии посветени на кратката прозна форма. Нејзини песни се објавени во антологиите на современата хрватска поезија што се приредени од Мирослав Миќановиќ, Сањин Сорел, Сергеј Главјук, Ервин Јахиќ, Гжегож Латушињски и Тонко Мароевиќ, објавени во земјата и во странство. За поетското творештво, во 2022 година, ја добила наградата „Горанов венец“.

НЕКОГАШ ЛУЃЕТО ОД ПЛАНИНАТА

некогаш луѓето од планината, ловци, воини и рибари,
 од кои една патничка, со заматен поглед,
 не можеше да го истави својот поглед,
 а сега невидливи и со брз чекор,
 спремни да се препорачаат на овој и оној бог,
 откако ја запалија крвавата кошулка,
 откако зад себе ги оставија крикот и опашестиот смрдеж,
 дали во сонот себеси ќе се сретнат и препознаат,
 дали барем ќе насетат дека и ден-денес спијат
 со наострени уши, со отворени очи,
 одеднаш ќе го слушнат молкот и ќе видат сè,
 во мракот ќе фрлат мрежа, ќе уловат свилен шум,
 ќе слушнат како водата се чешла со рибини перки,
 ќе видат како зората, со моќен брус светлина,
 го тенчи месечевиот срп, се спушта меѓу крошните и
 ги симнува ноќните капи од дрвјата,
 ќе слушнат како ги коси сенките на месечината, а тие,
 скриени во тревата, лесно стигнуваат и зајак и вепар,
 потоа долго ја мијат својата кожа, го бришат мирисот на
 уловот,
 на стариот плоштад менуваат нож за капа,
 а кога ќе се сретнат на улица, не се препознаваат,
 овде секој му е друг на другиот,
 како сам да си чекори зад својот грб
 или чекори пред себе и мора да се настигне,
 тука тие минуваат едни покрај други со ист чекор
 како лондонските службеници кои носат ист чадор,

ист пар чевли и со денски уши наслушуваат,
со денски очи зјапаат во дете кое час возвраќа поглед,
час патува мижејќи и пеејќи во подземната,
како да е на излет,
детето си игра ловење, си игра криенка

ПОД КАПАЦИ НА ДРУГА РАСА

Попустлива за миг, и веќе грска бодливи зборови
се сипува на мојата кожа, треската веднаш се гласи
со крлушки, опака болест, ако веќе дишам на жабри,
ако се касам себеси со острорабни сталактити,
можеби ќе завршам во аквариумот на блискиот бутик,
не знам каде сум ги купила сите тие воздишки,
обично влегуваат кога телото е помекко од вообичаено,
можеби одеднаш кажав некоја поговорка
која ми се чинеше соодветна, а по неа за миг
идат други, небаре насолзени, несакани роднини,
тоа бидува штом ќе се стори трескавичен љубовен чекор,
новите жители на телото управуваат со стапките, тргнува
од долу нагоре, странци го населуваат мекото ткиво на
детството,
го преземаат стравот, зјапаат под капаците на друга раса

ЗБОР СО ДУПЧЕ НАСРЕДЕ

Тој збор беше просирен, толку што
 низ него можеше да се види другиот брег,
 еден од оние зборови што имаат дупче
 насреде, сред неговото значење,
 а работ наоколу – брич, чисто сечило,
 на кое мора внимателно да се стави зеницата,
 никогаш блиску до треперливиот желатин на окото,
 само толку колку малку да се ороси
 Буњеловиот зев, позајмен од кланица за крави,
 благо да го замагли погледот на другиот брег,
 после тоа може полесно тој да се има на ум
 или да се заврти меѓу прстите и да се фрли во воздух
 спирално, додека не се стори шуплива паричка,
 овој збор никогаш не бил невин,
 во полна сила можеше со својата острица
 да допре сè, насекаде да се мушне,
 овој збор мора да се држи послушен,
 да се затвори најстрого со сопствен поглед!

ВИДОК КОЖА (XLIV)

Тој испишува лузни со зборови за светот на врели сечила,
 стрмни карпи, мраз или безглави вилици на голема риба,

ЈА ВОДЕВ СВОЈАТА СЕНКА СО ВОДИЛО

Ја водев со стрептеж својата сенка со водило, тешејќи се
 дека некаде сè уште има пејзаж што е занебен
 и листови на дрвјата кои лесно го замрсуваат секој одраз,
 го кријат во крошната или го претвораат во цртеж на куче,
 кој не е лесно да се најде, како што е лесно да ме најдеш овде,
 мене и мојата сенка на водило, врежана во бетонот.
 Овде сопствената сенка може да добие заби и да го касне
 за срце својот сопственик или засекогаш да исчезне во
 шахта,
 испарувањата што идат одоздола го одземаат здивот!
 Овде сидот буи и екранот се крева, а од металниот честак
 гледа неуморно око. Ова око само тукутака,
 со едно трепкање го крши одразот, ги гризе водилата за
 сенки
 и лесно ужива во балоните што се креваат на небото.
 А тогаш кој ќе нè препознае мене и мојата слика таква,
 без сенка?
 Кој? Тие со празни верички и онака се сомневаат во сè,
 плукаат наоколу и ја прескокнуваат секоја шеста коцка на
 тротоарот.
 Од чисто себични причини ги бараат најблиското дрво,
 оџачарот,
 копчето што го тепа урокот, или тапетот со нацртани
 години,
 тие по сè удираат трипати!

Превод: Санде Стојчевски

Енерика Бијач

Енерика Бијач, (Одак, 1940, Завала, Дубровничко-неретванска жупанија), писателка и сликарка - пишува поезија и проза, книжевна и уметничка критика, есеи и огледи. Слика акварели на свила и масло на платно.

Основно училиште завршила во Опuzен, гимназија во Метковиќ, дипломирала славистика на Филозофскиот факултет на Универзитетот во Загреб: хрватски или српски јазик и југословенска литература. Студирала и француски јазик. Живее во Копривница. Работела во средните училишта во Копривница како професорка, како и во новинарството и библиотекарството. Долги години била

претседател на Собранието на Копривничката асоцијација за култура и уметност „Наведнувања“, десет години (2003-2013) била претседател на Управниот одбор на Музејот на Копривница. Таа е основач и претседател на огранокот на Хрватската писателска асоцијација (ДХК) Подравина-Пригорје во два мандата (2009-2015). Основач и претседател на Неретванските поетски средби „Маслинки в лице“ (2009-), основач на Денот на Јован витез Трнски (2010), Копривница Марулиана (2011), претседател на Организациониот одбор на Меѓународниот литературен фестивал „Галовиќева есен“ (2010-2014) и уредник на биб-

лиотеката „Ракопис“ и „Галовичиана“ (2010-2015) и на поголем број книги од различни хрватски автори. Член е на Управниот одбор на ДХК (2014-2017).

Објавила над 20 книги, од кои 15 книги поезија (*Траџи*, 1989, *Ресџаврација*, *Пајтои*, *Само бесконечноста е крај*, *Школка*, *Зад крстои*, *Зеленаи* *солза на вселенаи*, ... *Нашаи* *средина - секојдневно* (2021.)

Одржала 40-тина самостојни изложби на слики, придружени со каталог и две ретроспективни изложби. Член е на Друштвото на хрватските писатели, Матица хрватска, редовен и почесен член на Словен-

ската академија за литература и уметност и главен координатор на Академијата за Хрватска. Учествовала на повеќе поетски фестивали во земјата и странство.

Нејзините песни се преведени на италијански, англиски, бугарски, полски, словачки, руски, црногорски, романски, шпански и украински. Добитник е на бројни награди во Хрватска и во странство. Во 2013 година е лауреат на меѓународната награда „Летечки перо“ за севкупно поетско творештво, која ѝ ја додели Словенската книжевна и уметничка академија од Варна (Бугарија).

ТРАГА

Збор до збор составени
се разгранува небото
од Зборови
зборот се врти, во зборот се огласува
со гласот на Вечниот. Во цртки и рецки
се впишува, се гравира и чува
Голем пат, гласови јасни,

темнината во светлина, радоста во утрата
вселената заплетена
во постојано движење и промена:
денес
и утре.
Отворена дланка, грстот зборови
се мојот здив вчера и денес,
во денес е утре
морето на времето
во безгрижната Вечност плови.

Смирено потпрена го слушам
растворен во зборови на Вечноста гласот,
небесата што се разгрануваат
со своите меандри под моливот
на хартијата само трага:
во зборови се составувам, растам
и исчезнувам во истиот миг.

НА СИНАТА ЛИНИЈА

Сина линија во далечината –
структурите на бесконечноста и поглед
во непознатото. Некој поинаков свет
се протега во непознатото.
И ритамот на отчукувањата кои појасно свонат –
во погледот, во срцето и главата.
Кипарисите во слобода –

итаат кон небесата. Се сликаат во вода
и пловат, нурнати се нишаат во преградката
на светлината и водата.
Се разгранува плодната тишина. Се собира
на сината линија. Одморена,
се враќа во големите отворени очи,
проблеснати од собраното. И од претчувството
и интуицијата што лесно се закотвуваат
на сината линија во далечината додека му бараат
зборови на стихот. И врвеж - на животот.

СВЕТЛОПИС

Бранот се закотви покрај брегот.
И молчи. Светлината на водата - трепери
во блесок. Испишува светлопис.
Боите се прелеваат, во замрените
зборови потонати, потонати, останати
без здив и боја и зборови.
Светлината и водата очи во очи!
Без глас.
Светлина и вода во преградка!
Без здив.
Пладневното рамновесие ипишува
светлопис - отворено писмо и пораки
од дамнини втемелени,
со печатот на Светлината запечатени.
Бранот закотвен покрај брегот.

Светлописот сјае –
вграден во смислата на животот.

Дожд

Дождот нагло падна,
дури не се ни умори,
само
ја изми реката,
и застапа. Измени,
светлеат сега белите
лилјани,
и виножитото над реката
сјае. А времето
оди тивко
само ги бележи, допира,
и прередува веќе пожелтените
страници на листот.
Бели лилјани. И виножито
над реката од
моето сино и зелено,
од твојот осончен здив,
на водата зад дождот
целосно
виолетово се спојува.

ЗЕЛЕНАТА СОЛЗА НА УНИВЕРЗУМОТ

Незауздана приказна
водата
мојата живеачка,
брегот на кој траам
во кој сонувам додека
слатка и солена,
ми ги прелистува сликите го врти
тркалото
во далечината е далеку
погледни го во лице и ти
што се собираш во капките
меѓу кориците, направи ме сериозен
во своето лице додека
раскажува живеачката
зелената солза на универзумот
искри од љубов
се капе во љубов. Алхемија
на љубовта
во слатко и солено измешана
во границите на животот и смртта
царува слатката и солена
зелената солза на универзумот.

АКО МОЖЕ ПОЕЗИЈАТА

Ако може поезијата,
о дали може - о кога би можела
поезијата со силата на својот исконски збор,
чист, умен, длабок - гол
како што е новороденчето
од мајка родено чисто
дојдено на светот од љубов, о кога
поезијата би можела,
о може ли поезијата со свој збор
од Почетокот, што беше на почетокот,
може во ова време
да ја размрда мислата на светот
од чиста љубов, од своите длабочини,
од ширината на душата во моќното утре,
во утра - ведри во круг? Може ли
тој кревок збор, да се издигне, да се продолжи,
да зајакне – тесно е, да го продлабочи животот,
о може ли во свеченоста на постоењето,
во благодарност, во дијалог
и во братска преградка? Во: Мир со тебе! –
каде и да си! Па нека се помират
небото и земјата – луѓето пред сè. О - ако може поезијата,
о, може ли поезијата?

Превод: Бранко Цвейќоски

Ана Брнардиќ

Ана Брнардиќ е родена 1980 година во Загреб. Дипломирала на Филозофскиот факултет во Загреб на компаративна книжевност и хрватски јазик и литература, а на Музичката академија - виолина. Нејзините песни се преведени на петнаесет јазици и објавени во домашни и странски поетски антологии, списанија и на веб-страници. Добитничка е на Горановаиќа награда, наградата Славик и на Квириноваиќа награда за млади поети. Учествува во европската поетска платформа Версополис (www.versopolis.com), во чии рамки, по повод нејзиното учество на меѓународни поетски фестивали, се објавени книги со преведена поезија во Шведска,

Словенија, Франција и Македонија. Вклучена е во антологијата *Reisen durch die junge Lyrik Europas*, 2019. Преведува од романски (во тандем со Адријан Опроиу) и досега има преведено повеќе романи и избори од современата романска поезија.

Ги објавила стихозбирките: *Писалкаиќа на мудрецоиќа* (1998), *Валцериоиќа на змиицие* (2005), *Посианокоиќа на ийицие* (2009), *Уѓорнина* (2015) и *Волкоиќа и брезайќа* (2019). Избор од првите три книги е преведен на романски и објавен под наслов *Hotel cu muzicieni* (превод Думитру М. Јон, Букурешт, Романија, 2009 година). Збирката *Посианокоиќа на ийицие* е преведена на шведски и објавена

под наслов Fåglarnas tillblivelse
(превод Ѓорѓе Жарковиќ, Rámus
förlag, Малме, Шведска, 2016 го-
дина), а избор од последните две

збирки е објавен во Франција во
книга со наслов Devant toi le jour
(во превод на Ванда Микшиќ и
Бранкица Радиќ, L'Ollave, 2021).

ЛИЧНА КОРА

Мислам дека мајките треба да се извадат од тегли
и нежно да се подредат на креденецот.
Една мајка дуња, една мајка јагода една вишна
Нивните гласни жици треперат,
белите ливчиња им брзаат кон испружениот јазик
на грижливата личност која им се обратила по име

А внимателната личност од сонцето
од горчливиот ликер стои и гледа во нив
во чаталестите градови на печените европски полуострови
во мајките како темни образи на гитара
коишто со прстите го направија минатиот век
во нежно годишно време
со помирени овошни дрвја

Сега сме врежани во нашата лична кора
без врвовите на планините каде што се искачуваат дрвјата
кога се бесни, нам тоа ни е само прекрасно
ништо повеќе,
прекрасно

РАМО

Пријателките се слепи ридови
 кои со памучна вата ја обложуваат улицата додека по неа
 милееш
 и се огледуваш во утрото,

се возиш во голото срце што трепка на патот,
 во руменило си до лакти, до крикот
 што звучи како хризантема,
 студен и благ од постојаната среќа
 зашто пријателството е складирано во карпата.

Патот кривулка во височина,
 меѓу брезите, расцутените трнови сливи,
 по нејзините зачадени рамења
 од сина планинска ракија.

Излегувам од колата
 и зад себе влечам разбеснето срце
 кое ја бара, а потоа се покрива со неа,
 со шкрилци и со планинска коса,

па со пурпурниот јазик
 ја делиме капката кафе,
 па ги веднеме главите
 и со јаготките ја милуваме
 бенигната болест, семејната рутина.

Гледам дека рамениците ѝ се потркалезни
 и дека шминка се разлеала околу носот

здивот како студенило ги запира прстите
кои сега се скромни,
не како порано, туку напнати како зимска шумичка,
и во нив ја ставам својата треска:

разговорот е еден вид рустикален танц
го влечеме развратното стадо зад нас
стадото од срца и планини
разговараме на дијалектот на понорниците,
нејзината е тенка како змивче,
мојата послушно бела.

DIE ZWEITE HEIMAT

Имам само тринаесет години и копнеам по друг предел,
да е сив, да е зелен, да нема момчиња
туку дрвја со пупки: освен пупки,
имам тесни ноздри, врбова става,
и добро би било да ни го одвлекува вниманието некаква
музика

затоа што не знам што да правам со рацете,
освен да си ги покривам образите.
Образите се секогаш под опсада на крвта,
два мали огна,
роман за розата.

Имам пупки кои процветаа.
Кога музиката се спушти до најдлабокиот бас,

прстот по дното ја загреба водата.
 Растењето се одвиваше тивко,
 па тие што требаше да не спасат
 не стигнаа на време.

Младиот композитор побегнал од селото во големиот град
 и повторно трагаше по внимание.
 Зад неговите рамена музиката испловуваше
 како едно по едно крило,
 едно по едно ливче: го гледав
 и богатеев.

ЗЕЛЕНИ ЈАБОЛКА

Попладнето на една шума е многу златно
 и слатко. Земјата е загреана со стапалата
 кои одат на прошетка. Под ридчето студен
 поток со неуредни камења и гранчиња.
 Во потокот груба пета на паднат даб
 по која се тиска синиот мов, како на јазикот
 којшто зиме мирува во устата. Се качуваме, разговараме
 околу тројките што се тркалаат по падините, меѓу
 костените во темниот предел. Горе е златната волна
 а долу жиците на црната шума. На мостот што ги спојува
 двата раба седиме и јадеме зелени јаболка.

МОТОР

Наместо нозе и глава имам феноменални мотори
на погон од цвеќиња. Кога спиеш во росата
дванаесет часа и те буди зраче ладно сонце,
леташ од станот, првнуваш од прозорецот
и го бараш првото ритче на кое
ќе го заиграш ороото на птиците.
Така е денес, само денес, во пет наутро,
таков е овој тост од сонце и крцкава свежина.
Ја облекувам сукњата и сините женски чорапи,
стапалата се полни со блага рассоница,
со студен киселкав воздух
кој сè уште се буди зад мене, во чаршафите.
И јас веќе ја кројам својата носија од сказалки
и мислам дека ќе можам на тилот денес
две цумки да напипам.
Две како бакнежи, само за странци,
само за туѓите и непознати дојденци.

СТАРЕЕЊЕТО

Светот во кој живеам остаре преку ноќ
и сега шета по дворот во телото на кафеа топла кокошка
која е заоблена и разбушавена, студено ѝ е.

Светот на мојата ќерка е зелена дланка што се крева
и дише широко, драга моја блескава планино
полна со ноќен мрест.

Мојата месечина е стара и распукана,
во нејзиното корито за животни се населува
кокодакањето и кафеавата мисла.

Понекогаш, кога сè уште ќе земам форма на човек,
замирисувам на црно кафе и печен афион.

Но, коњицата на младата месечина напредува
во широката планктонска вечер, влегува во руното на
шумата
и излегува полна со белина,
со температурата на овошјето и на крилјата.

Ние кокошките нежно се поклонуваме
и со парче сува месечева коричка
се тетеравиме по патеката, како љубов
која однатре го вжештува стеблото,
коската, минералот, бележникот.

(Од стихозбирката Волкот и брезата,
Загреб, 2019)

Превод: Бранко Цвейкоски

Диана Буразер

Диана Буразер е родена во Загреб во 1953 година. Дипломирала теоретска математика на Природно-математичкиот факултет во Загреб. Основно и средно образование завршила во Љубушки. Од 1977 до 1992 година живеела во Мостар, а од 1992 година живее и работи во Загреб.

Објавувала во многу хрватски и босанско-херцеговски списанија, претставена во антологии и панорами на хрватската поезија.

Добитник е на многу награди за млади поети (А.Б. Шимиќ, Словото на Горчин, Горанова пролет), и на наградите „Јосип

Север“, меѓународната награда „Сребрено летечко перо“ (Поетски фестивал во Бугарија) за поетски опус.

Нејзините песни се преведени и објавени на околу 15 странски јазици.

Пишува поезија, песни во проза, раскази, книжевна критика. Уредник е на издавачката куќа „Фидипид“.

Досега има објавено седум книги поезија и три книги поезија на македонски, украински и бугарски јазик. Член е на Друштвото на писателите на Хрватска (ДХК), на Хрватскиот ПЕН, на Друштвото на писателите на БиХ и на ДХК од Херцег Босна.

ЗАВЕНИК

Во големиот порозен сад
обитува времето на смеата
и времето на радоста.

Не требало да се чека одливот.
Се соблекувам,
го оставам телото на рабовите
и нуркам на здив.

Ме опкружуваат меурчињата
на убавината и смртта.

Можеби ќе се удавам,
му зборувам возбудено
на својот генетски код
кој веќе се подготвува да го дофрли појасот.

Можеби ќе се удавам,
пред да се прелее преку рабовите
сето тоа поради кое
воопшто вредеше да се нурка.

СТЕБЛО

Веќе три години на масата,
независно од годишните времиња
засадено од мајчината рака,
расте стеблото.
Непредвидливо се шири во сите правци.
Непогодите, дождовите и сонцето
ништо не придонесуваат.

Наутро се распрашува за потомците,
собира туѓи спомени и датуми.
Не се согласува со фактот
дека времето е никогаш не завршена војна
во која, понекогаш,
се исчезнува без никаква трага.

Навечер под светилката
со молив ги црта облаците
внесува податоци за раѓањето и смртта.
На десната страна од облакот
додава
свој придонес во процесот на сивото бележење,
зборови кои не би тежеле на вагата на вистината.
Не проверува многу,
ги пополнува празнините со прашалници.
Облаците,
како бели лебеди на замрзнато езеро,

чекаат со денови
мајката да им вдахне вечност.

Рационално,
што беше пристап кон секоја нејзина работа,
свесна дека сè има своја граница
по некое време го завршуваше
неуспешното допишување со нечија туѓа смрт
и запишуваше: нема податоци.

Така, потомците,
ослободени од болестите и сопствените години,
умираа уште еднаш
сите одеднаш заедно.
И засекогаш.

ТАТКО МИ НЕМАШЕ ГРАДИНА

Татко ми немаше градина

ако имаше
би имале уште едно продолжено заедничко траење
паралелна стварност.
Семето во земјата
кое заедно би ги наводнувале пред изгрејсонце
сигурно ќе не спасеше барем за некое време.
Би имале уште едно зреење, берба, зимско умирање...
само татко ми да имаше градина.

Гледам како манастирското вино на лозата
се прелева од јасното познавање на геометријата на времето
во несигурни верувања за ангелите.

Татко ми немаше ништо
и ништо не ми остави
освен оваа песна со која не знам што да правам

и во чија градина да ја засадам
да не умре.

ИСТОРИЈА ВО ФОНТОТ АРИАЛ

Конечно пронајдов вистинска компјутерска програма
за цртање семејно стебло.
Се нудат различни обрасци, примери за пополнување,
прецизни упатства во случај на неодлучност или грешка.
Ги вадам хартиите од фиоките и
го започнувам процесот на подомување на мојата историја.

Мртвите не се бунтуваат,
а другите не го разбираат мојот занес,
па сама го носам целиот товар на вистината.
Ги препишувам имињата и датумите на одредени места
во програмата.
Вградените календари, контролата на датумските податоци
предупредуваат
дека не можеш да умреш ако не си роден.

Немилосрдно ги скратувам долгите и емотивни коментари
на мајка ми за предците
и ги внесувам само дозволените 100 знаци.

Благодарение на модерната технологија, брзо ја завршувам
работата.
На екранот, точните квадрати поврзани со стрелки изгледаат
добро.

Програмата е совршена, па можам со обојување да ги
истакнам генерациските или семејните врски,
да ги одвојам смртта на децата од смртта поради старост
или од оние однесени од војната или од некоја чудна болест.
Можам да го пресметувам животниот просек во семејствата,
со векови.

Со кликување на копче, можат сите нас да нè подредат вон
временската хиерархија, се допираат вековите,
семејството влегува во невозможни и забавни дијалози.
Можам да направам сè што мајка ми не можела ни да го
замисли дека е можно,
или дека е неопходно.

Го исклучувам компјутерот.
Мојата историја во фонтоот Ариел заштитена од заборавот,
сега може мирно да ги чека новите генерации.

Во стутканите хартии на мајка ми, несмасно залепени со
селотејп
превиткани и складирани во фиока
често погледнувам.
Во компјутерот? Никогаш!

НАСЛЕДСТВО

(На сестриније)

Како восочни калапи патуваме низ времето.
На сите страни на светот
растураме светлина и нежност,
се прелеваме во други облици.
Неповратно се топи делот од наследството што требаше да го
зачуваме.

Зиме зацврстуваме
и стоиме исправени како свеќи среде ништо.
Од растојание што нè признава и
остава можност за прифатлива површност
разменуваме фотографии, грижливи смс пораки.

Лете на нашиот остров
среќните семејни прослави му припаѓаат на минатото.
Густо капе нашата различност,
изговореното и премолченото се пластат во височоната
збор врз збор
камен на камен.
Сидот во висина на очите бара од нас да се поткренеме на
прсти

Дали стануваме лоша сестра, мајка, сопруга?
Или сето тоа е прашање на очекување?

Во сабота редовно носиме цвеќе на островските гробишта.
 Подоцна во кафулето на Лантерна го гледаме зајдисонцето и
 студенеат нашите стапала додека ги чуваме во топлото море.
 Дали сонцето исчезнува на хоризонтот или цели галаксии во
 вселената умираат?

Не знам, но
 мислам дека
 веќе немаме доволно време
 и треба да побрзаеме
 да се сакаме.

ЗА ТОА ТИ ГО ГОВОРАМ

Голема маса и два стола,
 и уште два склопени
 и потпрени на сидот.
 Кристална вазна со пластични цвеќиња
 на сидот календар од минатата година
 на дофат аспирина за сите болести.
 Капките за очи
 кои не носат вид
 се закануваат со истечен рок.
 Во овошната градина,
 премногу високо за берење, гнијат плодовите.
 Во две чаши од Калифорнија
 подгреаната камилица има нездрава зелена боја.
 Во малата ваганка бонбони што не смее да се јадат

во чинијата омекнати бисквити од долго чекање
на оние кои ретко доаѓаат.

Со години ти зборувам дека се плашам
оти таа осаменост
ќе ја добиеме во наследство,
како што се добива необработена земја
куќа и ревматизам.

Превод: Бранко Цвейкоски

Драгица Врањик Голуб

Драгица Врањик Голуб, поетеса и филозоф, родена е во Сплит на 10 јули 1951 година, каде што завршила основно училиште и гимназија. Од 1971 година живее во Загреб. На Филозофскиот факултет во 1977 г. дипломирала филозофија и компаративна книжевност. На тој факултет магистрирала (1998) и докторирала (2007) по филозофија. Работела во Лексикографскиот институт „Мирослав Крлежа“ од 1979 до 2015 година како лексикограф во редакцијата на Хрватската енциклопедија. Објавувала научни и стручни трудови.

Авторката е застапник на средномодернистичкиот израз, но не ја раскинува папочната вр-

вца со традиционалниот пренос на поетскиот израз.

Таа е член на Друштвото на писателите на Хрватска, на Хрватското филозофско друштво и на Матица Хрватската.

Книги: „Вечно гледање во сонот“ (поезија), М.Х. Запрешкиќ 1992г., „Рамка за пеење“ (поезија), М.Х. Запрешкиќ 1998г., „Школка“ (поезија), Наклада Љевак, Загреб 2003г., „Дрвото на јазикот“ (поезија), Наклада Бошковиќ, Сплит 2008г., „Предзборот“ (поезија) Мала библиотека на ДХК, Загреб 2009г., „Филозофија и поезија“ - Тин Ујевиќ (филозофија), Наклада Бошковиќ, Сплит 2011г., Збор за збор (поезија), Мала библиотека на ДХК, Загреб 2018 година.

РОДНИОТ КРАЈ

Со јазикот припаѓам во педа од родниот крај,
во испорачаниот свет што ќе го именувам,
оддалеченоста сега е мотото на посебноста
во зборот со кој ме дочекуваш
да ме избавиш од занеменоста,
зашто, еве, ти вратив сè од кое постојам,
сè со што ме испраќаш во светот,
ти враќам со ехото на јазикот.

ДРВОТО НА ЈАЗИКОТ

Во сонот има дрво,
го допира хоризонтот на невидливото,
во него е учебникот на детството,
дланката ти е уште жива
лулката на семињата, расфрлениот роден крај.
ненадејно доаѓаш од сите страни,
опкружуваш со давање,
се рашируваш за да ме пропуштиш,
стоиш, не ми го спречуваш враќањето.
Се завиткуваш во крстот,
сведен на работ
и сè повозможен станува крстот на јазикот,
исполнувањето со начини,
повторувањето на маките,

заведувањето со букви,
 да се откажам и покрај сè, би било како да сум се
 потпрела на вратата на историјата,
 на зборот од јазикот без дом.

МОРЕТО НА ЈАЗИКОТ

Со јазикот омеѓен – море си,
 капка на телосот
 и сол на настанокот.
 Седиш со себеси
 во бранот на патувањата,
 развлекувајќи ги последните значења,
 очекувања,
 небесни надежи.
 Ти си плодната вода која го раѓа предзборот
 и сè останува зад неа,
 светлосниот столб, потпората,
 сè е ставено Пред,
 да постоиш и да те има според неа.

ПРЕДЗБОР

Предзборови, зборови на изворот,
 објавете ја својата суштина
 со единството на истиот завет

што со говорот го обновува траењето
суштината на откривањето,
трајноста
во градините кои не го запираат твоето растење.
Да не ти бидам само
пронаоѓање на твојата речитост
туку полет на пеењето што,
историски го обновува зборот,
за зборот на човекот.

ЗБОРОТ

Се раскрилуваш за овој лет
за да пристигнеш
на начинот на сето изречено
разложна мера,
зарастуваш во секоја смисла
насочена со безопасен чин,
во височините,
радост си што го надвишува
небесното искачување.
Збору, од секаде твојата речитост
го прикрепува летачот
со залет воздигнат
се обраќаш кон Божјата далечина,
дека „сè настанува според тебе“,
опседнат со вербата за соучество,
за директно слетување,
здиву на непцето
со итањето на топлиот воздив.

Дали навистина бев во градината
на ветениот јазик?

ЈАЗИКОТ

Зеници на светот,
сеприсутни зборови,
ветер во твоите лисја,
пансемиотски зборови,
збор без роден крај,
збор што учи од тишината,
збор за себе,
збор на крвката речитост,
збор – везилка,
збор на животот.
Ги прелистувам судбините на зборовите во речникот.
Зборот сведочи за јазикот.

Превод: Бранко Цвейкоски

Марија Дејановиќ

Марија Дејановиќ е родена во Приједор во 1992 година. Пораснала во Сисак. Живее и работи во Загреб и Лариса. Дипломирала компаративна книжевност и педагогија на Филозофскиот факултет во Загреб. Во 2018 година ги објави книгите „Етика на лебот и коњите“ (Горанова награда за млади поети и награда „Квирин“ за млади поети) и „Средниот бог“ (награда Здравко Пучак). Нејзината тријазична книга *Orato Osto/Visible Bone* е објавена во Грција како дел од Светскиот поетски фестивал во Атина и Версopolis. Во 2021 година ја објавила стихозбирката „Добрината ги дели денот и ноќта (тесен избор за наградата Тин Ујевик). За одделни песни освоила: прва на-

града „Мило Бошковиќ“ (2021), втора награда на конкурсот DiBiase Poetry (2021), трета награда на конкурсот Castello di Duino (2022) и наградата „Марин Држиќ“ на Министерството за култура на Република Хрватска за 2020 година за драмскиот текст „Не морам повеќе да зборуваме, сите си заминаа“.

Објавувала песни, есеи и книжевна критика во различни списанија, антологии и на интернет портали во Хрватска и во странство. Нејзините песни се преведени на петнаесет светски јазици. Учествовала на бројни домашни и странски меѓународни поетски фестивали и поетски читања, како и на поетски резиденции. Таа е заменик директор на Тесалискиот по-

етски фестивал (Πανθεσσαλικό Φεστιβάλ Ποίησης) и член на редакцискиот одбор на списанијата „Тема“ и „Либартес“. Член е на Друштвото на писателите на Хрватска, на Хрватскиот PEN и на европската поетска платформа Версополис.

ПАТЛИЦАН

Знаеш, јас сум сега одовде
 ми рече мајка ми гледајќи во половината градина
 полна со патлициани што ги одгледувала
 премногу грижливо, како деца, на мало парче земја
 која ја купила со тешко заработени пари
 со напорна работа ја преорала лево-десно, нагоре
 како плетење џемпер

Во другата половина има уште земја за копање
 и се чини дека при секое замавнување на мотиката
 го зголемува растојанието меѓу селата во кои пораснала
 и овој двор каде што стоиме
 како секој чекор напред да е нова празнина
 но и секоја нова празнина причина да се продолжи понатаму
 Во секоја од дупките го сади сеќавањето
 на одамна закопаните лица

Таму веќе не постои
 И без тоа си заминала можеби двапати во животот
 а јас сум тука веќе една година подолго
 отколку што бев во –
 и потоа застанува пред да каже

дека сум родена за време на етничкото чистење
но дека немалао ништо чисто

во болницата каде првпат сум се појавила
– изненадувачки жива –
додека околу болничкото место на мојата мајка умирале
војници и цивили

- од нејзиното месо - и дека сум роден во кревет
во каков што ниту една жена не треба да се породува
и ниту едно дете првпат да не го види светот
дека таквата хоспитализација не може да се нарече услуга
туку злосторство против човештвото

Таа лекум го подигна лактот
за да ја избрише потта од челото
и престана да копа

Влеговме во колата молчешкум
По неколку часа ја видовме граничната полиција

Сè уште не ги сака
Како и последниот пат кога ја видов
баба ми има износен сив фустан
и широка насмевка

Стои на портата, примижува

Ни направила компирманца

Иако со години не се сеќава речиси на ништо
баба ми сè уште совршено се сеќава на лицето на мајка ми

Не си се сменила ни малку, ќерко
 Вели, ја подава раката
 и ми го милува образот

ПРАВИЛНИ ЛИНИИ

Жолтата бавност на пристигнувањето
 на плодовите од дрвјата, јаболката, крушите
 изникна од камен закопан како пета
 испливана од водата

Целото овошје е жолто
 и се појавува само во навестувања
 Дебелината на пладнето ни се приближува како питом воз
 редовно, со мали отстапувања
 и нè предупредува да бидеме внимателни
 благо насмеани, со чисти површини
 и со метално, затоплено срце
 подготверни со мотика да ги столчиме белоушките
 и во пребарувањето да го превртиме секој камен

Таа има огноотпорни раце
 ги крие во рерната како змија нозе
 го истегнува вратот, темето и брадата следејќи ги
 правилните линии
 Ги следи на небото малите лузни
 испуштени од задниот дел на авионите

Не може на мене да се изгори
не може да ми го дознае името
Нашите зеници се фиксирани, врамени со трепки
кои калибрираат како пупки
како мајски пупки
со поглед ги испраќаат нозете и главите

Многу сум среќен што те имам
украде дел од автомобилот само никој да не може да го вози
и сега автостомираш, и се прашуваш зошто
сето тоа ми беше потребно

Твојот затревен јазик крие лаги
слатки летни секакви за да ме сакаш повеќе

Кога во устата го топиш моето име
би се заколнала дека е тоа некое друго име

Кога со устата ми го бакнуваш образот
би се заколнала
дека тоа не е мојот образ

ЗА МЕНЕ, КОЈАШТО РЕШИВ ДА ОСТАНАМ ТАМУ

Постои личност која постапила поинаку
живее со мојот живот убедена дека е нејзин
и дека другите животи се туѓи

Седи на каучот од кој станав
утрото кога влегов во авионот
и ја пишува мојата книга –
- секако не оваа

Во еден момент мораше да се избере
помеѓу навиката и потребата
меѓу себе и себе

Пресудија
твоите темни очи
распламтени од проевот во просторијата
во која некој ги отворил вратите и прозорците

Очите - два камина
во кои среќно скокнав

Статични и мобилни како
столот-лудка

*

Понекогаш им се јавува на моите пријателки
и кажуваат тајни кои јас не ги знам
планира со нив кратки излети
на места каде што не сум била

пролетно чистење, кафе и колачи во соседството
многу од овие планови навистина се остварија

Нема две бели мачки
затоа што мисли дека повеќе сака кучиња

Нивната лојалност, теоретски
го намалува нејзиниот страв од напуштање

Еднаш ќе ги собере сите мои пријателки
и тие меѓусебно ќе се запознаат

Тоа нема да биде на денот кога ќе заминам

Кога ќе се формира тоа прекрасно стадо
таа конечно ќе биде подготвена
да посвои куче

*

Колку е убава нејзината самотија
кога се набљудува

Таа не е свесна за себе
затоа е непоколеблива

*

Јас не знам како
или кога
но еден ден

ќе тропнам на нејзината врата
или таа на мојата

Ти ќе отвориш

Ќе ме прашаш каде сум била

НА ПАТ ДО ПРОДАВНИЦАТА

Во земјата каде што малкумина го зборуваат твојот јазик
 сите зборуваат погласно од тебе
 сите се повидливи, позаштитени
 скриени во бројноста
 на патот до продавницата за чај се чувствуваш премногу
 упадлива

Движењата на твоите колена го одразуваат твојот недостаток
 на пријатели

Одиш вкочането, премногу строго
 и иако сите тие се исклучително љубезни
 поради добрината на срцето не чепкаат во месото
 зборуваат меѓу себе за да не ти пречат
 се сведуваат на добар ден и збогум

Како и да е, се чувствуваш како метален шестар
 остра игла чиј сјаен врв се забодува во бетонот
 метар по метар
 Додека одиш од станот до продавницата, од продавницата до
 станот
 зад тебе останува избришливиот круг на твоето присуство, на
 јазикот
 на меѓусебното недоразбирање;

кога купуваш чај од добронамерниот трговец
 ти си, а не сувото лисје, изложена зад стаклото

Кога се враќаш од продавницата, стануваш слична на нив
Без цел пред себе, стануваш око што опфаќа
и не изговара

Од љубов кон себеси, не се прашуваш како си
како што од љубов кон животните
јадеш растенија засадени од нечии деца
кои никогаш нема да можат да си ја дозволат храната што ја
садат

купуваш индиски оревчиња во пластично кесе
чие производство на жените им го топи од прстите
идентитетот

Но, тоа се некои други жени, некаде далеку
жени на чии сестри им паѓаат градови на главата
легални робинки

Тешките денови ти самата си ги избра
Со нив ги купи своите среќни денови

Улиците се полни со мали продавници
Во секоја продавница има многу плетени кошници
во секоја плетена кошница има мал личен пораз
Шеташ со руса коса, со сини очи
поради кожата подгорена од сонцето
убаво е да бидеш видена на секоја улица

Штом ќе ти кажат нешто на тој јазик
ги потспушташ рамениците под шапката

Можеле да ти речат дека те сакаат или да те опсујат
а ти да не разбереш ништо

тоа незнаење е твојата мала лична победа

КУКА

Ти ставам прстите на твоите затворени очни капаци
 подобро е кога не гледам ништо, велиш
 во ништото нема ниту темнина ниту светлина
 сè прилега човечки, како да си моја куќа

Планиравме многу, а сега денот е отворен
 како напуштена, осветлена станица
 пред која има прометна улицата

Затоа ги засидувам дупките со рацете
 се грижам преку летото оси да не се населат во срцето
 додека ги пополнувам празнините со љубов:

повремените ерупции, одредениот отпор
 неколкуте минати животи кои лесно се забораваат
 пет-шестте неуспешни години полни со експерименти
 а потоа периодите на раст
 краткотрајни но стабилни
 како ретката габа или неколкуте години брак
 впрочем и ти не беше толку лош

на почетокот премногу добар за да ме подмамуваш
 подоцна премногу горд за го бараш она што ти припаѓа
 и така се најде сам
 на главниот плоштад
 без никого кого би го обвинувал за нешто

или би му должел нешто

На многу работи денес сметавме
Планиравме излет во шумата и заврна дожде

Преку денот куќата е студен сид
пред кој го оставив домашниот леб
да се излади

Куќата е, ноќе, кога се насмевнуваш во сонот
и кога сè ќе се осветли

(Избор од книгата „Добрината го дели деној и ноќта“)

Превод: Бранко Цветкоски

Ана Деркач

Ана Деркач (Пожега, 1969) дипломирала на Филозофскиот факултет во Загреб. Пишува поезија, проза, драми и есеи. Вклучена е во антологии, панорами и антологии во земјата и странство. Учествувала на меѓународни поетски фестивали и книжевни манифестации како што се Струшките вечери на поезијата, Светското поетско читање во Куала Лумпур, Меѓународниот фестивал во Брисел, Меѓународниот поетски фестивал во Стокхолм и на многу други. Нејзини текстови се преведени на 20 јазици. Добитник е на повеќе награди, меѓу кои Хрватската книжевна награда „Здравко Пучак“, наградата „Духовен даб“, наградата „Ристо Рат-

ковиќ“ за најдобра стихозбирка во Црна Гора, Хрватска, Србија, Босна и Херцеговина.

Ги уредила книгите Каирос во Загреб (избор поезија од Меѓународниот поетски фестивал; заедно со Давор Шалата) и Трет збор, постсоцијалистичка поезија Third Word, Post-Socialist Poetry (избор од поезијата на постсоцијалистичките земји; заедно со индискиот писател Тахом Појил Радиван).

Ги објавила следните книги: *Појатно расиетие* (поезија), *Засолниетие на свейлоносецот* (поезија), *Ева од јошиенското сандаче* (поезија), *Гребалка за сенки* (поезија), *Резигнација* (драма), *Чувствувам меланхолија* (поезија, заедно со Р. Јарак

и Т. Рибик), *Наслушнување на анџелои* (кратки раскази) *Шумата ни испраќа стиебло со емајл* (поезија), *Сиринииз-молкови* (поезија) *Кој ги изградил облакодериие* (поезија), *Murmullo sobre el asfalto* (поезија, заедно

со Давор Шалата), *Знаме од ѝрав* (раскази), *Снежен шах* (поезија), *Појадок за молици* (роман), *Сираијеџ* (есеи), *Посвојување на небоио* (поезија), *Договор со ѝравиа* (поезијата), *Хошел за мривиие* (поезија).

НА СВЕТОТ МУ СЕ БЛИЖИ КРАЈОТ

На светот му се ближи крајот, а момчето во маица со кратки ракави и со бермуди се обидува да го скроти житото. Ги шпионира неговите ритуали поврзани со раѓањето и погребите.

Дрвото во градината е црнец. Со европско потекло и африканска боја на кожиштето.

Сосетката пали цигара и одмавнува со раката, го сече чадот. Вели: *Ги одгледував моиие дрвја да бидат виики, а иије се здебелија како рамнодушни домаќинки.*

Да бидат шумовидни, и иије ги ѝрезедоа моиие особини.

На светот му се ближи крајот.

Секој пат кога планината ќе подригне, вулкан еруптира некаде.

Заспаната Земја тогаш го подига капакот и се отвора кратерот.

На патеката од градината до планината демнат

многу изненадувања.
 На неа има пештера,
 Црвените Кмери и револуцијата,
 американски маринец.
 Додека сите тие држат оружје,
 Земјата не престанува да се врти.
 Гневот ова утро го менува Бога
 и ја држи на дланка како топка
 која Тој повремено ја протресува
 само поради снегот.

ЖИВОТОТ НА БУКВИТЕ

Поетот ги издава буквите и нивниот троен карактер.
 Карактерот на животна додека ги скротува сè уште дивее.
 Карактерот на билка кога ги пресадува на хартија
 и тие во неа пуштаат слабникави корени
 со кои донеодамна се фаќаа за небото, планините,
 тревите, мирисот на кари, вкусот на пиперката, на одекот.
 Некои букви пуштаат корен во челуста на историјата,
 токму како катник.
 Да не се пресметуваат меѓу себе, би изброила
 колку заби има воопшто историјата.
 Буквите ја поклопуваат хартијата и се фаќаат,
 понекогаш сосема спокојни, понекогаш здивени
 и со зажарени лица, за земјината топка.
 Ако не направат погрешен дивг,
 се вовлекуваат во човекот и исползуваат од него
 како мисла што тој ја присвојува.

Така го придобиваат неговиот карактер.
Почнуваат да ги населуваат предметите во метафори наместо
во собите,
да зборуваме за алегориските бунтови на птиците, за нежноста
на снегот.
Со флексибилноста на реката што го витка 'рбетот и го
заобиколува
својот тек, верно следејќи ја персонификацијата.

Поетот кој укажа дека буквите личат на суштества,
повеќе не може добро да ги набљудува зашто целосно го
окупирале.

Од него велат:

*Во обраснајќијта градина има скала и тиво води кон небојто.
Кога ќе се ѝрикријам зад живајта ограда и чекам доволно долго,
гледам како то неа се сиушијаат Сиите светици
во зајостјавениот супермаркет со овошје, инсекти и ѝтици.
Гранките на дрвјата ги заменуваат ѝолицитие.
Се качувам то скалајта и го гледам еднообразнојто сино небо.
Се ѝрашувам дали Боџ
во устијте на ѝтицитие ќе ги озвучи буквитие.*

ЦУНАМИ

Ја спуштам чашата за чај токму во мигот кога
телевизорот е преплавен со снимки од цунами.
Коментираш: *Смртјта е ѝовторно лауреат.*
*Овој ѝај во Азија ѝрименила одново една од
своитие боречки вештини.*

Не сум сигурна дали брановите од екранот се натпреваруваат
за нејзиниот медал или на свој убиствен начин
само ја плашат Апокалипсата.

Додавам: *Смртиџаа ги џраќа.*

*Секој забеѓан бран е нејзино џисмо
и нависџина не знам шџо ќе речатџ гџафолозитџе
коѓа ќе ги џрејознаатџ фџагменџиџе од нејзиниотџ ракоџис.*

Има мноштво комбинации.

Преку брановите се допишуваат два брега.

Или редот и нередот.

Или јазичињата на немирот и центарот на Земјата.

Ме прашуваш: *Можеш ли да замислиш сирена
во униформа како на моќниотџ глас на брановиџе
му најавува војна со уиџе џозаглушувачко џеење?*

И Одисеј ја избеѓнува.

*Можеш ли да го џрејознаеш џесокоџ шџо облекува
маскирна облека, а знаеш дека му избеѓало
сеќавањето на Хиџлер и на свейскиџе војни?*

Те уверувам:

*Богџ ги гледа сиџе убијци од вселенатџа
џака и денешниџе бранови
надџлени во џенатџа.*

*Дури и без џелескоџ џаа џена ја нисира
како џроколнатџ џовиџ.*

САХАРА КОЈА НЕ СЕ ГРИЖИ ЗА КОМПАСОТ

Не можам да разграничам каде на дланката
точно почнува Сахара,

а сосема убаво се назираат
наслагите од песок што ги сочинуваат дините.
Но, никогаш не било во таа Сахара
четириесет и девет степени колку што
водичот вели дека било
кога со претходната група ги посетувале
дините јужно од Зафране.
Во Сахара нема живот од мојата кожа,
освен што понекогаш по неа
се движат фатаморганите
како камили.
Во неа често се премислува дождот
дали да падне или не и нема
цврст и аскетски карактер
како во првобитната пустина.
Едноставно го заборава компасот.
Во Сахара на дланката сепак
е можно да се залогори и да се постави шатор и од зрно сол,
а не само од солта на Шот Ел Џерид
во нежно розова боја бидејќи нејзе
оддалеченоста од географијата не ѝ значи ништо.
Таа ги голта ракувањата и допирите
како што оригиналната Сахара
ги голтнала пустинските рози
па трговците со години ги ослободуваат
и токму сега за една се пазарам.
Но, не можам да го најдам одговор
како нешто слично на Сахара може
толку лесно да се пресади во човечкото ткиво.
Ниту кој и за што тука би ја преселил.

ПРЕД КНИГАТА

Пред книгата змијата ја положи кошулката
и дрвото се здебели. Короната го откопча
градникот без да се запраша како ќе реагира
свети Ленарт додека се протега кон сонцето
од фреската во шумската капелка.
Требаше да се донесе вода и да се постават црева
во водопадот, пред книгата.
Реката изнедри клисура и до нејзиното устие,
пред книгата, безброј пати го челичеше карактерот.
И клисурата ја успоруваше моториката на
избрзаната река.
Но, создавањето на книгата го вклучуваше и
Медитеранот.
Се спушти од Алпите во маслинарникот.
Уште пред книгата, нозете на дрвјата добија
артритис па изгледаа уште понеподвижни
отколку што беа.
Пред книгата, Бог вклучил радио на Јадранот,
а морето беше звучник.
Пред книгата на мајка ми супата толку учтиво
и тивко ѝ преврива во Цриквеница
што таа воопшто не забележува.

ПЛЕМИЊА

Цриквеница утрово зазеде три пози
за фотографирање. Но, јас и Давор сакаме

да го обиколиме малиот континент Раб.
Да е вечер и веќе да свети од морето,
би рекла: мала планета во запенетата
и затемнета галаксија.
Но, Раб напладне е саќето од кое штрчат
четири камбанарии.
Ги гледам небеските бразди, спасот за земјоделците
да не се досадуваат кога ќе дојдат на небото.
Само да не безделничат во небесната пензија.
Попладне островскиот залив е исончана перница
од деминутивот на Сахара. Дури подоцна сликите
на дисплејот од фотоапаратот ќе го повторуваат летото
како да се работи за повторување омилена лекција.
И неколку месеци подоцна ќе изгледа
дека фотоапаратот го хоспитализира летото. Му го продолжува
постоењето преку мали пактови.
Како пакт меѓу заливот, лежалките за сончање,
бадекостимите и зрната песок.
Или пакт меѓу бранот и брегот, а само неискусното око
може да утврди дека сојузниците се противставуваат
еден на друг.
Како што вистинската Сахара им дава краток живот на своите
племиња, така и деминутивот на Сахара
зачнува племенски сеќавања.
Веќе сме на траектот во темница.
Давор здебелената ѕвезда Даница
со задоволство би ја испратил на фитнес.

Во Цриквеница јадеме џем од јаболка
и лаванда.
За да не можат молците да не изедат однатре.

Превод: Бранко Цвейкоски

Зуња Дейони- Дујмиќ

Зуња Дейони-Дујмиќ е родена во Крижевци. Се школувала во Загреб, каде што ги завршила студиите по компаративна книжевност. Докторирала во 1977 година, а потоа станала уредник на Лексикографскиот институт „Мирослав Крлежа“. Од 1970 година објавува книжевни критики, студии, есеи и песни во бројни литературни списанија и самостојни книги. Ги проучува проблемите на поновата хрватска литература (монографии за Фран Галовиќ, Динко Шимуновиќ, Т. Ладан) и хрватските книжевни врски со англо-американските писатели.

Ја напишала првата историја на хрватското женско писмо од 1800 до 1945 година (*Убавата половина на книжевноста*,

1998), а автор е и на книга есеи за хрватските писателки од 1945 до 2010 година (*Убави историји*, 2011); нејзината книга *Мали ноќни читања* (2017) содржи околу седумдесет критики на хрватските романи објавени во периодот 2011-15 година, а *Средби во контекст* (2020) содржи околу дваесет студии и есеи за поновата хрватска литература.

Објавила осум поетски збирки (*Хајон, Најријед*, 1993, *Збирка листови*, Матица хрватска, 1993, *Блузери*, ДХК, 2006, *Тиха инвазија*, ДХК, 2011, *Бевме исток и зајад*, ДХК, 2014, *Свешки ден на осаменоста*, ДХ со, 2018; *Небесни графии*, Студио нова, 2019 година, *Una paloma en el supermercado, poesía escogida*, Барселона 2021 година).

Застапена е во неколку антологии на поновата хрватска поезија, а нејзините песни се преведени на шпански, англиски, бугарски, германски и португалски. Добитничка е на наградите „Тин

Ујевиќ“ „Зване Чрња“ „Јулија Бенешкиќ“ „Киклоп“ и на Повелбата „Високо жолто класје“ за севкупно книжевно творештво и за траен придонес во хрватската литература, во 2020 година.

ЉУБОВ ОД ВТОРА РАКА

Љубовта сака да се облекува во свилени ткаенини
да ги слика обетките и прекрасните планктони
да се нуди на продажба во продавницата од втора рака
каде горчливи како орев со литар жестока
луѓето пристигнуваат на пат од дома до градинката
низ трамваите високи како шевовите на планините
и веднаш почнуваат да ги пребаруваат
шкафовите во замаглените огледала на кабините
затоа што љубовта како што реков
сака вискозни завеси и брокати
знае како да чита *мејл-ѿораки* на телата на тие
кои не веруваат во светци па ги пресликуваат
како со ножеви и со други предмети
да престојувале во фиоките на стариот шкаф еднаш одамна
далеку од кралевите на чистотата и универзалниот напредок.

МАНЦ ПОД МАСКИ

Оеднаш пламна и повеќе не постоеше
 а јас ја ставив маската која што ме
 обои однатре и однадвор како светлосино животно
 и бев статичен светилник во човечка големина
 облепен со филмски погледи од очите
 на илјада светски познати личности
 а потоа танцував на облакот
 преполн со кисели и бели небесни чаршафи
 и зедев сендвич во кој ме ставил како
 ориентален зачин некој алхемичар
 и го пресекол на половина и тоа токму
 во сезоната на лавовите и заборавот.

ЉУБОВТА СТОИ ПРЕД КУКИЧКАТА ЗА КУЧИЊА

Љубовта стои пред кукичката за кучиња
 самракот е во нејзините очи
 носталгијата во нас
 па повеќе не одиме напоредно
 туку секој е крал во својата приказна
 но од љубомора уште никој не умрел
 вели таа
 затоа чекаме утрото да стивне и
 да бидеме неколку чекори пред темнината

а ако најде некаква пукнатина во таа фатаморгана
неа прва ќе ја намириса љубовта
ќе ја подигне завесата на лунгомарот
и како бездомник ќе се вовлече во куќичката за кучиња
каде што забите секогаш глодаат нешто
било синцирите било нашата слонова коска.

НИ МАТЕМАТИКАТА НЕ НИ ПОМОГНА

Имав алгоритам за спасување
но и тој не ми помогна да пресметам
колку беа убиени
на патеките на африканските кралици
уште пред да започне потерата
по љубовната статика на светот
и колку веќе се удавиле во таа именка
зашто не биле доволно зборливи
ниту пак внимавале на часот по виша математика.

ТИЕ НОЗЕ НИКОГАШ НЕ ПРЕСТАНУВААТ

Ти наруши сто љубовни
сто неуредни
на мојата холограмска скала

сто очајни
 кои ги запишувам во својот
 адреналински бележник
 и сето тоа додека го чекав превозот
 односно возот на смртта
 под часовникот кој и така пребрзо
 ги собира стрелките а на келнерот му се брза
 повеќе би сакала да се преселам
 на твојата страница од Сахара
 и да причекам едно мое јас да одлета во јатата
 а второто да ме остави во средината на векот
 нога по нога како некоја
 убаво распоредена желка.

ОГНОТ ЗНАЕ ШТО ДА НАПРАВИ СО НАС

Одеднаш таа пристигнува од огнената земја
 и ни наредува да легнеме
 набрзина како насекаде да гори
 па затоа ти ја прифати тежината на теоријата на хаосот
 јас не се ни обидов да ги запрам
 соларните минути
 туку препуштив
 да преживееме во нивната пепел
 а потоа да преминеме во илегала.

Превод: Бранко Цвейкоски

Маја
Кушениќ
Ѓерек

Маја Кушениќ Ѓерек е родена 1961 година во Копривница, а дипломирала компаративна книжевност и филозофија на Филозофскиот факултет во Загреб. Таа е член на Друштвото на писателите на Хрватска (ДХК) од 1985 година, а на Хрватското друштво на независни уметници (ХЗСУ) од 1990 година. Била потпретседател на Друштвото на хрватските писатели во Загреб. Автор е на триесет објавени наслови, од кои четиринаесет стихозбирки, девет романи и седум книги раскази. Од нив објавила осум книги со нејзината мајка (Аница Ѓерек), седум за деца, а романот „Белиот оџачар“ е награден со Златен медал за литература во Италија во 1999 година,

меѓународна награда на земјите Алпи-Јадран.

На меѓународниот поетски фестивал „Словенска преградка“, одржан во бугарскиот град Варна во мај 2007 година, таа ја доби првата награда, диплома и медалот „Сребрено летечко перо“, како прв писател од Хрватска и стана еден од основачите на Меѓународната академија за словенска литература и уметност со седиште во Варна.

За нејзиното книжевно творештво е одликувана со Орден на Редот на Даница Хрватска со ликот на Марко Марулиќ.

Нејзините дела се преведени на повеќе јазици и вклучени во домашни и странски антологии на поезијата и прозата. Застапена е во учебници во

Хрватска и Босна и Херцеговина и на натпревари по читање за основните и средните училишта. Како професионален писател, самостоен уметник, живее и работи во Копривница. Во два мандата беше претседателка на огранокот на Матица Хрватска во Копривница. Како

коуредник на Малата библиотека на ДХК, таа има потпишано повеќе од сто книги, а нејзините песни и стихови се преведени на англиски, италијански, шпански, полски, руски, романски, француски, каталонски, македонски, унгарски, бугарски и други светски јазици.

ПРЕДРАМАТИЧНО

Се чинеше дека немаше
 Температура,
 На три различни термометри,
 Иако малку се тресев,
 Предраматишно.
 Сопругот рече да мирувам,
 Ќерката донесе инхалатор и два пати
 Пригответи чај со силен мирис,
 Мама се молеше
 Над моите раце.
 Но, сепак,
 Моите бели дробови изгледаат
 Како Украина,
 Украина гори во моите бели дробови.
 Боже, бакни го Днепар,
 Те молам,
 Како крст

Меѓу крилата на пеперугата
И имај милост,
За нас, сиромашните
И за пролетта
Која само дреме,
Во треска,
Меѓу малите куќи
И во новозачнатите цвеќиња

(24 февруари 2022 година)

НАШАТА БОГОРОДИЦА

(На мојата сакана мајка)

Вечно тажни, твоите очи, Мадона,
Ме гледаат од сенката,
Воопшто не како крунски накит,
Повеќе како некои совршено бели
Лимбо стрели,
Додека ти сама, со твоите усни
Трајно заледени,
Како
Небесни сирени,
Ја пушташ водата да ти ја измие
Солта од лицето,
Гледајќи во исчезнатата убавина
На единствениот жив Син,
Божем сега
Ќе стане

Од снежниот крст
 И ќе ти ја врати последната роза
 Мртвиот бакнеж,
 Обгрнувајќи ја слизнатата шамија,
 Нежно,
 Со рацете полни со сонце.
 О, Богородице, пресветла моја!
 Твојот копнеж како птица
 На мојот прозорец чука –
 Но, јас сум веќе друга –
 Оној дамнешниот избега
 Од лошиот судија
 И го следи
 Само
 Уште глвонемата
 Љубов,
 Душата на Твоето око,
 Што светка низ мене.

АГОРА

Тоа е местото
 Каде што секогаш те среќавам,
 Сега косата ти е побелена,
 Брчките многубројни и прекрасни.
 Го започнуваме разговорот веднаш
 На нашиот јазик,
 Многу брзо ги претвораме зборовите во облаци.

Тоа заправо и не е место,
Тоа е време, само наше време.
Во него тигарот го гали лебедот,
Овошјето ги покажува своите рајски облици,
Срцето на спиралата, светлосното семе
И врвовите на чевлите што се бакнуваат
И плачат на дождот додека не се навлажнат.
Кажи ми, во илјада, во две илјади години
Зошто се баравме,
Во мирисот, меѓу лисјата, во луѓето,
Дали насетуваше дека ќе биде
Толку висока, толку огромна
Планината на нашата средба,
Тоа не-место, тешка илузија.
Како да ја ископав со своите нокти,
Ги сакам нејзината кал и злато и прав.
Зборувај ми, уште малку зборувај ми
За љубовта што живее вечно,
Никнувајќи како цвет во раните.
И напролет, сè ќе продолжат пеперугите,
Кога ќе умрам, моето тело ќе лежи таму.
Кога ќе воскреснам, прво таму ќе те барам,
Тивко тропкајќи со влажните нокти
На прозорецот од твојата соба,
Во сите свои убави облици,
Но дотогаш, зборувај ми уште малку,
Тоа е само нашиот оган,
Само нашата врата,
Агора.

ВЕСНА ВО ЗИМА

Нејзините очила паднаа
во снегот,
додека изнесуваше некои работи
на нејзиниот татко, кого веќе го нема тука,
од својата куќа,
која исчезнува,
како фатаморгана
која гори во светлината
и сега ништо не гледа
освен снегот наоколу,
дури ни влажните очила
во извалканата белина,
кои блескаат како дијаманти,
меѓу молчаливото небо
и лаежот на кучето,
како некогаш одамна,
кое, во далечината,
неутешно ги лае
своите кучешки псалми.
Нејзините очилата ѝ паднаа во снегот,
како Десетте заповеди на камената плоча,
еднаш и засекогаш
и кога ги допре замрзнатите лилјани,
стаклата,
лилјаните,
мирисаа на лето,
мирисаа на мраз

СНЕГ ВО САХАРА

Само лежевме на плажата,
Под скршениот чадор,
Галевите се чудеа,
Рибите се преправаа дека се неми,
Додека треперевме
Во седмата димензија,
Ангелите ги мачкаа крилјата
Со маслиново масло,
Со фактор 20 и потивко,
Бог се просеваше во среќната денгуба
И пишуваше псалми во песокот,
Кажи ми, лето,
Каде е центарот на универзумот
Ако не во овој песочен часовник без време,
Каде што лелекаме,
Стенкаме од убавина,
Додека морето ја шири устата на бездната
Во насмевка на просирна вистина и добрина,
А, Б, В и Збор и реченица
и Алелуја, Сè,
Со модрикавите бранови
Без звук
Пелтечи чувството
И летаат во облаците
Шарени топки,
Те Има,
Ме нема,
А јас сум Ти,
Сум Таа,

Дали се сеќаваш,
 Дали се сеќавам
 На оној
 Насмеаниот
 Снег во Сахара,
 Кој танцува денес,
 За тебе,
 Животу...

СТАКЛЕНА КУКА

Си се фатила за куката,
 како пијан за плот,
 Куќи од зборови - тула, прозорец, врата –
 Ти си мал работник во книгата на животот,
 Со вредни раце полни со алатки,
 Метафори, слики, вријат, носат, летаат,
 Скелето е лизгаво, но нацртот е точен,
 Сè уште градиш, а веќе ги гледаш сите тие еполети,
 Штом оцакот ќе стане точка,
 Придавките во убава низа подредени,
 Десно фразите од вчера и кратките поенти,
 Само збор, два до последниот скок
 И сонетот веќе набабрува на работ од гладното око –
 Уште две, три кофи бетонско сребро –
 И куката повторно ќе биде солидна и висока,
 Но никогаш топла, никогаш цвет од Небото.

Превод: Бранко Цвейќоски

Сшанка Ѓурик

Сшанка Ѓурик (Чаковец, 1956), хрватска поетеса и есеистка. Член е на Друштвото на писателите на Хрватска, на Хрватската заедница на независни уметници и на Хрватската академија на науките и уметностите во дијаспората (Базел, Швајцарија). Нејзини песни се објавени во низа антологии, а 1988 година во Санта Круз (Калифорнија) нејзини песни беа објавени во Американската антологија на светската љубовна поезија. Живее во Загреб.

Авторка е на 20-ина книги, има објавено една аудиокаста и едно ЦД со свои стихови, како и збирка на видеопоезија на Јутјуб со наслов „Последните часови – видеосон“.

Поради нејзината исклучителна уметничка дејност, 2009 година е именувана за почесна советничка на World Piece Tour 4 Children за Хрватска со седиште во Лос Анџелес (САД). Објавува во разни книжевни списанија, меѓу кои: „Република“, „Задарска смотра“, „Коло“, „Хрватска ревија“, „Књижевна Риека“, „Мост“ / „The Bridge“ итн. Нејзини песни се преведени на шпански, кинески, англиски, италијански, арапски, турски, литвански... За нејзиното творештво пишувале низа угледни писатели: Никола Милиќевиќ, Владо Готовац, Златко Томичиќ, Божидар Петрач, Миливој Славичек, Љерка Цар Матутиновиќ, Тин Лемац и други.

Авторка е на колумни во разни хрватски неделници и дневни весници: „Вечерен лист“, „Слободна Далмација“, „Неделна Далмација“ и други. Била телевизиска водителка и глумела во неколку долгометражни играни филмови на хрватски режисери. Во младоста била фотомодел.

Од 2006 година сама снима независни краткометражни иг-

рани филмови, а како режисерка, сценаристка, монтажерка, кинематографка и продуцентка на своите филмови има учествувало на разни филмски фестивали ширум светот: Португалија, Грција, Италија, Египет, Канада, САД, Словенија, Швајцарија, Франција, Индија, Австрија, Јужна Африка, Шпанија, Бразил итн.

НЕКОЈ

Ноќ е. Будна сум, и на стража. Ве чекам неколкумина, вашето ненајавено пристигнување. Додека вие некаде залудно војувате, јас бдеам над мирот во куќарка покрај пат, вооружена со неумоливо внимание, во вкочанета, темна тишина. Малите сознанија се утеха, а големите се радост; дури и тогаш кога чувствувам и знам дека низ мојата крв тече непокој со кој имам потреба да ги убијам. Ти ми се доближуваш од зад грб и го извикуваш моето име, во мракот што се мрести, навидум среќен. Не можеш да распознаеш дали тоа сум јас, или некој друг во петминутниот надзор, смена што е подложна на чести промени. Но, јас не смеам да зборувам, мојата задача е запишана во статутот за одбраната на рамнотежата, во кој стои: секоја реакција е истрел. Во себе. Оној што ти се доближува мора да знае кој си. Нема простор за претпоставки.

Наскоро може да навалат орди на скршени фалбации кои уште вчера беа деца, значи само еднаш, накусо и никогаш повеќе. Само црвенилото во нивните очи ќе посочува на неодамнешен плач, на потиснати солзи што не можеле до крај да се изронат. Мојата подготвеност е неуморна. Посветеноста во мојата подготвеност ме држи будна за да не го пропуштам лелекот на ранетите во насилната далечина. Сè уште си зад мене, не се осмелуваш да чекориш поблиску, не ги знаеш правилата, но чувствуваш дека не е пожелно премногу да се приближиш до оној што е задолжен за одржување на хармонијата на заштитена дистанца. Ќе останеш на тоа место закопан во својата возбуда, сè до зори, како прободен со копје. Зашто во тој момент одам на спиење. Нашите часовници не се усогласени, и мојата само неколкуминутна дремка ми ја броиш во часови. Нашите невоедначени броила и ритам ми помагаат, бидејќи кога ќе се вратам на моето стражарско место тебе те нема. Полесно ми е да ја извршувам својата должност, знаејќи дека никој не стои зад мене. Не се вратам назад, гледам само напред. Така е пропишано. Ниту лево, ниту десно, само пред себе, во иднината што можеби умрела порано, и со овој час е соединета со минатото, додека има само „сега“, во калај, непроменливо. Можеби јас сум статуа, како и ти што само повремено се појавуваш, што може да зависи од сенките, од точката на гледиштето. Можеби секогаш си присутен, а можеби си само привидение, нејасен лик во засолничавиот мрак кој сè уште потајум ја поддржува мојата упорност скаменета во времето. На ова место ќе ги пречекам сите мои спомени, стоејќи мирно и пожртвувано, надевајќи се дека и тој, насрчуван насила, ќе пристигне, со потребните алатки за да го скрши металот, да не ископа двајцата, да го затвори поглавјето во кое постоиме како двајца и едно, отугени, иако поврзани со невидливи нишки. Дека некој би можел да напише сосем нова приказна, да ја најави утрешнината до која денеска ни се избришани сите наши траги..., до надежта, до самите себе.

ПЛУТЕР

Не одам никаде, овде е доволно студено за душите што досега ги доживеале сите нијанси на злото. И ќе останеш тука, зашто немаш каде да одиш, врзан за стожерот на твојата самодопадливост со која, низ коприна, ги набљудуваш другите, не сакајќи да го видиш неприфатливото, на своето - за одбивна точност - неподготвено око. Би можела да те научам како да се вратиш таму од каде, потиштен, сметаш дека засекогаш си заминал и како од таму да не заминеш повторно, дури ни во мислите. Но, сепак, ти си возрасен човек и, како и сите луѓе, прогонуван од превртена слабост, и од такво нешто што е речиси невозможно. Но, дека умееш, и да го можам тоа, знам дека би растел, како мене во мојот свет исполнет со пребирлива покорност, но и со пеколни уреди..., под мојот прозорец, во фоајето, на дното од лончето со какао, со телесна температура на галено, кадифено мече.

Во една пригода Тој долго време имаше сличен сад во раката, сè додека од него не се истури црн барут, како песок од скршен пещен часовник. Оружјето со кое ќе се обидат да нè убијат никогаш не е она што успеваме да го забележиме. Значи, в рака држеше лажна сурица*, како некаква драгоценост од која, во секундите што изгледаа како закана со вечноста, истураше прав и малигно сребро без мирис. Глетката ја разубавуваше тркалезна плоскава батерија на тркалца, поврзана со разнобојни пајакови ноциња за центарот на микрокосмосот каде што тајните се чувани во етер, безопасни како солта во филцанот наменет за густо турско кафе. Рече: нема да пијам. Можеби тоа беше чај. Тогаш.

---

* Сурица - вид на лонче за варење кафе.

Дотурав врела вода во котелот, можеби премногу често, го зголемував пламенот; бевме како тунгари кои уживаат да патуваат кон умирањето. Ги менував страните на светот, покажувајќи ти го истокот, каде беше западот, не обидувајќи се да те измамам, туку испраувајќи ја перспективата од која ме гледаш.

Малку нешто ужаснува повеќе од верноста на која ѝ ги покрија очите, насилно да се замолкне јасноста на нејзиниот инстинкт. Лицемерието на човекот се чини неопходно за да се преживее на нивото на немилосрдно контролираниот сомнеж меѓу другите налик на себе, и кој затоа не може да го заузда, ниту да се запре.

Газеа врз нас не вртејќи се назад, но зошто и би, кога бевме безочно отпишани, соочени со неодложен крај. Некои други луѓе во колоната чекаа милост, сè уште орни и поживи од непобедливоста во себе, и никој не им рече збогум. Останаа со нас.

Сега се топам. Јас сум само путер во кој дури и минусите во коложег навлегуваат длабоко, расипувајќи му ја неговата текстура и вкус, правејќи го подготвен за неговото ревносно, рамнодушно отстранување.

ТВРДИНА

Моето сегашно живеалиште е моја тврдина и мое засолниште. Во него те љубам со трогателната љубов на постојано приврзано животно. Не можам да излезам од судбината што ми ја намени твоето бавно, прецизно поместување. Сакаш да ме задржиш во лушпата од која дојдов, да ги закрепиш моите врескави рани со твојот топол здив. Никако не можеше да знаеш дека нема да љубам други после тебе. Не затоа што не би можела, туку затоа што не сакам.

Многу од доброто во мене исчезна со твоето заминување, а истраја непосакуваното. Се плашам од Сопственото непознато. Ми треба сонцето во кое ќе можам да зјапам без да трепнам, да ме огрее непоколебливоста на неопходното. Моите чекори сами ме водат во непогрешлив правец, сè додека мислам со сложеното, смирено јадро во себе кое ме одржува на површината, зачувана. Донекаде сè е така како што очекувам да биде, како бајата, заматена, безопасна и пивка течност. Сè што го пречекорува тој праг, му ја одзема посветеноста на должноста, можноста да биде безвреден дури и во неговата задоцнета понизност. Вчера му реков на моето куче: „Никогаш толку ниско недостојно како човек“.

Кога успевам да ве прозрам, вие сте и понатаму решителен во своето преправање, и сте безгрижен пред самите себе. Моето откривање ве драснува само како пердушеста лепеза, речиси милува со гест на вистинољубивост. Зашто, оној што не е искрен со себе, не може да биде ниту со другите, да почувствува удари од непозната доблест за него.

Ќе ме премолчите, но не знаејќи, низ тоа, ќе се изневерите и себеси, ќе ме предадете длабоко во својата внатрешност до која, со свое сознание, не можете да допрете. Некои честички од вас, во својот мал дел, и покрај сè, остануваат незатруени, чисти како новородена верност. Ако некогаш го согледате тоа, сепак ќе биде доцна; ако успеете да ја допрете сржта од која сте никнале, да ја опипате и да ја препознаете, ќе сфатите дека нема ништо подрагоцено и посилено од (таква) понизност. Можеби ќе ви бидам наклонета и понатаму, во приказна на која сама ѝ го напишав крајот. Во соба со мирис на маж, на чад од цигари, на сласт и разврат. Ќе ве допрам сред толпа, ќе ве најдам во кој било, ќе заспијам со вас дури и кога во мене сè се опира на таа, за мене сосем непотребна интимност, зашто мојата тврдина ја сакам само за себе, во моментите кога несвесното во мене станува мој дом во кој влегуваат и имаат пристап само засекогаш, непринудно заминатите.

БИТКА

Секое утро одам во битка. Не дозволувам со сончевите зраци да ми ја измамат душата, да подзапрам само затоа што сегашниот бран ме храни со удобност. Морам брзо да го преминам растојанието од крајната верност кон тебе, до враќањето во саможивоста во себе, пред да разиграм ладно или огнено оружје што го чувам во кориците на бокот и кое, всушност, ретко го вадам. Сè додека не ја поминам патеката на бојното поле каде што сите наши непријатели се наредени како војска покрај надворешната ограда на касарната, за да нè пречекаат подготвени за нашиот меѓусебен судир, за да нè швркнат со илјада циркуларни погледи, за да нè уплашат со саскање на ужаси со нивните стиснати тенки усни, не ќе можам мирно да го следам твојот од. Ти поминуваш како ништо значајно да не се случува, но за мене војната почна веднаш при самиот излез, а ќе трае сè до тешкото дишење при качувањето по скалилата до твојот дом. Подготвен сум за неволи, навидум лежерно ја држам раката на десниот бок, во себе ги бројам чекорите, пресметувам, проценувам, лазам низ грмушките, нечујно завивам, додека луѓето, и покрај придушениот татнеж, тивко се радуваат на небото, но само на нивните малечки прозорци и балкони.

Би сакала да патувам со тебе во балон над линијата на бојното поле. Дали нешто би нè допрело на тоа ниво каде што се иставаме од реалноста? Дали би паднале врз нас сиви птици, гребејќи нè со клунот, сурово запоседнувајќи го нашиот последен лет?

Војната се води на сите нивоа, секој е мирен само во катче од својата соба, до која треба ние двајца да стигнеме низ виулица од куршуми, ранети, згазени, со горчлив вкус во устата од густите црни сокови на сегашноста.

ЗАМИНУВАЊЕ

Ќе умреш денеска и истовремено ќе бидеш повторно зачат. Нема да знам дека веќе те нема, дека си бил и дека ќе бидеш пак. Ја симнувам тврдокорната школка, нечији врели солзи ми капнуваат по лицето. Некој жали за мене; не е среќен заради она што станувам. Се завиткувам во пената со бабица балавица*, со морски анемони и со вилино коњче. Твоите играчки висат над мене како разлутени, тапи секири. Тука е и твоето радио, ламбата, твојот мал деспотски чешел... И тоа е речиси сè. Но, никогаш ништо веќе не се случи.

Лажам. На новогодишната ноќ боледувам од недостиг на вдохновение. Ќе нè стуткам во постела пред да успееме да издишиме. Нешто во мене заборава дека ти веќе си таму.

Не можеме да одбраниме никого што се откажал, тој што не го сака тоа. Добро е да се знае дека никој од нас не е навистина спасител, ниту може да биде тоа. Немоќни сме како лигава слингурка на мојата влажна дланка, која ја дроби слатка вода. Не ни е угодно овде. Јаготките на моите прсти веќе ми се збрчкани како штотуку да се иставени од пожар. Ни треба зачин во таа вода што ќе нè направи лесно смртни, барем како што е, во желбите, збирно, морето далеку од нас.

---

* Народно име на риба во Јадранското и во други мориња, *Parablennius sanguinolentus* / лигава слингурка.

УШТЕ ДО ВЧЕРА

Босонога газам по парчосано стакло, но не чувствувам ништо. Веќе ништо. Дури и бојата на твојот глас ме радуверува во моќта на љубовта над мене. Одеднаш си ослободен од сите маркери на похотноста, измиен од нив до неприпознатливост. Секогаш повторно се прашувам: како е можно тоа? Какво олеснување, а истовремено и притеснетост! Уште вчера копнеев по тебе, а денеска потиштено одам во темно катче, како казнето дете, да ја повратам рамнодушност, да ја повикам помиреноста. Времето запре за миг, доволно за да ме умртви, некаде во далечината се надоврзуваат јазлестите магли на нашиот љубовен крај.

Мачни се разделбите што се случуваат во нас внатре, зашто никој од нас двајца нема да го каже тоа, да го распостеле своето горчливо отрезнување пред другиот, да открие што се случило. Но, што навистина се случи и како, ние не знаеме, освен што ненадејно се откажавме еден од друг. Додека ти, брзајќи, пиеше пурпурен шампањ, а јас полека, пиев вода зачинета со твојата страст, сè што беше сонувано уште изгледаше можно, но во еден миг, при некој непромислен чекор, задува ветер, стана студено, и веќе не можевме меѓусебно да се згрееме со врелите тела, со приказна и шепот. Со нашата љубовна желба, загребувајќи по површината, со ненадејното повлекување успеавме само да ја продлабочиме празнината во нас.

Остана само споменот на една можност, неискористена, засекогаш однесена, закопана без плод од кој можевме да дознаеме кои сме, што си бевме еден на друг до вчера.

Превод: Весна Ацевска

Анка Жаџар

Анка Жаџар (Замост, 6 јули 1954), хрватска поетеса. Дипломирала југославистика и компаративна книжевност на Филозофскиот факултет во Загреб, 1978 година. Првата, наградена стихозбирка „Одела и... заборавила сè“ (1983) беше препознаена по оспорувањето на јазичната нормативност и на типолошко-жанровската контролираност на поетската креација, а нејзиниот херметичен израз од книжевната критика беше протолкуван како протест против механизмите на контролата и репресијата посредувани со јазикот. Во графичката мапа „Онаон“ (1984), со стиховите надвор од граматичката норма, значително го зголемува афективниот потенцијал, воспоставувајќи цитатен и интертекстуален

однос спрема поетиките на историската авангарда, пред сè преку интенционалната деграматизација. Иако поетички е поврзувана со семантичкиот конкретизам и неоавангардните тенденции во современата хрватска литература, нејзината трета збирка „Земјанка во сонот“ (1987), хронолошки напишана пред втората, ја потврдува специфичноста на нејзината поезија, отстапувањето од лексичката норма со обилна употреба на неологизми и со радикално релативизирање на синтаксата, со што нејзиниот опус ги пречекори генерацискиот рамки и се доближи до постмодерната поезија. Неконвенционалната употреба на интерпункцијата, лексичките раритети и кованиците, оксиморонот и парадоксот, отста-

пувањето од ортографската норма, судирот на колоквијализмите и архаизмите и на секојдневниот и медиумскиот говор со фразеологијата на реторичките видови, композицијата на песната како синтаксички експеримент – сите овие постапки ги одликуваат нејзините натамошни збирки и графички мапи („Небници“, 1990; „Беспумно, бело“, 1990; „Гуар, росно животно“, 1992; „Стишување на изворот“, 1996). Во подоцнежните збирки (графичката мапа „Мали прози со кои дождот се качува назад во небото“, 2000; „Стварници, немирна површина“, 2008; „Пејат разликите ти-

хотапки“, 2015), покрај препознатливите знаци на автореферентноста, важна карактеристика е перформативниот ефект на јазикот. Во целина, Жагар има создадено опус кој радикално отстапува од лирските конвенции, а по начинот на воспоставување на метатекстуалните врски со наследството на поетската традиција, пред сè со експресионизмот и надреализмот, претставува единствена појава во современата хрватска поезија. Избрани песни ѝ беа објавени 2012 година („Цртата е мојата прва ноќ“). Носителка е на наградата „Горанов венец“ за 1994 година.

ПРВИОТ ШТО ЈА ЗАБОРАВИ АМЕРИКА

како песокот в очи, песна е тоа
кога светците маршираат во гостилницата
истокот е запад, северот е југ
првиот што ја заборава америка
влезе во својата колумбовска рака
удри по шанкот, лагата на дното, рече
тој не знаел, ме немаше мене

опна на помнењето, во никој случај не
му идеше на нерви, ама ајде
запри го прозорецот и сакај ме
пиј кафе, разговарај со сонцето
но јас и сонцето веќе не одиме заедно
необјасниво е, оваа песна престана
кога светците маршираа во гостилницата
тоа нема да ти се јави, ниту да ги срка со тебе
овие горки барички, еве мал снег за тебе
па ти океану рашири го весникот во главата
додека оваа празна запалка
одново ја полниш со смеа
и ѝ викаш: оди во мракот и врати се гола
викаш по сонцето: биди ми
и јас пак го сликам
самоникнато јадливо билје
и неволно се гнездам
на твоите месечински усни
но невешто стежнувам
се уривам во денот
тој што прв ја заборава америка
секоја чест секоја чест
чисто винско море, празник е

ВРЕМЕ ОД ЕДНО КАФЕ

играј со мене, лисје
не можеш тука. Тука врват коли
да да. се согласуваме во разликите

не сакам да ме изгубиш
и што вели грмушката
ќе дојдат комарци ако плачеш
и кој за кого потоа пораснал
убав е и сериозен како опера
потпрен е на левиот бок и е нем
мртвејќи го сиот воздух околу себе дур се збива
и уште го стега
срцето, а дали ќе ти се отвори розата
чие знаење е емоција
ако не може да се збидне чудо
нека нема ништо
космичка осаменост на стебленцето
што ме гледа толку јасно
еруптивна тишино
ти можеш, ти си секогаш баш
сега, оди лисје ќе те заборавам
и вели никогаш
и кога ќе биде тоа

МАМУ КАДЕ ШТО ПЕСНАТА ПРЕСТАНУВА

стварност во стварите, што песна е тоа
чујна лушпа од најобичен кромид
која плаче плаче вистински
по секое соблекување

светлина – чиста гребнатица

но сеќавањето е веќе нешто трето
 блага или опора корекција
 на вистинско љубовно движење
 тлее тлее, а потоа танцува
 во секој бран на разговорниот јазик

стварност во стварите, што песна е тоа
 каков вид движење
 зар запишаното љубење, а не не
 само мразачите сè верно направија
 тебе тежок каменен крст
 во градиве ама ми се
 врти ми се врти
 боже, нека се роди

ОКУПАЦИЈА

денот расте
 орел
 одамна паднат

(а сенката поинаку паѓа
 поинаку се урива градот)

оди и барај му ја трагата на небото
 искачи се врз себе најгоре
 најди трага од неговото нечувство

погледни во небото, јави се

КОНТЕКСТ

секој час
има своја нестабилност
и восхит

еден час заспа, па задоцнив
вториот час стигна навреме
третиот само би раѓал
сè што уште не е мртво

убија еден збор
уште еден ранија тешко
третиот побегнал сам
тој ќе ги тој ќе ги
сношти на распуканиот пат
размени
нивните мртви тела
ќе рецитира:
некаде далеку
таму во твојата глава
по земјата бех цапала*
па на ништо не бех се сетила

---

* Во оригиналот последните два стиха се на загорски дијалект (бел. на прев.).

ИСТИСНАТО

февруари
колку тага
излегува
низ устата на мачката
низ белото месо на веавицата
во крзното на ноќта сињак сињак
сурово
се искачува

а колку е различно летото
како од некоја друга песна
низ отворите на машките сандали

се истиснува
и само прав и врел воздух
ја драснуваат кожата и внесени
безгласно се носат
а одачите
бидуваат се поземјени
и сè пониско се ведне денот

и напнатоста
се намалува со векови
помеѓу еден и два

Превод: Весна Ацевска

Диана
Росандиќ
Живковиќ

Диана Росандиќ Живковиќ е родена 1964 година во Ријека. Таа е член на ДХК и ХЗСУ, а како професионален писател живее и работи во Ријека. Досега има објавено 23 книги: 11 романи, 7 стихозбирки, 3 збирки раскази, три книги за деца. Преведена на англиски, италијански, шпански, словенечки, македонски, германски, бугарски и унгарски јазик. Нејзините песни се наградени, а некои станале подлога за музички композиции. Вклучена е во антологии. На Филозофскиот факултет во Ријека е вклучена во изборна лектира со два свои романа (*Ланџерна* и *Мојој моза(и)к*), а Маја Опачак дипломирала во 2004 година на тема: ПРОЗАТА НА ДИАНА РОСАНДИЌ. Ро-

манот *Ланџерна* ја доби првата награда *Драџо Герваис* во 1995 година. Ја освоила и првата награда на конкурсот за поезија во МХ (Вуковар) во 2021 година.

Книгата *Гулабица на Миroyi/ Colomba di Pace* ја доби наградата Умберто Саба во Трст во 2008 година. Вклучена е во книгата PUENTES - POESIA Croata, diez poetas contemporaneos преведена на шпански јазик (Жељка Ловренчиќ). Нејзините песни се и во италијанската монографија *Arte nel segno di Carmelo Zotti*, поезија. Застапена е во италијанската антологија на женската поезија *Petali* во издание на „Верба Волант“ од Белуно. Застапена е и во книгите: *El roce de la mariposa* (Poesia croata

contemporánea) 2010 година и Bajo la ceniza del antiguo fuego (Poesia de Croacia) отпечатана од La Zonámbula од Мексико истата година (превод Ж. Ловренчиќ). Песната *He doñiraј ја омразата* преведена на италијански (Г.С.) ја освои првата награда во Фаенца (Италија), на меѓународниот литературен конкурс за жени *Ma adesso Io*. Истата песна е

вклучена во уметничката монографија EL COLOR DE LA VIDA од познатиот шпански сликар и скулптор Кристобал Габарон.

Изработува мозаици од пронајдени керамички фрагменти и колажи.

Имала самостојни изложби во Риека, Загреб, Пула, Пазин, Нови Винодолск, Дубровник...

КАРТИЕНИ КРИЛЈА

Дали времето има доволно моќ
низ зората на црвената есен
вешто да го обвитка каменот
во ткаенината на друг камен
или со првите тешки облаци
ќе ја навести лажната изградба
на заобиколницата на безбедносниот јазик
што ме штити од навреди
и од густ снег.

Додека истрошената крпа на исцеденото минатото
со мразот намигнува под поспаните веѓи,
погледите што тлеат го ослободуваат своето плашливо жарче
во треперливата икона што навестува
како некаде во беспатицата на лавиринтот
веќе патува мојот автомобил со огребот,

штиците за ковчек и со цепениците.
Од преостанатите иверки
ќе ја наполнам кутијата за букви
и ќе ги вадам кога премрзнатите птици,
задоволни што со малку зборови од зрнестата пченица
и со трошките леб,
научиле да читаат мавтајќи со хартиените крилја.

ЗБОРОВИ

О, мали зборови,
маченици, далеку од графитниот молив
сонувате утроба искована од целулоза
за да се разурнат несреќните љубови
кои сакаат да бидат запаметени по мастилото под кожата.

Копате тунели надвор од спомен-градината,
пештерите на дивите сверови ви го наткрилуваат изворот.
Воспоставениот круг на земјата е сè потесен,
ја осветлува куќата со свила-солзи
во вашето засолниште од вистина.

Од страна лежат положените чепови,
острилки, пенкала и избришани фолдери,
чекаат неименуваните мапи.
Се брои времето на престој
во гостинската соба варосана со креда

затоа што самците се поубави во меморијата
отколку двајца разделени на плочата.

Зборовите повторно ќе се обидат со искри
да ја запалат изгаснатата свеќа,
затоа што нема поет
којшто
поклонувајќи се учтиво,
пред сè не ја пропуштил својата смрт.

ДЕЛФИНИ ВО ЗАЛИВОТ

Веслата се насочени
како неотворени туби со темперни бои
во бојата на хоризонтот
се распламтени со скриена тишина.
Се распарчуваат студените контури на површината.
Напредуваме толку брзо како делфините пред бродот.
До заливот на вечното потопување
ќе бидат поздравени од мрежата
на безимениот залез.

Да не го развеваме едрото, ветру,
да се скриеме во хоризонтот,
зошто сега брзање
кога опколениите острови
почнуваат да го сонуваат скржавиот сон на копнежот?

Дали слушаш како ноќта
се спушта на крстот на јарболот?

Луѓето на брегот останаа да наслушнуваат,
но делфини во заливот
веќе нема.

НА НАНОСОТ ОД ЛИНИИ

Оваа заситена и пресоблечена река
почнува да тече смртоносно
милувајќи ги карпите, внимавајќи на пукнатините,
нежно ромори низ делтата
а некогаш силно се слеваше
во свиокот на столната ламба на наносот од линии.
Молкот стои над прашањето што не се поставува.
Темнината на плачот го чека раѓањето на денот
станува несреќна меѓу моите урнатини
бидејќи паднатите парчињата од утринското небо
може да ги разурнат сигналите
во мноштво распарчени, краснописни букви.
Вртежите на здивот ги допираат сите кругови на срцето
зад затворените врати,
над водопадот останува нежна измаглица,
чадот ја придвижува маглата кон раскрсницата пред зори.
Лесно ти е тебе, мртов,
да останеш жив во песната

но сепак,
и со треперењето на залиците
секое срце сепак ќе запре еднаш
па така и моето, на наносот од линии.

Поројно изобилство

Сите заринкувања на преоптоварените бродови
мене ми се доделени,
извлекувањата,
секако ќе се случат,
ќе се наредат мртвите трупови
на песокот на времето,
само не кажаа
дека бурата е толку блиску.
За оштетените наслаги
кои удираат со синилото на пенкалото
ќе го обвинам тесното грло на песочниот часовник
бидејќи испушташе прекумерни допири
кон затревените заринкани заливи.
Скиците ќе останат тивки,
бајковни, долу, долу,
каде што не се слуша поројното изобилство,
каде што нема да се почувствува
смртниот бодеж на морскиот гулаб.

МОЖНО

Ударите на луњата по третото утро
во ветрот попуштија, конечно се откажаа.
Се смируваат над сенката на кубестите мостови
ја виткаат заплетканата глава под наострената коса.
Таму на бездомниците
во шупливи садови им го ладат жарот
за изработка на челични пердуви
зашто ветрот одново зборува дека е можно враќањето
во светот на поетите,
дека постои време за бришење на грешките и
за нови почетоци, интерпункција, нека пробаат,
пред да замрзнат трагите на оние кои над нив
во својата неукоост одат.
Ветерот реши да почека,
да размисли дали сака весниците од заспаниот да ги придвижи,
издува,
затоа што некој ќе ги запре во лет
ќе пронајде развиорен некролог
за целулозниот човек
којшто си вообразил дека мора да изгори
од хартиената љубов.

Превод: Бранко Цвейќоски

Зарија Жилиќ

Зарија Жилиќ е родена 1972 година во Загреб. Дипломирала историја и компаративна книжевност на Филозофскиот факултет во Загреб. Пишува поезија, критика, проза и есеи, од англиски преведува современа американска и англиска литература. Нејзините песни се преведени на италијански, албански, бугарски, турски, македонски, словенечки и англиски јазик.

Автор е на стихозбирките *Гради и јагоди* (АГМ, Загреб 2005 / www.elektroničkeknjige.com 2009), *Танцувај, Modesty, танцувај* (Алгоритам, Загреб, 2010), *Зора* (Биакова, Загреб 2018), *Прсти и ѝрери* (Litteris, Загреб, 2021), збирката поетска

проза *Од рабовиџе на екраноџ* (Штајерграф, Загреб, 2021) како и збирките кратка проза *Омар* (Бјакова, Загреб, 2012), *Клавжар* (Загреб, 2013), *Сараевски фрагментџи*, Сараево, 2020.).

Таа има напишано есеи за современата поезија и книжевна критика во книгата *Пишувачки со млеко* (Алтагама, Загреб, 2008), есеи за современата литература *Музаџа надвор од џеџоџо* (Бјакова, Загреб, 2010), есеи за литературата и филмот *Номаџи и хибриџи* (Биакова, Загреб, 2011), осврти на поетски книги, критики и есеи *Тројизми* (Меандармедиа, Загреб, 2011) и збирката интервјуа со писатели, научници и активисти *Паралелни џрадини* (Опатија, 2011).

Добитничка е на многубројни награди, од кои посебно Наградата Јулија Бенешик, за книжевна критика (за книгата *Музаџа на двор од гешоџа* како најдобро книжевно-критичко остварување во 2010 г.), *Киклој* за збирка поезија во 2011-та

година (за збирката *Танцувај, Modesty, џанцувај*), и *Орфеј*, награда за поезија на меѓународниот фестивал во Пловдив. Настапувала во САД, Иран, Турција, Германија, Франција, Словачка, Полска, Бугарија и во сите земји од поранешната СФРЈ.

НЕ ПЛАШИ СЕ

Ајде, нема да се удавам утре во морето што ќе се излее до главните плоштади. Ќе има место за сите, за новите траги, за птиците кои не нашле гранки и за покривите што прокиснуваат.

Не плаши се за мене, иако понекогаш имаш причина: сега сум жена со високи потпетици и со глава наведната до земја да ги собере зрната и тревата што порасна вчера и ги мамите ноздрите.

Повторно ќе има восхит, писмо од потонатиот човек од работ на полуостровот, пак жените ќе се соберат во групи и ќе викаат гласно преку мегафонот. Слобода.

Во малото гратче, гробовите се блиску до центарот, портите се отвораат, живите И мртвите пијат пиво и јадат кебапи, ноќта слегува, се движат уморните моторции.

Во солените езера ќе ги одмориме нозете и ќе ги ископаме
свездите, што наликуваат
на морските. Солта не поврзува сите. Онаа што лежи на дното
и онаа што
создава силуети. Сепак, се ближи денот на разрешницата, ги
отвораме прозорците,
веќе го подготвуваме печеното. Секоја чест за белиот ден,
децата ќе пораснат
и ќе се родат песни, сосема нови, солени и лабави како земјата
и како
морето што ќе се излее по главните плоштади.
Не плаши се за мене, јас сум жена и морско чудовиште, имам
глава и пипала,
имам волја и смисла, го гледам Бога и одново го
предупредувам.
Во соленото море и во езерото се раѓаат слики на птиците кои
градат покриви,
и нашите куќи никогаш нема да исчезнат во водата што ги
опкружува.

РАЈОТ Е ТУКА

Рајот е тука, околу нас, рече таа, и
се сврте кон мажот кој
го избра Ferrero Rocher наместо патувањето
во неизвесноста, наместо жената во градината со
аспарагус. И да, што друго да се каже за светот
со празни маркети, со ракети

кои стојат исправени и го чекаат утрото во
кое конечно започнува крајот на светот?
Мил мој Аслам, твоето темно лице и
пораките со срца како да дојдам утре
во Грција и да поминам само ден-два
со тебе на креветот што е само два-три
сантиметри повисок од грубиот под без
теписи, без никаква надеж дека во тој
град ќе го поминеме остатокот од животот ...
Рајот е тука, во твојот поглед преку видео
екранот, во вашите пораки со кафе и
цвеќиња, во тој тесен Ориент
кој се спушти во Медитеранот, влажен
и сув во исто време. Се лизгам, пак трчам
уτροво во местата над мојот град и
само помислата на тврдите хартии може
да ме спречи да отпловам, како некогаш,
со милји далеку од котвата и цврстиот брег.

Куќи

Татковците изградиле големи куќи, со два ката
и големо поткровје. Сакале да ги соберат сите деца
на светот, да ги нагостат државјаните на Африка и Нов Зеланд.
Сакале да изградат нови згради и гаражи во градините,
да засадат цвеќе и домати на црната почва
а балконите да бидат како светилки.

Но, куќите сега стојат како војници без оружје, покривите се полни со графити, остатоци од гозба на масите, а на ѕидовите висат слики од слаби импресионисти. Куќите се само низи од тули испорачани од предградијата, како проекции на древните пролетери кои, напуштајќи ги селата, го поминале својот живот во далечните фабрики, како возачи кои спиејќи ги гаснат пожарите во домовите на воените пензионери.

ЗОРА

Не сум ничија сопруга и не се свртувам.
 Ставив три големи стравови во мала кутија
 кои се како големи сребрени обетки.
 Песните, посветени на оној што не ме сака,
 ги ставив во голем *фајл*, таму да ја чекаат раката на уредникот.
 Пред три дена паднав од велосипедот, одлетав и фатив
 мандарина во воздухот.
 Сега лежам и ја чекам зората во која ништо нема да боли:
 без раката, без срцето, ниту големата топка прошарана со
 златни нишки.
 Зора во која ги облекувам кафеавите чевли
 и тргнувам кон вратата зад која нема ништо,
 освен работната маса.

ИРАНСКИТЕ ПОЕТЕСИ

Сите ирански поетеси избегаа од браковите.
Од кафезите каде птиците никогаш не пеат.
Зад себе оставија деца, празни соби и
мириси на лековити билки.
Можете да ги видите како танцуваат со ветрот по улиците
и како самохраните мајки ги канат во своите домови.
Можете да ги видите додека пеат ноќе за копнежот под
покривите
или некаде во воздухот, како бестелесни суштества.
Иранските поетеси, со невиден ентузијазам во песната за Бога,
за мајката која го закопува синот, за телото како плод
најзрел или за телото како земјен сад исполнет со солзи.
Жалта за детето кое никогаш нема да се врати.
Жалта за собите полни со книги.
Понекогаш за жалта за оковите кои носат само мал сон
за слобода која е или не е привид.

МОЖАМ ПОНАТАМУ

Ти пишувам после толку години,
летото одамна заврши, од екранот
исчезнаа записите и врисоците фатени
во ситните пори на стариот компјутер.

Може да се каже дека не живеев: десет книги,
некоја насмевка, зготвен оброк, заборавена
вежбалница, прошетки покрај морето и срце што чука
божем ќе скокне токму овде, чувство што изневерува.
Го преживеав стегнатото грло, босите нозе во градината
преполна домати и сите тие клетви. Можам понатаму.

Превод: Бранко Цветќоски

Соња Зубовиќ

Соња Зубовиќ е родена 1962 година во Загреб. Дипломирала 1987 година југословенски јазици и литература на Филозофскиот факултет во Загреб, каде што живее и работи. Член е на Друштвото на хрватските писатели и на Словенската академија за литература и уметност во Варна, Бугарија. Нејзината уметничка и работна биографија изобилува со разновидни креативни резултати и културни проекти.

Сподвижник е на голем број иновативни проекти во културата; како писателка учествувала на сите поголеми книжевни настани и саеми, гостувала на кни-

жевни средби низ Хрватска и во странство. Од 2015 година континуирано ја популаризира поезијата на социјалните мрежи, ја уредува и ја води радиоемисијата „Дружење со поетите“, а исто така го организира и го води форумот „Поезија то го – дружење со поети“. За нејзиното авторско творештво носителка е на повеќе пофалници и признанија, како и на плакетата за придонес во културата на градот Јастребарско за 2015 година.

Авторка е на дваесет и шест наслови. Нејзини дела се преведени на есперанто, словенечки, бугарски, македонски и на италијански јазик.

БЕТОВЕНОВАТА ДЕВЕТТА

Се згуснува траењето,
забавуваат чекорите
притиска носот врз тлото,
зрна земјини,
грутчиња, ронки,
пепел.
Нема крај,
само одиме
кон светлината,
можеби
ангелите ја свират
Бетовеновата Деветта
додека се преобразуваме
во прав.

СИЛАТА НА НЕБОТО ВО ГРАДИТЕ

Ми зборуваше за тоа
дека била босонога,
дека полната чинија била свеченост,
дека мајка ѝ се плашела
од сите војници, од студ,
од провев и дека боса

ја праќала кај роднина
по правлив пат
со молба да им ја изора нивата,
ми зборуваше дека
низ сиот живот ѝ недостигал
загинатиот татко и дека
не престанала да чувствува глад
уште од повоените времиња
додека мајка ѝ плачела пред распетието
молејќи се за нив петмина,
ми зборуваше за вејавиците, смрзнатините,
за перењето руво во ладна река
за топлината на кандилото, за неверојатните
мириси на погачите зад сидовите
на туѓите куќи
ми зборуваше дека
станале добри луѓе
и за тоа што сè можат една мајка и
силата на Небото во нејзините гради.

ТИ ИЗВЕЖБАВ ЗАМИНУВАЊАТА

Не грижи се, ги извежбав заминувањата
кога ќе се допре таа граница
едноставно само заминувам,
никогаш не се вртам назад,
не ме интересираат мостовите
потопени во реката,

не сум наклонета
 на свршените времиња,
 дамски заборавам сè
 сите записи исчезнуваат
 во мемориската картичка.
 Извежбав
 да ги бришам ударите
 не можеш ни да замислиш
 колку се трудам
 со залечени рани
 да одам низ светот исправена
 и сама.

НИЕ ДВАЈЦА

Ние двајца безброј пати
 гледавме
 свезди,
 зори,
 морски далечини,
 планински врвови,
 буроносни магли и веавици.
 Ние двајца безброј пати
 им гледавме
 в лице на раѓањето и смртта,
 и додека околу нас
 плускотеше дождот на злото
 и лелекот на војната,
 ние двајца

еден со друг
си кажувавме
љубовни зборови
единствено тие
имаа смисла,
гласни и живи
го осветлуваа светот.
Ние двајца безброј пати
гледавме како
не спасува нашата љубов.

СТАРЕЦ ПРОСИ НА УЛИЦА

Скинат шешир пред него,
на реверот мало знаменце,
старецот се тресе на студот,
во раката шамиче
– скриена птица,
згаснати очи, облаци,
измиени покриви,
врне слаб дождец
неколку фрлени парички,
на лицето вкочанети спомени
на родните ридови,
на минатите снегови,
на отапеното понижување,
на тресокот на пети, ѓонови
салонски чевли...
Се стврднале ближните.

И на дожд и на меќава
напати го драснуваат
погледи на туѓи ќерки и синови

КОЛЕКТИВНО НЕВИНИ

Никому не му се допаѓа
каков станува светот,
сепак вртат глава пред неправда,
нормално е да се грижат за себе,
да продолжат понатаму.
Не ги интересираат туѓи битки
како да не сме дел од иста слика.

На колена пред светињи
пред очите на децата
креваат раменици
и не се срамат
што крај нив
умираат ближни
од жед.

Колективно невини,
се гадат од сè
а праведник ниту за лек
кој гради подобар свет.

Превод: Весна Ацевска

Дорџа Јаџиќ

Дорџа Јаџиќ е родена 1974 година во Сињ. Дипломирала на Филозофскиот факултет на Здружението на Исус. Создава поезија, кратка проза, есеи, патописи, драмски текстови и сликовници за деца. Нејзините стихозбирки се преведени на англиски, германски, француски, словачки и полски. Учествовала на бројни домашни и меѓународни поетски фестивали. Живее и работи како слободен уметник во Загреб.

Објавила:

- *Тамаџочи умре во моите раце*, песни, Меандар, Загреб, 2001 година.

- *Гаволој и сѝарајџа мома*, песни, АГМ, Загреб, 2003; www.elektronickeknjige.com 2006.

- *Квадрајџура на виножџијо*, песни, АГМ, Загреб 2007 г.

- *Рбетџи*, кратки раскази, Аора, Загреб 2009 г.

- *Со џејџоважџа не си сам*, раскази, ХДП и Јесенски и Турк, Загреб, 2011 година.

- *Кауч на џлошџадојџи*, песни, ХДП, Загреб, 2011 година.

- *Мал речник на библиски жени*, Мали Свона, Загреб, 2013 година.

- *Канара на рџнку*, Instytut Kultury Miejskie, Гдањск, 2013

- *Премини и џукнајџини* (патописи), Јесенски и Турк, Загреб, 2015 г.

- *Ножојџ на Кафка*, песни, ХДП, Загреб, 2015 година.

- *Поџодем од домојџи*, есеи, Хена ком, Загреб, 2018 година.

- *Инженер на лејџојџо на крајојџ на свејџојџи*, сликовница (со илустратор Моника Меглиќ),

Љевак, Загреб, 2020 година.
 - *Тројца љајници во земјаџа*
Нуџ, сликовница (со илустра-
 ции на Агата Лучиќ), Мала зво-
 на, Загреб, 2020 година.
 - *Нок на Земјаџа*, кратки рас-
 кази, Љевак, Загреб, 2020 година.

Награди:

- „Горанова пролет“, 1999 го-
 дина, за збирката „Чаршав преку
 главата“
 - Втора награда на списание-
 то „Вијенац“ за краток расказ,
 2001 г.
 - „Балканската голема награ-

да за поезија“, 2007 година, Рома-
 нија

- Трета награда на 43. Кон-
 курс за краток расказ на Ве-
 черњак, 2008 година

- 2014 „Книжевна награда ев-
 ропски поет на слободата“, Пол-
 ска, за стихозбирката „Кауч на
 плоштадот“

- 2017. Награда *Горанов венец*,
 за севкупен придонес во хрват-
 ската поезија

- Награда *Cherry Machiedo*,
 за 2019 година, за најдобро кни-
 жевно-есеистичко дело, за кни-
 гата „Поголема од домот“

ОДЛОЖУВАЊЕ

којзнае колку пати со плесок со рацете
 Бог го запираше светот и ја гледал таа замрзната кривост цела
 вечност,
 за да го ублажи својот гнев од несаканото, а потоа кога ќе се
 смири
 повторно со плескање на рацете сè ќе продолжи,
 без никој ништо да знае за тоа
 ниту пак требало да знае.

ПОНУДА ЗА БРАК

куќата во куќата
влегла
го симнала покривот во претсобјето
и го закачила на закачалка
ги соблекла праговите
и ги ставила покрај шпоретот
ги отворила ширум прозорците и
на сите во куќата им понудила
ново небо и ветер
ги украсила ѕидовите со цвеќиња
и така ги урнала
ги намирисала теписите
со мирис на месо и овошје
и на голите балкони
клекнала

ОСТАНА САМО СВИЛЕНИОТ ШАЛ

пиевме руски чај. ти молчеше
јас им зборував на украсените прсти
се виткав и ги прчев усните како килим.
надвор беше спарно. летаа ларви.
на подот часовникот играше со парчосаните балони

од моите реченици, јас раскажував,
 раскажував, о боже прераскажував
 наеднаш како учител се наведна над масата
 и ги исплука моите исцртани веѓи.
 кората на шипинката во чинијата пукна,
 мрак ја зафати целата земја
 разбрав сè и замолкнав,
 о боже, колку замолчав тогаш.
 вистината почна од лицето, бришејќи ги деталите.
 кога таа заврши во мене, ти кажа нешто пригодно
 застана свечено покрај најширокиот прозорец
 низ кој излегов блажена, осветлена.
 ја изгубив површноста, мамо!
 ох како препукна и се распадна.
 слободна сум затоа што се засакав.
 на столот остана само свилениот шал
 како онаа криво-љубовна дамка на чаршафот.

МОЈОТ ПРИВАТЕН ХЕНРИХ ОСМИ

ноќе под твојот стомак те дефинираат твоите
 егзекутирани љубовници.
 ти си тактилен оркестар кој на жените им дава смртност или
 бесмртност.
 ти си трпелив собирач на очните нерви на вонземјаните
 и синкава појава над хоризонтот.
 ти си сивата крв и лимфата на светецот иринеј во снегулка.
 секоја есен и зима во кубето

се собрани твоите прсти над бајкалското езеро.
твојата преградка е геометријата на изгубениот и пронајден
чадор.
ти си реката-гилотина полна со топли треви
од кои пчелите полудуваат и го отфрлаат својот мудар танц
за тангото *apassionato*

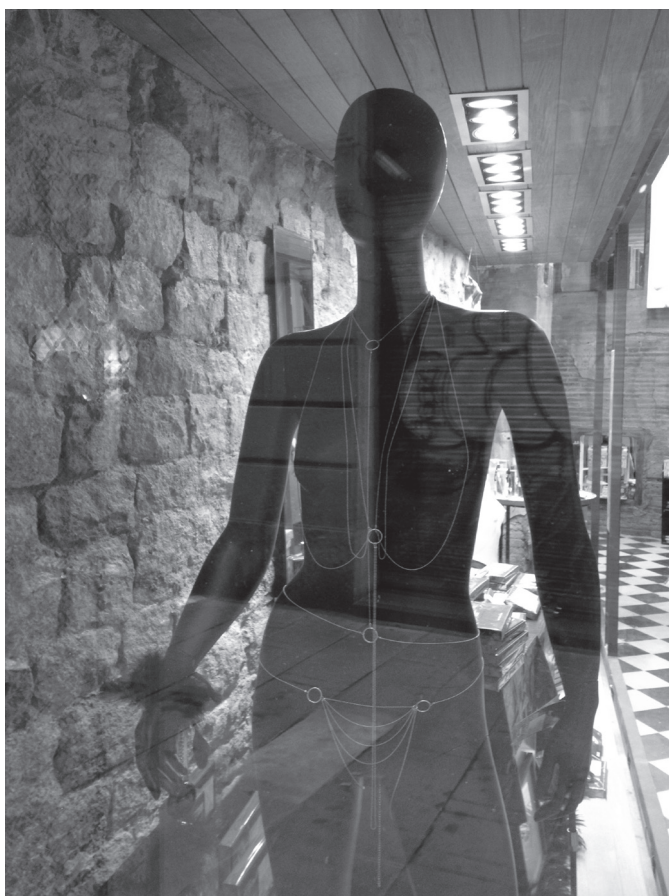
СТАП ЗА СКОК ВО ВИСОЧИНА

once upon a time, во горната дубрава
гледав како
во далечината загреб копа вагони со хероин
додека не бувна на вратата во лик на наркомански тренер.
во кујната со јазикот ми ги отсеке стиснатите тупаници
полни со прекор и клетви
па во дворната лежалка под оревот го испи
разладениот воздух на газдарицата на зеленото сонце.
додека дремеше, меѓу твоите раце на градите
смрзна стапот за скок во височина.
речиси стотина облакодери подалеку од мене.
го празнам нашиот пепелник во гробот на мијалникот.
веќе не се сеќавам
со кое око ме гледаше како
истрчувам на улицата и си вбризувам во трамвајот
нов живот под агол од 0 степени

БАБИТЕ

секоја баба има потреба од една заедничка баба
да ѝ седне во skutot и кога ќе умре таму
како и сите други баби
да се претвори во топол шпорет

Превод: Бранко Цветиќоски

Тожица Јелушиќ

Тожица Јелушиќ (16 декември, 1951, Питомача) е хрватска писателка и преведувачка. Таа се појави во литературата во 1970-тите. Досега има објавено 64 наслови во сите литературни жанрови (поезија, проза, раскази, романи, колумни, есеи, патописи). Повеќекратно е наградувана и преведувана.

Награди: *Седум секретари на СКОЈ*, *Маслинов венец*, *Наследство на сирасија*, *Тин Ујевич*, *З. Чрња* (за есеи), *Мајшица хрвајска* (за роман) итн.

Застапена е во антологии, зборници, во училишни учебници.

Била носител на Фулбрајтовата стипендија на Универзитетот во Вашингтон. Особено е ангажирана во еколошките кругови, наградувана во областа на еколошкото образование.

Преведува од германски и англиски, живее и работи во Ѓурѓевац (Подравина).

Член е на ДХК од 1974 година.

МАГЛИВО УТРО

Зборувам дека навистина, кога ќе ја преминам седумдесеттата,
 Ќе бидам како жените од Тибет, кои седат покрај оган,
 Мешааат јачменова каша, пијат зачинет чај
 Со млеко од јак и сол, црн како туш, заситен,
 За да те држи буден цел ден и да прави да ги слушаш јазиците
 На птиците, кои ти јавуваат колку набори од порои има
 езерото Ласа.

Значи, исто така ќе знам и како да предвидувам бура, снег и
 промени,
 Што не ме засегаат лично, зашто мене ме чека мојот тутун,
 моето
 Шампа-колаче од мед и житарки, тиркизните ќердани,
 среброт и
 Модрите коњчиња, црвени како вино, циметни, шафрански,
 тиркизни,
 Што ќе ми ја направи облеката убава и света, да блескам
 Како ливада што Буда ја посребрил со нозете во самракот.

Сонувам и станувам, кинејќи го листот за декември во
 скапиот календар;
 Помина седумдесеттата, со нога стапувам во осмата
 деценија
 И тогаш гледам каде влегуваш, носејќи преку надлактицата
 Рачно плетен, сив џемпер за мене, сив како јазовец
 Во својата зимска дупка, обложена со сало, и поспан,
 полумртов;

Па слушам кога ми велиш, со грижлив глас, свездо моја над
Тибет:
„Денес е ѝолку маѓливо и влажно. Внимавај ѝовѝорно да не
настѝинеш“.

4 март 2022 година

ШТО МИ ЗБОРУВАТЕ ВИЕ?

Што ми зборувате вие за песните, за јамбот и трохеотј, за
сонетот,
Што воопшто ми зборувате, кога е јасно дека никогаш
Не зборувавме, ниту сонувавме на ист јазик, ниту сме биле на
кратко
На истата страна, каде идејата за хармонијата се брани со
сопствената кожа,
Што ми зборувате за тоа како се пишуваат песните, кога и
поради која причина?

Имам уште малку залихи во мојата стара остава, ниту од една
Од големите сили не зависам, од состојбата на гасоводот, од
залихите со вода за пиење,
Од ретките руди, ниту од воено способните регрути, ниту од
намирниците
На кои им истекува рокот за употреба, па во сиромашните
земји пристигнуваат со попуст
Хранејќи ја вечната дилема *Да се има или да се биде*, а
книгите, нив ќе ги добиеш во киоскот

За цена од две кутии просечни цигари и за едно
порно-списание.

А за залихите. Шапки речиси триесет, шамии како тутун во
старата

Сушилница, сигурно сто пенкала, од кои некои сè уште
пишуваат. Еден мантил.

Мене ми пишуваа поетите, мене ме сакаа поетесите. Илјада
стихови

Можам да кажам напамет, за секоја убава пригода имам убав
акцент.

Згора на тоа, би можела да цртам: зглобот не крцка, а четката
добро ме служи,

Би преживеала некаде како уличен сликар, во некоја од
Венециите или Темишварите.

Всушност, што ви е гајле? Ги гледам слоевите и ми доаѓаат
песни, во капкички.

Како што би рекла Парун, „Следбеницијте се мртви. Што ми
зборувајте вие за сиварноснајта поезија?

Сега владеат куциот Ахил и ширбајта Афродитта. Крајот на
свештот е ирашање на миг“.

МНОГУ СЕ НАВОДЕНУВАМ

Многу се наводенувам, не се грижам за моето здравје, не
сакам лекови.

Се плашам од болници, од несолена храна, од топол воздух,
од искршени ролетни,

Од гулаби на прозорецот, што се грвалат по трошки, додека
детето од костимот
Косо од мојот прозорец, залетано вреска: „Мајчице, мамо,
мамо!“.

Тажни се овие дрвја, свиткани и испукани. Дождот им е
добредојден.
На луѓето, напротив, никако да им го измие тој израз на
страв од злото,
Од заговорот на злите духови од нуклеарната централа, чиј
заговор против
Цвеќињата и златните рипки од дното на аквариумот, трае
повеќе од половина век.
Им забележувам на шаманите што не го задржале под
наметката од пердуви,
Тој свет, божествен дожд, кој можеше да ги избрише сите
границаи,
Држејќи нè нас во мали, сиви хомункули, на гладната почва,
Невидливи во просирните меури, несвесни за отчукувањата
на срцето во камбиумот?

Премногу се наводенувам, во староста. Што ми пречи да се
засолнам од дождот,
Да го отворам над главата Небото од свилени балони во сите
бои на виножитото
И мудро да мислам дека со лигав бакнеж на јазикот се
пренесува причесната
На која исприштениот ангел го втиснува печатот: ВЕЧНОСТ.

Главно се наводенувам намерно. Како да не знам:
Кога еднаш ќе се спуштам во хумусот, никогаш повеќе,
никогаш,
Нема одново да никнам, колку и да сонував тајно
Дека сум ариш.

НЕ ПРЕПРАВАЈ СЕ ДЕКА НЕ СИ ЗНАЕЛА

Не преправај се дека не си знаела, те молам, ми го гледаш
 црниот дроб, ми го гледаш срцето:
 Ме слушаш како зборувам, ноќе на романски, дење
 На дијалект на својот роден крај, па ако треба (пред другите)
 Се изразувам паметно, со енклитики, проклитики, акцент на
 камењарот,
 Како да не сум израснала од мочуриштето, под песочните
 дини и во средината
 На багремите, дабовите и црните евли, во Панонија.

Што не е јасно, што сè уште не се знае за мојата кршливост,
 За детството на село, за сето она што го однесе матната Драва,
 За тоа како соништата никогаш не се остваруваат, а луѓето од
 нашиот калибар
 Секогаш живеат со други, во поблаги предели, во поубави
 бањи,
 И во сатенска постелнина, која одвај ја разликуваш од
 нежната женска кожа.

И што сакавме најпосле, јадачи на книги и зобачи на книги,
 Кои во темната комора ги закачуваат своите филмови на
 тенко јаже,
 И во чиј свет со боите на сепијата се само црвените ѕвезди,
 А сеќавањата ни ги издупчија со 'рѓосан клин како стар
 Свински меур на оградата за време на колењето на свињите,
 и никому ништо,
 И никој никогаш нема да знае што можевме да запишеме за
 подобар свет

Дека со вистинско време нè погалила вистинска рака по
челата, ни ставила
Бели прсти на грлото, мавтајќи *Прашчај, ѝрашчај...*

Не преправај се дека не си знаела дека ништо од мене нема
да преживее во љубовта.

МИРАНДА, ДОБРА НОЌ

(Во сѝомен на НМБ)

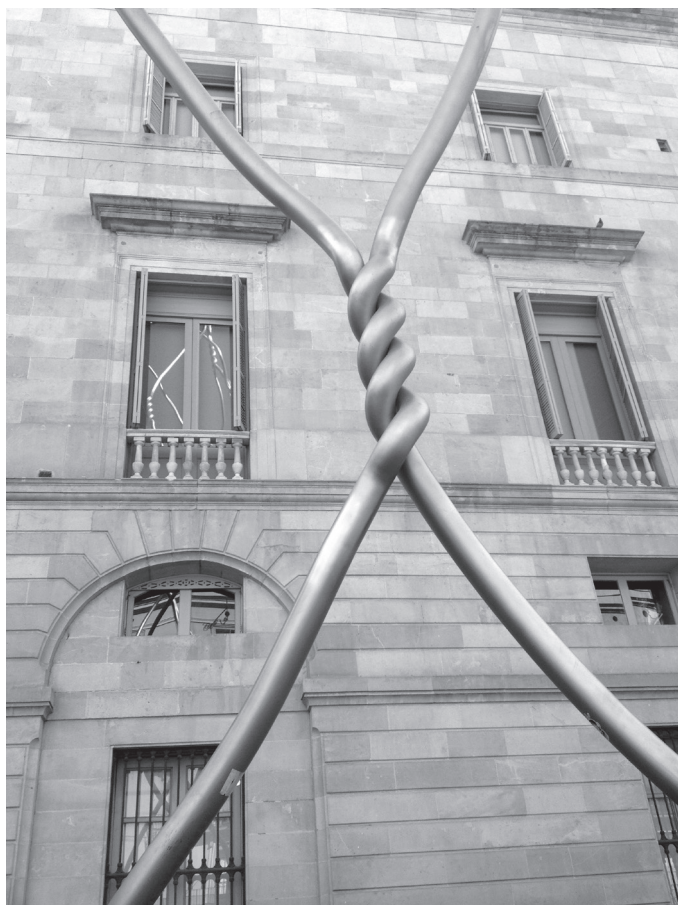
Тебе и мене нè не делат континенти.
Пријателки сме засекогаш. Ти ми даваш книги, јас ти давам
Фигурки од глина, од земјата подравска. Твоите очи
се зелени и сиви и под шишките ме гледаш како братучедка
од провинцијата, на која добро би ѝ прилегало машко палто.
Затоа
едно и мене ми подаруваш, гледајќи колку долго по него
го лизгам погледот.
Ме испраќаш на пат, преку Големата бара, острокоса, витка
со позлатени очила: „Само не поминувај покрај еврејска
семинарија,
би можеле да те задржат да учиш за рабин.“ Плутони од смеа.
Луда и незаборавна смеа после полноќ, а јас потајно
сакам да ги имам твоите раце, речиси сè твое, но тогаш ми
велиш
дека срцевиот залисток
се превртува како манжетна на кошула, и потоа живееш
уште малку.

Ти носам нешто (погоди, погоди!) во внатрешниот џеб,
на тоа палто што никогаш не излегува од мода. Знаеш ли
дека станувам
богата со работите кои се неупотребливи за ништо?
Како што предвидувавме.
Миранда, добра ноќ.

23 октомври 2021 година

Превод: Бранко Цвейкоски

ЗА СЕНКАТА

Ако застанам целосно до ѕидот и ако малку се наведнам наназад, јас и мојата сенка сме целосно во склад една со друга: можам со неа да се отсечам себеси и да стане сосема јасно до каде сум. Потоа се повлекувам неколку чекори. Таа се издолжува, се искривува, се раскрошнува, се извива од корените (каде што ја допирам) – како да се премислува.

Кога ќе ѝ го свртам грбот, таа ме плаши, ме тапка со нозете, шушка, завива и тоа сосема сериозно.

Добро е што не трае долго.

Секогаш тоа е нешто надвор од нас, меѓу нас.

Што и да се случи, малку нека се збудалува: таа е мојата сенка и знам како треба со неа.

За тоа што не знам, се извинувам. Тоа што не го простувам, им го фрлам на кучињата. Преку прозорецот. Го запалувам, го запоставувам... го кријам под перница. Во плакарот...

Сенките се нежни суштества, затоа треба да се биде трпелив и снаодлив во начините. Главно, секогаш наоѓам нешто да останат, барем една од нив.

ЗА МЕХАНИКАТА НА ПРИПАДНОСТ И ЗА УШТЕ НЕШТО ДРУГО

Кога се потпирам на некаква поддршка во просторот, сè станува полесно. Конечно имам тежиште во себе и надвор од себе и, на некој начин, припаѓам. Тоа е важно.

Не се спротивставувам, нема смисла: дишам сосема мирно и се обидувам да најдам место за кое ќе речам - не допирај, мое е. Добро е со полн глас и со малку дрскост да се изговорат имињата на сите кои ќе се најдат во видното поле и да не се дозволи да го пресечат здивот. Да се викне понекогаш, ако навистина треба. Кога знам кои се и јасно им кажувам дека ги знам, тие се сосема питоми. Мои. Има места каде што се стуткувам во себе, се озмијувам, преживувам. Додека мислат дека сум опасна, се собирам и можам да продолжам понатаму. Тоа не трае долго, но и тие неколку секунди се сосема прифатливи.

Дишам.

Нема ништо посебно во тоа, само да се постави добар удел од мене, од нив и од среќните околности: тоа ќе биде сосема добра приказна, за паметење.

ЗА ЧУВАРИТЕ НА КАМЕЊА

Камењата растат и се размножуваат во гроздови, во синцири или секој за себе и секој на свој посебен начин: како пирамида,

планина, куп, грамада, тумба, могила. Каресансуи (јапонска градина со аранжирани камења). Гргорник. Насип. Песочен гребен.

Не е лесно да се скроти. Затоа има чувари: тие знаат сè за камењата.

Каменот има кристално срце и потковици на сите допирни рабови. Колку ги има повеќе, толку е поголема веројатноста, како коњ со многу нозе, да се одметне во бегство, со галоп. Добриот чувар му фрла узда, оглавник, поводник, зауздувалник за глава пред да забегеат работите. Во потешки околности, предвид доаѓаат и чинки: треба да смисли нешто непотрошено, моќно - за да се успее.

Монолитите се суетни и тврдоглави: тие пуштаат корени, се притајуваат во некој питом, навидум целосен облик, додека длабоко во јадрото бабрат и се кршат. Сонуваат воздржано и трпеливо. Бројот на плочите на нивните соништа е неодреден и непостојан, како и бројот на потковиците. Допиралиштата. Порано или подоцна, сигурно ќе се зададат во бегство. Ако се елементарни, работите се поедноставни, но таквите се ретки.

Со окованиите, сè е побавно и предвидливо: потребно е време за прекршување од падина до падина, за збрчкување на гребенестите врвови, главоликите, повеќекратните, чадорестите, игличестите...

Чуварите ја ценат таквата истрајност, иако треба да се земе со претпазливост: штом се создадат подобри услови, без двоумење ги развиоруваат своите фрустрирани каприци и продолжуваат понатаму. Самозатајувањето не е нивна доблест.

Да ги нема чуварите, сите овие работи со камењата би биле прилично незгодни за животот.

ЗА РАБОВИТЕ

Рабовите се места каде работите стануваат сериозни. Тие се ретко населени, така што нивната близина секогаш ме вознемирува. Никогаш не се знае кое од овие тажни суштества од зборови и илузии ќе тргне по мене, со мене или на мене, кога и дали ќе посегне.

Ги затворам очите, дишам длабоко, од стомакот... можеби сепак не.

Добро би било некоја замислена шума да ме прегрне пред нив, патем, без намера. Најубавите луѓе живеат во стеблата и можат да престанат да се плашат. Сè додека им припаѓам, мојот раб е и нивен раб и веќе ништо не зависи само од мене.

Ќе допрам некое ливче, лист, палисад; ако зачкрипат и засветкаат, добро е, можам да останам.

Ако не, исто така.

ЗАМИНУВАЊЕ I

Те следи армија од дрвја,
далновод, поле со пченка,
сите покриви,
птеката зад градините по која секогаш
стигнуваш порано
каде и да тргнеш

(тука просторот е закривен и порозен,
за времето и да не зборуваш).

По нив следува ден во откршоци
скршен од своето
(пладне е, час е, полчас е):

на секој шум бабата легнува на одарот
па станува
како грда Барбика, го цвака залакот
од леб и молитви,
да не биде предоцна!

Јатото диви патки лета наназад,
грбечки
(тоа е тој простор, тоа време)...

никогаш нема да стигнат таму каде што тргнале
ако не се свртиш –
на прсти,
на раце, на глава... како и да било.
Барем малку!

ЗАМИНУВАЊЕ 2

Моите духови стојат пред мене
збиени во јато и знам
дека не се среќни. (Кога се, опстојуваат речиси
невидливо, насекаде.)

Засега се држат заедно,
но штом времето се преврти во себе
во некој засек,
си одмавнуваат меѓу себе и си заминуваат.

И мене понекогаш ми мавтаат.
И јас заминувам (понекогаш),
дел по дел.

За миг (тоа е оној кога сè уште
сè може да биде поинаку)
се свртувам да видам како е кога
навистина ме нема –

се надевам дека некаде барем малку
недостасувам,
но сè изгледа сосема добро:

со три по три јаболка во престилката
затропуваат и поминуваат
бабата сестрата и маќеата па климнуваат со главата
без укор:

ќе засадат шума, ќе раскажуваат приказни,
ќе ги нахранат сите нажалени сирачиња на светот и
ќе ги утешат моите духови.

(И ним им мавтам со рака.)

Уште само змијата да се замотка под грмушката
и да залае по некое куче...

Во некоја сцена од глетката тоа навистина ќе лавне
и тоа ќе ме помири со тагата.

И тогаш - навистина заминувам.

Превод: Бранко Цветкоски

Андријана
Кос
Лајтман

Андријана Кос Лајтман (Чаковец, 1978) е вонреден професор на Факултетот за образование на наставници на Универзитетот во Загреб, каде што предава различни предмети од хрватската и светската литература. Нејзините научни интереси најмногу се насочени кон современата литература.

Објавила десетици научни трудови во домашни и странски публикации и две научни книги: *Автобиографски дискурс на дејствието* (Наклада Љевак, 2011) и *Поетика на формата - современа концептуална и хиерархиска проза* (Наклада Љевак, 2016).

Автор е на стихозбирките

Ујирински лауреати (Град Чаковец 2008), *Лунуле* (Спор и ДХК, 2012, награда „Добриша Цесариќ“), *Телегоскоп* (ХДП, 2018, финале на наградата „Иван Горан Ковачиќ“), *Скали за Сјојанка К.* (В.Б.З., 2019 година, финале на наградата „Фран Галовиќ“) и *Инфективна зона* (Фрактура, 2021 година, коавторство со Дамир Радиќ).

Нејзините песни се преведени на македонски, словенечки и унгарски јазик. Повремено се занимава и со книжевна критика, но и со филм. Таа е член на Хрватското друштво на писателите (ХДП) и на Хрватското здружение на истражувачи на детската литература (ХИДК).

БРЕГОТ НЕ Е РИД

Сето тоа што боли затоа што е изговорено.
Твојата крв е моето неплодно семе.
Голи синтагми.

Нашето дете останува во водите на сонот
кои се собираат во пазувите на буквите.

Ќе засадиме бреза на твојот брег.
На брегот ќе му го дадеме името.
Брегот не е рид.

Реките велат, доста е, и им намигнуваат на дрвјата.
Брезата вели, исчешлај ме и ги отпакува запчињата на
детството.

Во дланките зашумолува времето
кога супите беа крепки, а канаринците пееја разбирливо.

Брезата нема име.
Името е црвено.
Брезата е шума.

Таму каде што ме храниш, почнуваат моите очи.

МЕГУВРЕМЕ

Што друго може да се случи:
 тантелен мраз на тенката шина.
 Затоа што зимата сè уште не ги посребрила перките
 а снегот не ти го умртва јазикот
 со црните иглички на вкочанетоста.

Сè има свој пат и течение,
 и своја тајна пречекорливост.
 Луѓето се мали шуми,
 неартикулирани градини:
 долго време сонуваат гласно,
 а потоа само ги раскрилуваат рацете
 и ги праќаат соништата во височините
 во јата.
 Бунарот останува скриен во тревата,
 со обраснато грло.
 И огромните главички зелка
 / хранети со човечка пепел /
 во спомен на момчето
 кое го надживеало Аушвиц.

Само преодните периоди тука се константни,
 некој пишува на Фејсбук.
 Тогаш замислувам дека го отвораш прозорецот
 кон југозапад,
 ги броиш телата на птиците, погледнуваш во часовникот.

И мериш за колку милиметри
пораснал денот.

Што друго може да се случи.
Нежноста на зимата. Намовнатоста на стаклото.
Автоматот за фотографирање,
телефонските говорници,
морнарските детски костуми:
во старите филмови и во каталозите.

Ги броиш пердувестите тела, гледаш во часовникот.
Знаете дека птиците се само зборови
подвртани за небото.
Занишани на лабавите врвки од светлина
како чадор во летното поле, пред занокјување.

ПОТПОЛОШКА

И тогаш ќе бидам целата од пердуви,
штом си ти од невестина.
Мали топчиња се ројат во воздухот,
пувките на звукот ми првкатаат во грлото,
на таванот каде што се стутканите пејачки:
темен ковчег за црвеното утро.
Бидејќи раната
е тоа од што е рана.

Велиш дека сè е поинаку
и со гласот ми го потковуваш крилото
како копито.

Кога би можело повторно да се решава за сè,
повторно би било пролет, диви животни,
реквием за отфрлените змиски фракони.
Сè е поинаку,
во паркот се закачени само кафезите
како шнолки во дрворедот.

Јас сум кафеава и клечам во тревата.
Трепериш и се удираш со рацете
по ленената коса.

ТРЕВРТЕНИ ВО СЕБЕ

Понекогаш мислам дека имаме
животинска душа.
Сунѓереста, прободена.
Раковидна, причипчена.
Како светулка,
да не знаеш дали е тука.

Па така трепериме
секој на својот крај од собата,
а болките се палат
и се гаснат.

Невозможно е самиот да се поплукаш.
Како и да го допреш темето на летото,
или да го подготвиш мразулецот во поткошулата
на зимската улица.

Афиони во мракот.

Ќе го исечкам за нас тој стих
како засолниште
за денот кога ќе бидеме подготвени.

ДЕТОНАЦИИ

Тоа што постојано вибрира:
напнатоста меѓу дисциплината и спонтаноста.
Понекогаш експлодира
па нè приближува до работ, до негирањето, до крикнувањето
како смртта на Че Гевара
под обновеното милување на куршумите.

После бездната и разнесените нозе
остануваат формите на ненасилен отпор
деновите на молк
штрајкот со глад
уништената земја
меѓу умот и телото.
Замрзнатите гестови, усни и лица

нешто како Јелена Топиќ
на плоштадот во Приедор или во Бања Лука.

Од искинатите облаци
над отечените млечни жлезди
лепиме пердуви
од нив повторно ја засадуваме шумата
па кружиме околу нашите внатрешности
како околу болни ѕвезди.

МНОГУ ДОЛГ КАДАР

Ако ја одмоткам зимата како јаже,
и ако ги префрлам тенките силуети преку врвката,
гледам како се цедат сенките
и како се стврднува сонцето.
Првиот топол ден оваа година
ќе излезам од дома
(така напиша мојот колега Танески).

Необјаснивата неподвижност на тревата
што му претходи на ројот ципокрилци,
минутите во кои се оплодува романот.
Како самопрегратка на тупаницата
или како хопноза на пупката.

Темно е во мојот џеб,
во темнината е раната.
По навика ги испраќам очите подалеку од домот

како тврдоглаво стадо,
ги чувам дланките за брезата
и за влажното крзно на верверицата.
За тебе погледот не ми е потребен:
невозможно е да се исфрли пролетта од плодот.

Како и многумина околу нас
чекаме нешто да се случи.
Тишина. Парење на птиците.
Камера што снима.
Хоризонт.

*(од збирката „Сино-кафеава книџа“, МеандарМедиа,
Загреб, 2021 година.)*

Превод: Бранко Цветкоски

Сања Ловренчиќ

Сања Ловренчиќ е писателка и преведувачка. До сега има објавено девет стихозбирки. За збирката *Рекајџа сигурно ја сака ѝојлавајџа* (2006) ја доби наградата „Киклоп“; збирката *Скиџа за хероинајџа* (2021) е вклучена во поширокиот круг за наградата „Камов“. За нејзиниот необјавен ракопис со песни во проза *Ти ѝишувам од далеч-*

на земја, ја доби наградата Теа Бенчиќ Римај (2021). Нејзините песни се објавени во домашни и странски периодични издања и преведени на германски, англиски, француски, полски, руски, шведски, словенечки и дански.

Автор е и на голем број прозни дела - романи и збирки кратки прозни текстови.

ЏЕЛ ОГАН

што ти дава способност да заспиеш?
пријатните слики само пријатно смирувачките не
возбудливите

шетав со месеци со таа врчва - врчва, секогаш исто, тоа е
затоа што не знам многу зборови -

со стаклената епрувета тенка како влакно -
не со нешто што може да се изгаси во секој момент -

не можев никаде да ја оставам таа врчва од бел оган -
на полицата? не не не на полицата, би можела топката, би
можела

невнимателната рака што ја брише -

на прозорецот? тука се гледа од сите страни и го попречува
погледот кон
короните кои ги означуваат сите простори помеѓу -

пишувај во темницата, пишувај во сонот!
под креветот? до ретките чистачи правосмукалки -
каде тогаш, каде ќе ја спуштам?

да се издржи уште малку, барем низ жолтото и зеленото
безумно

чекорејќи од замор -
на масата? па нека им свети на сите?
под кожата во главата во срцето, и уште кога пријатните
слики, уште кога
сонот сонот сонот -

утре е некој друг ден во кого моето лице -
во лицето, во косата, на усните и на ушите наместо рози и
обетки -
повторно се враќа во својата форма, повторно ми е во
рацете, прстите ми горат
и не можам добро да ги држам буквите

ова сум јас, пишував пред некоја друга врата
 ова сум јас, сега стојам на место со максимален напор
 обидувајќи се да ги затворам очите, вовлекувајќи се под
 сопствената кожа
 во главата во моето срце каде што за миг успеав да го
 постелам белиот оган
 што сам свети и ноќе и дење.

ТОЛАДА ЗА ЗАМИНУВАЊАТА

одеше на прсти, одејќи со ситни чекори
 ѝ поставуваа стапици, од зборови и од дела

- не сакам да бидам овде со вас, рече таа.
 па не беше, не беше, како и да изгледаше

- одам по својот пат, рече таа и сплете
 од сопствениот крик кочиичка

- си заминувам од кај вас, рече и ја впрегна
 воздишката во автомобилот

- ни себеси нема да си кажам каде одам
 за да не застамам, за да не ја зтворам вратата зад себе –

од молкот направи коњ, најбрзиот -
 со шумолење ја фаќаа, со чекорите зад неа

й всадија претпазливост во кичмата, па нека
баботи и одекнува, нека не оди, нека
не спие, нека не може да си замине, од стравот за
глуждовите и од вината за зглобовите

голтнала и тоа што не требало, а потоа
сепак заминувала и зборувала на заминување

- ќе бидеш мојата тесна врата, во непознатото
зборувала

- ќе бидеш просирка, прозорец, вратичка на ветрот,
факелот на свиокот, ходникот кон светлината -

СЕКАЧ

под полноќното сонце
отсекувајќи го свежо напуштениот простор
во свездите
месечината
и кристалите
- ограничен број форми
едноставна алхемија -
кога гостинот ќе отиде предалеку
ќе ти остане твојот накит од темнината
ќе трае до скаменување

но кога напуштениот простор
ќе се измеша со рамнодушното

и кога ништо нема да остане
 што би се отсекувало
 - со грлена песна
 и придушено завивање -
 тогаш мораш да се придвижиш од местото -
 не помага пребарувањето на копињата
 во потрага по последните зрнца
 опојна темнина
 за отсекување

(АЛЕГОРИИ: НЕДОСТАТОК)

во работилницата за железни птици –

алатот е на своето место со послушни раце
 секое утро чистат мачкаат полирааат стружат ‘рѓа ги
 раздвижуваат
 вкочанетите предмети

ах, колку се задржуваат на алатите!

но маката е во тоа што металните парчиња
 оставени во магацинот ситни таму ситни самотни
 остатоците од краевите и кога ќе се обидеш меѓу дланките
 да ги стопиш тапо се засекуваат оставаат плитки рани
 крв недоволно да се врзат да омекнат
 за да ја сменат бојата –

и што воопшто можеш да направиш со таков материјал?

УШТЕ ТАА

којашто имаше бескрајни бескрајни фустани со панделки
токи и копченца па одврзуваше откопчуваше се извлекуваше
од набраните ракави за под неа

да се појави нов фустан кој треба да се соблече, а панделките
се на грбот на рамениците под пазувите панделките се
секогаш на недостапните места - токите и копчињата не се
склони кон попуштање -

а за да не се откаже однапред во сета таа облека, сопнувајќи
се тргна по насловите кои светкаат вообичаено ветуваат
петнаесет начини за безбедно сосема безбедно извлекување
на отворено.

(BOCCA DELLA VERITA)

таа е големата уста на вистината која секогаш одново ја
оспоруваат, потсетувајќи ја каде ѝ е местото

во моментот кога ќе се разбуди, устата се отвора и веќе се
лизга низ црното грло иако сè уште не ги отворила очите

треба да се направи нешто друго неизречливо па устата во
празно нека се просева со своите вистини -

да се шверцува во тајност меурчето на празнината во кое
има место за езеро -

тоа езеро, таа песна на светот

Превод: Бранко Цветќоски

Соња
Манојловиќ

Соња Манојловиќ е родена во Загреб 1948 година, а дипломирала филозофија и компаративна книжевност на Универзитетот во Загреб.

Објавила дваесетина книги поезија - првата „Така помина телото“ што ја објавила во 1965 година, а последната „Шеги и предупредувања“ годинава (2022).

Нејзините песни се вклучени во бројни антологии и пре-

ведени на повеќе од 20 јазици, вклучувајќи книги со избрани песни на англиски, француски, полски и романски јазик.

Добитник е на бројни книжевни награди за извонредни достигнувања во поезијата во Грција, Индија, Јапонија и Русија, награди за оделни книги како и за севкупен придонес во хрватската поезија (*ГОРА=НОВ ВЕНЕЦ*, 2016 година и други).

МАЈКИТЕ НА СВЕТОТ СЕ СЕКОГАШ МЛАДИ

Помеѓу е и не е
 ги раширила прстите на нозете,
 ги лакира ноктите во црна боја,
 дајте ѝ и хартиени шамичиња,
 живи бога,
 па се префрла на рацете
 Впрочем, дајте ѝ било што,
 фазно поместување, стегнати очи,
 и навистина, и значи, и зошто не
 Со полна уста
 циновски цвеќиња
 блеска туку-така за ништо,
 ако тоа нешто ви значи
 И нејзините очи убаво се вртат,
 рамената убаво ѝ се движат,
 убаво е да се свртиш кон нив,
 така да се зборува, во исто време да се молчи,
 секому себе да се додава, и се да се потроши

МУКА СЕ

- коридори на метрото -

И слабникавиот, топло спакуван секое лето,
 повеќе во медитативен отколку во молитвен став,

покрај сидот барајќи кривина
да се свие со волјата,
и оној никогаш што не добил ништо,
и дебелкавата, што штрака со очите-џамлии,
се гушка и се ракува над своите бовчи,
па често го јаде тоа што се готви во соседството
Тука се и тие кои се борат во задните редови
за подобро место, спроти скалите што се спуштаат,
со спуштен поглед, со колена издраскани
на длабокразврвената мов,
начичкани по уличните порои,
се чудат на нечовечките гласови
кои одекнуваат по ходниците,
како да слегуваат врколаци

МОМАГАЊЕ, ОДНАДВОР

Не можам ни да ги набројам сите мои тој и сите мои таа,
во сеопштото нишање еден низ друг прелетуваат,
и според законот за доследност,
во нивно име, учтиво, а од страна, само зборувам
додека не ми избега звукот на вцицување
на жива супстанца.
Насекаде хранилишта, поилишта, зјапаат устиња,
дај и дај,
и како јас да сум сопственик на настаните,
додека сè не ми се провлече низ линијата на устата,
ја држам соленката во воздухот,

ритуално го подобрувам вкусот на невидено,
дури и луѓето ги подобрувам, со зрно сол, со бакнежи

ПРИСТАПИ

Неговите раце и нозе кружат
по различни траектории, се кршат
не само во зглобовите,
туку и на други,
помалку очекувани места,
во средината на потколениците, под и над лактите,
целиот се урива во градниот кош, потоа изнуркува,
ми се насмевнува,
во голата вода, и држи сè собрано

СЕЛИДБИ

Но, стапалата се опремени со очи,
со чудни извици
и со високи скокови
напред-назад
по почвата зовриена
Но, прозорците се преклопени во сини празнини,
се нишаат за ништо што е потешко од буква,
од очите на домаќинот, од капаците на среќниот живот
Но, голиот ротирачки звук забрзува сè

ЗА СИТНИ ПАРИ И ЗА ЗАТВОР

Не ја замолчуваш надежта, зборливата лудачка од
длабочините,
што не престанува, јама за отворот, отвор за езерото,
езеро за очите на плашливите животни,
очи за очи, идиотски набљудувачки цевки,
нивните зборови речиси за цабе,
за затворот од кој се гради
нешто едноставно
слушаш ли

Превод: Бранко Цвейкоски

Урена Майијашевиќ

Урена Майијашевиќ е родена 1965 година во Загреб. Дипломирала на Филозофскиот факултет на Универзитетот во Загреб во 1990 година и станала професорка по компаративна книжевност и англиски јазик и литература.

Била член на претседателството на Хрватското семиотичко друштво. Објавувала есеи и поезија во „Кворум“, „Виенац“, „Зарез“, „15 дена“, „Поезија“, „Фантом на слободата“, „Агон“ и други списанија. Нејзините песни се преведени на англиски, германски, словачки, шведски и полски. Учествувала на повеќе меѓународни поетски фестивали. Поетската драма „Данска Н20“ делумно беше изведена на фестивалот

„Дубрничко лето“ во 2013 година, во режија на Влатка Воркапиќ, потоа како радио драма на Хрватското радио во режија на Јасна Месариќ (2013) и како дипломска претстава во режија на Паоло Тишљариќ, на Академијата за драмски уметности во Загреб, во 2014 година.

Од 1990 година работи во ХРТ, во редакцијата на Култура ХР1, а од 1997 година во Третата програма на Хрватското радио, каде уредува литературни емисии. Таа ги преведе од англиски книгите „Локално знаење“ од Клифорд Герц (АГМ, Загреб, 2010) и „Вовед во психоанализа“ од Ентони Елиот (АГМ, Загреб, 2012) и делумно, како еден од преведувачите, книгата „Емоции и ментален

мир“ (Сандорф, Загреб, 2017). Библиографија: <i>Навидум</i> (AGM, 2007) - збирка песни <i>Јужни живојни</i> (AGM, 2010) - збирка песни <i>Данска Н2О</i> (AGM; 2012). - поетска драма	<i>Црно ѝисмо</i> (Алгоритам, 2015) - роман <i>Како дожд</i> (Непа.com, 2017) - роман <i>Игра на висѝинаѝа</i> (Непа. com, 2019) - роман <i>Почеток на зрелосѝа</i> (Про- фил, 2020) - збирка песни
--	--

НЕ ГО ЗНАМ ШПАНСКИОТ ЈАЗИК

Едвај го знам својот
Не го знам добро ниту јазикот што го студирав
Имам проблем со јазиците
Затоа што во основа сум математички тип
Но, без геометрија
Чиста аритметика
Некој би рекол пресметана
Но не
За жал
Главното е дека постојат симболите
Со кои можеме да се идентификуваме
Но подобри симболи од бројките се зборовите
Го чувствувам нивното тело
И, исто така, нивната желба да кажат нешто
Нешто што не е банално
Јас бегам од два плус два
И знакот на равенство ме прогонува

Како и извичниците, и плусевите и минусите
 И сите знаци
 Викаат
 Нешто, на тој јазик
 Што не постои
 Мојот јазик, мајчиниот
 Е единствениот што до некаде добро го зборувам
 Не е важно
 Долго не пишував, па затоа сум лоша поетеса
 Затоа што поезијата треба да се вежба
 Како пијанистот својот концерт
 Само не треба постојано да ја исполнувате истата песна.
 Или, можеби, токму тоа е потребно.

КАЛЕИДОСКОП

Еднаш еден наш поет
 Молчеше петнаесет минути бидејќи го бараше вистинскиот
 збор
 Со кој би опишал еден свој познаник
 И тогаш го изговори тој еден и единствен збор
 Затнат
 Колку е грд звукот на тој збор
 А и значењето
 Но, тоа била суштината на тој човек
 Кој сакал да носи вратовска секој ден
 И секако костум
 Но, имал и затнат карактер

Магнезиум пиев
 Некоја жената зборува за пролетта со тебе
 Тоа е причината што немам што повеќе да кажам
 Некоја жена многу те сака
 И ти пишува песни
 А таа не сум јас
 Јас сум таа на која не си ѝ потребен толку многу
 Ти си само мојот идеален читател
 Ти си конструктор
 Примач на зборови
 И на слики
 Нечуен глас што ме бодри
 И што ми се допаѓа
 Но, не толку за да ти напишам за пролетта
 О не
 Јас ги имам своите тешки коски кои не сакаат влага
 Затоа што се навлажнуваат
 И почнуваат да се распаѓаат
 Твојата земја е сува и сончева
 И ние сме среќни во таа земја
 На начинот како што Калифорнија ме воодушеви како
 девојка

Така ме воодушеви ти
 Се сеќаваш колку многу ме гушкаше
 Па ни пријде жена која чекаше лет за ЛА
 И ни даде сокови од вишна
 И ги испивме
 И два-три пати отидов да пушам
 Нема смисла
 Да се зборува за љубовта
 Туку за скелетот
 Тој е оној висечки елемент во кујната

Тој е застапникот на слободата и
На цврстината
Тој е камена статуа
И камењата не можат да го скршат таквото суштество
Можеш да ме гаѓаш
Јас не го разбирам јазикот
Јас се откажав од јазикот
Од дискурсот секако и порано
Не знам што значат зборовите
Зашто `рбетот ми се свитка
Или бранот престана да доаѓа на брегот.
Тоа се случи
А се чинеше невозможно
Дека некогаш ќе се случи.

КОГА ЌЕ ПАДНЕ ЕСЕНТА НА МЕНЕ

Морам да ја отстранам
Како што ја отстрануваме секоја несреќа
Биди ми и ти мојот летен воздух
Завиткајте ме
Со своите зборови
И диши
Длабоко
Не знам да пишувам љубовни песни
Затоа што не сум рано лето
Јас сум лето со трага од меланхолија
Најубавата кога ќе се сетам на тебе

Да ме видиш, ќе се насмееш
 Нозете свиткани според турското седење
 Цигара во устата без струја
 За тебе сум жива
 Пејачката пее
 И тоа е вистина
 Не е точно дека сите писатели се депресивни
 На пример, јас сум весела
 Кога мислам на тебе
 И кога ќе се збидне пролетта
 Како денес
 Купив нови панталони
 Се сеќавам дека ги купи чевли
 На Црното Море
 И рече дека сакаш да пазариш во друштво на
 Beautiful ladies
 Иако тоа не сум
 Не сум ничија госпоѓа ниту сум дама
 Освен за тебе
 И само сакам да ти кажам уште нешто
 Мојот омилен поет рече дека среќата дава облик
 А јас малку го сменив
 Љубовта носи форма
 Која поднесува содржини

УШТЕ НЕШТО

Исчисти го својот дом од токсични луѓе
 Обиди се со изневера или директно да се ослободиш од
 духовно снеможените

Обиди се да не го видиш отровот
А уште помалку да го пиеш или вдишуваш
Обиди се да се дружиш со кристалите
А нив ги има и во зборовите
Во кристално чистите зборови
Оние исцелителните
Ќе ти помогнат.
Првата и најважна е љубовта.
Таа ги носи сите други.
Таа со трагата на својот сјај
Го носи зборот здравје
Па мир
Па среќа.
Нека те чува детелината со четири листа
Ноќва
И во сите ноќи.
Тоа не е тројство
Затоа што не сме задрогази
Туку е четворство.
Тоа е мојата молитва за тебе.
Не сум толку емотивна денес

Затоа што денот го поминав онака како што најмногу сакам
Не добив ниту една информација
Освен како сте дома
И нивните одговори - добри
Уште неколку пораки до пријателките
Едната скијала со ќерката
Другата е продуховена и ми праќа
Апсолутно магична музика и теми
На двете им праќам песни
Имам и трета, но таа ретко се јавува

Затоа што работи како продавачка
 Иако има завршено факултет и активно говори три јазици
 Но, животот не ја милува
 И кого милува воопшто
 Кожата треба да се затвори
 Тоа го направив денес
 Затоа што во сабота имам право да не бидам дел од ништо
 Затоа мајка ми многу чита
 Јас читам и пишувам за да одлетам
 Како и сите страстни љубители на бегството
 Но само во сабота
 Запомни
 Понеделник пак ќе дојде
 И невротичната и трагична цивилизација
 Како што рече мајка ми
 Дека единствено од животот ги признава оние годишни
 одмори

На море
 Или едноставно секоја вечер, да се измамиш
 И да помислиш
 Дека си слободен, затоа што си буден ноќе
 Кога никој нема да засвони на вратата ниту некој ќе повика
 Некој деновиве рече дека прекумерната послушност е грев
 И можеби е во право
 Слобода е и да сакаш некој што не е присутен
 Освен во сеќавањето
 Слушам некоја глупава музика
 Бенд кој не ми се допаѓа
 И мислам дека слобода е да се изгасне сè што нè прави
 нерасположени
 Да се отфрли секој повик од луѓе кои нè вознемируваат
 Да се потоне во голема приказна

Точно го знам моментот кога оваа песна тргна наопаку
Моментот кога ја спомнав пријателката
Што нема соодветна работа
Таука сè отиде по ѓаволите

Превод: Бранко Цвейкоски

Берка Цар Майуџиновик

Берка Цар Майуџиновик, современа хрватска поетеса, прозаистка, писателка за деца, есеистка и преведувачка е родена во Цриквеница. На Филозофскиот факултет на Универзитетот во Загреб дипломирала хрватски и италијански јазик со книжевност. Член е на Друштвото на хрватските писатели (1975), на Хрватскиот ПЕН-центар, на Загребскиот центар на Европско културно друштво (со седиште во Венеција), на Хрватското друштво на писатели и член на Друштвото на хрватските книжевни преведувачи.

Од 1961-ва објавува литературни критики, книжевни интерпретации и есеи; песни од 1965-та; раскази од 1975-та. Присутна е во редица списа-

нија и весници („Форум“, „Ла Батана“, „Импрегно 80“, „Мост“, „Република“, „Книжевна република“, „Нова Истра“, „Книжевна Риека“, „Венец“, „Диван“ (БиХ) и др.)

Објавила дваесет стихозбирки, од кои три се на чакавско наречје. Од другите збирки ги издвојуваме: „La bellezza del respirare – Убавината на дишењето“ (1984); „Безумие“ (1994); „Дишење, избрани песни“ (1997); „Јаболко на глава“ (2001); „Стихови за непотрошливата љубов“ (2005); „Заробено тело и други сонети“ (2007); „Земи ме на облакот“ (2010); „Време на полна месечина“ (2012); „Кога веќе има планина“ (2013).

Од книгите за деца го издвојуваме романот „МА и ЛУ“

(две изданија во 5000 примероци, 1988., 1990.); „Сè никнува од приказните“ (2000); „Радувај му се на денот“ (песни, 2004); „Двојниците МА и ЛУ“ (2015); „Додека рацете ти се во движење“ (2017).

Од прозата за возрасни: „Љубовните маки на Рушка Трноружка“ (1986); „Магосникот Галатео и други средновековни раскази“ (2002); „Миракул наречен љубов“ (2006); „Живот безгрижен и лесен“ (2016).

Од книжевнокритичката проза: „Одеци на поетскиот збор, разговори со писатели“ (1991); „Селидба на морето“ (1996); „Хрватски поети“ (Училишна антологија, 2006); „Венец на одбраните“ (2013); „Наместо самотија“ (2014); „Кралство за книга“ (2018).

Од италијански јазик превела редица познати писатели за деца: Алберто Моравија, Џани Родари, Карло Голдони, Бокачо,

Данте, Петрарка, потоа избор од современата италијанска проза и др.

Добитничка е на голем број награди во Италија (Наградата „Сан Бартоло“, Фиренца, (1996); Наградата на Фиренца (2001); Наградата на оценувачкото жири на Интернационалниот натпревар за поезија и за проза, Чита ди Сало (2005). Од домашните награди ги издвојуваме: Наградата „Драго Герваис“ (1981); Наградата „Љубо Павешкиќ“ за најдобар чакавски текст (1995); Награда за живот-но дело на градот Цриквеница (1996); Наградата „Јулие Бенешкиќ“ (Ѓаково, 2 јули 2013) за најдобра книга критики.

Песни на Љерка Цар Матутиновиќ се преведени на десетина странски јазици, а нејзини раскази на англиски, италијански и германски јазик.

Живее и работи во Загреб.

МОЖЕБИ СÈ Е ИГРА

Можеби сè е игра миг неочекуван
 игра на љубовниот рулет, разулавено коцкање
 за целувка, игра со телата со срцата со зборовите
 и со незаштитената душа, таа треба да се исфрли
 од играта, не е добредојдена, лековерна е
 старомодна и склона на плачење, треба да се проигра
 до даска, во пустошот на мрачна ноќ да се удави
 таа неподобна не ќе може да се вклопи
 во бескрајниот матеж на прогонетото небо...

БЕШЕ ИСПРАВЕН

Беше исправен и цврст како јарбол
 беше справедлив и чист како пророк
 беше мудар како Соломон...
 А потоа ушите му ги наполнија со вата
 пред очите му светкаа со злато
 му рекоа дека мора да спие со пајак
 да се вгнезди во неговата мрежа
 да демне мува да биде во пајаковиот дух
 и така и самиот стана пајак

во пајажината завиткан и чекаше мува
и после во ноќ на полна месечина
пајачки набрекнат и преполн тага
ги остави мувите слободно да летаат...

СЕКОЈ СВОЈА ПРИКАЗНА ИМА

Секој своја приказна има: од сидовите офкања
и воздишки струјат, воздухот е преполн лелеци
а лелек ги спојува древните и скорешните битки
се слуша одек на немоќна човечка душа
разурнатите згради се задушуваат и стенкаат
од мачните слики на свирепиот, не осамнува
утро за сите, не ги буди птичји пој
за нив е само црnilo, а правдината
е химера, некои притиснале во ушите вата
гледале а не виделе, од рамката
излегуваат лица секој своја приказна има
и тогаш некои нешта никнуваат, некои темни
некои срамотни, некои од гадост викаат
некои се без слух, некои без дух
пукаат рамките се рушат кумири,
кумординари, камергери и културтрегери.
Минато се фразите *вени види вики*
Во темница без крај мрморат сомничавци...

КОЛКУ ЛИЦЕМЕРИЕ ТРЕБА

Колку лицемерие треба за да се потстави срцето
 тоа да се обложи и да се заштити од надворешна корозија
 да се обвитка со `рѓа да се втисне во некои фиоки
 за да може сопственикот негов слободно да дејствува
 дивиденди да трупа, акции да голта, безгрижно парите
 да ги следи, да живеат пералниците на пари, продажбата на
 марихуана
 ако некому се стемни на друг да му се раздени, така напред
 се иде другите да не видат другите да не знаат, дволичноста
 е вистинска мера само маски ќе треба да се стават срцето
 треба
 во вата да се завитка залудно да не се тресе од стрес
 баш ти е гајле за тоа што не го знаеш не грижи се за ништо
 живо да одиме
 на пиво, велиш, луѓето само талкаат душата си ја валкаат
 недофатливото недозавршено иде па што биде биде...

НИКОЈ НЕ МОЖЕ

Никој не може мислите на другите да ги лови
 може само по површината да плови
 може да пофаќа и да чепка но не може

во душата човечка да влезе, длабоко
да насре и да ги открие скриените светови
на маката која никогаш без причина не е
редовно останува нешто невозвратено
што со текот на времето станува товар
а нема никој да потури рамо
постојано некој се навредува само
секогаш некој паѓа од некоја друга
планета и има друга мета
патиштата им се разидуваат и ползат
по беспаке на оние што мислат
дека можат мислите на другите да ги читаат
дека можат да си ги присвојуваат
дека можат да им нанесат смртна болка
која неумоливо им се враќа
и со текот на времето не попушта
туку трае и трае во безброј лица
тоа е слика на животот што со својот ритам
по срцето удира создава nelaгода вечна
со минатото мори, со сегашното
и со минатото време со лаги се бори...

КОГА НЕБОТО ГО ГОЛТА ДЕНОТ

Кога небото го голта денот од самото утро
го голта полека како утринско кафе
сè до попладнето како соленка го грицка
во душникот кркори запира здив и со гласот

збревта како прасе некој ден издолжен како
колбас наместо глас чкрипот свиреж
и викање некое немушто рикање и стрес во утробата
во рок денот кекс те заробува сè до првиот
самрак ти ја цеди душата од час во час
дивјачки за грлото ја фаќа, штом час за дома чукне
денот мора ко балон да пукне кога небото го голта
од самото утро и така повторно утре...

Превод: *Санде Ситојчевски*

Ванда Микишиќ

Ванда Микишиќ (Шибеник, 1972) е поетеса, преведувач, научник и наставник на Универзитетот во Задар. Ја објавила теоретската книга *Инџерџреџаџиџа и џреводоџи* (2011) и во коавторство со Мирна Синдичиќ Сабљо научно-книжевната книга „Тогаш тоа сум јас“: избор од современата франкофонска кратка проза (2020). Таа е уредник на литературното списание *Тема* и на библиотеката *Domaine croate/Poésie* при француската издавачка куќа L'Ollave. Во Хрватска има објавено три книги

поезија - *Диши низ маска, диши нормално* (2012), *Фраџменџи за фрлање камен* (2015) и *Би можело сѐ да се случи* (2019), а во Франција три поетски наслови. Нејзините песни се преведени на македонски и турски јазик. Досега има преведено шеесетина дела од италијански и француски јазик (проза, поезија, книжевна теорија, филозофија, публицистика, книги за деца), а на француски ја преведува хрватската современа поезија. За својата преведувачка работа има добиено бројни награди.

ЗА ВАШАТА УДОБНОСТ И ВАШАТА БЕЗБЕДНОСТ

градиме брза пруга и произведуваме наведнати
 возови кои се лизгаат како по средство против плевел
 за вашата удобност и вашата безбедност
 ги реновираме трамвајските станици и поставуваме
 дигитални паноа за да видите кога ќе пристигне трамвајот
 а не да се гледа тенката иноксна прачка што на момчето
 на велосипед трајно му го врежува во вратот синџирчето
 за вашата удобност и вашата безбедност
 го опкружуваме градот со сидовите на трговските центри
 за да имате каде да се скриете и лете и зиме
 да не морате децата да ги носите до езерото
 каде што е ужасно опасно, или во паркот,
 иако и нив сме ги премачкале со мека пена
 модринките се надвор, би можеле да бидете пријавени за
 злоупотреба
 за вашата удобност и вашата безбедност
 поставивме камери на раскрсниците
 ги засиливме полициските безбедносни патроли
 кои веќе стојат на сите врати
 за вашата удобност и вашата безбедност
 осмисливме и патување без ризик
 и љубовни средби без ризик
 и војни без ризик, за нашите момчиња, се разбира
 не може цел живот да висат на play station
 а ни paint-ball не е за вистинскиот фраер
 за вашата удобност и вашата безбедност
 ви нудиме сè поголеми телевизори

спектакли од политиката и општеството гратис
загарантирано е задоволството, гаранцијата е доживотна
за вашата удобност и вашата безбедност
ви нудиме и сè поголеми пакети
купуваш два, добиваш три, душло, се мора да се продаде,
акција, ја имате ли нашата картичка, оставете податоци
за вашата удобност и вашата безбедност
ќе ве следиме и добро ќе проучиме кој сте
за вашата безбедност безбедност безбедност
за ваша удобност затоа што се грижиме за вас
затоа што ние сме доверлив партнер затоа што ние знаеме
подобро
затоа што тука е човекот
човекот
тука е

*(од збирката Диши низ маска, диши нормално,
Меангар Медиа, Загреб, 2012)*

ПРАЗНИЦИ

колку е пријатно да се плива во морето, да се биде
на празниците, да пливаме во пеперутка-стил, да пловиме
со затворени очи поради прежешкото сонце
да се одмораме повеќе да не мислиме водата
ги филтрира звуците до нашето уво вресокот
на децата придушен во далечината мотор
превртен брод тела што потонуваат
полека се нурнуваме каква ли среќа

под вода сме слободни dolce m'è
 naufragar in questo mare морето
 голта повлекува до дното исплукува пловиме
 се правиме мртви поради прежешкото сонце
 како странци молчиме веќе не мислиме
 празни огледало сме на нашето море
 крлушки нè покриваат сртовите се насекаде
 дното е веќе преорано мрежите се поставени
 тука се и сирените не можеме да
 се вклучиме и да заврескаме

*(од збирката Би можело се да се случи,
 Меандар Медиа, Загреб, 2019)*

ЖИЛИТЕ, ЧОВЕЧКИ

тука се нашите жили
 напнати распнати на столбовите
 низ целата земја
 ја носат енергијата на светлината
 одат далеку
 еве ги нашите жили
 стануваат испреплетени жици
 покрај автопатите
 ги покриваат карпите штитат
 спречуваат одрони на земјиштето
 наплив на животни
 еве ги нашите жили
 извиткани бодликави ги опкружуваат затворите

лудниците логорите штитат
намотани исечени со жилетите
ја обрабуваат земјата
да не се преминува
еве ги нашите жили
нашите дамарлии
имаме жица
за сето тоа
човечка

*(од збирката Би можело се да се случи,
Меангар Медиа, Загреб, 2019)*

СЕГА СÈ КЕ БИДЕ НА ДАЛЕЧИНА

сега сè ќе правиме на далечина
преку интернет
ќе купам двоглед
на констелациите на твоите кртови
да продолжам да им давам имиња
секој ден друго
затоа што тоа не се пловидби
на кои не смееме да се изгубиме
ќе преземам со правосмукалката
сè што си ми подготвил од љубов
сега сè ќе направиме на далечина
да не се наруши крвната слика
да не израсне цвет во белите дробови
кога сидовите веќе толку нè се приближуваат

нѝ паѓаат во чиниите
 нѝ молат да им ја простиме белината
 и директноста на денот
 на далечина на далечина
 бидејќи и најмалото невнимание
 е фатален ризик
 палците на нозете би можеле да нѝ се допрат
 да се проткаат во круна
 да се искриваат
 да нѝ воодушеват
 да нѝ предадат

УЛУЗИИ И ПРИВИДЕНИЈА

изолиран во своите пространи
 квадрати на рамнодушноста
 луѓето поминуваат покрај нас
 и не велиме добар ден
 и не се гледаме во очи
 излегуваат од јавниот тоалет на улица
 паѓаат на колена и не можат да станат
 и ние продолжуваме да ги нижеме чекорите
 затоа што не ни е грижа
 затоа што ни се брза
 затоа што тие се пијани
 затоа што тие се стари
 затоа што тие се
     извор на зараза
 и кој им е виновен

затоа што се плашиме
затоа што броиме
секој по нешто
или облекуваме скафандер
ставаме ракавици
ставаме маска
кратко ги именуваме
брзо ги именуваме
на шантравите колена
со нога ја поттурнуваме поместената торба
понатаму ќе се снајде
некој сепак ќе се погрижи
ќе си ги дезинфицираме рацете
за секој случај
сепак
никогаш не се знае
завладеаја вируси
тројански коњи се вовлекоа во крвотокот
лазат во нашиот hard core
со ромови и рамови
не знаејќи дека одамна
сме ја притиснале типката
ENTER

Ми Паднаа Забите

ми паднаа забите
заб
па заб

па заб
па два
така во купчиња
цели
паѓаат на подот
ги држам во раката
или се ронат
или се изгубуваат
сите куќи ми паднаа од устата
и сега веќе ги немам
оџаците висат на бабиниот заб
покажи ги забите се потсмева кртицата
пролетта посака да го прошири својот стан
копаше длабоко и без дозвола
и ми ги ископа сите градини
косата ми се извитка од страв
сега го носам вирусот на мојата капа како петокрака
и влегувам во шумата на неслободата и стравот
зашто човекот не може да продолжи без заби
кога сè е опасно опашано со ленти
кога од секаде се заканува одрон
заб
по заб
по заб
со вградената протеза од празнина
ги цвакам вестите од утробата на земјата и од светот
и се плашам од пневмонија
и што ако уште и без крилја останам

Превод: Бранко Цветќоски

Верка Тоџи Наумова

Верка Тоџи Наумова е поетеса, есеистка и преведувачка. Родена е во Дарувар (Република Хрватска). Дипломирала и магистрирала на Економскиот факултет во Скопје. Член е на Друштвото на писатели на Македонија, на Друштвото на хрватски писатели и на Сојузот на литературни преведувачи на Македонија. Член е на Надзорниот одбор во Дирекцијата за култура и уметност – Скопје, главен и одговорен уредник на списанието *Хрватски збор (Hrvatska riječ)*. Застапена е во „Современа македонска поезија“ во едицијата „130 томови на македонската книжевност“ и во неколку антологии. Нејзини песни се преведувани на англиски, италијански, грчки,

албански, турски и влашки јазик. Пишува на македонски и на хрватски јазик. Авторка е на 18 збирки поезија: „Шепот на љубовта“ (1975); „Далечини“ (1980); „Призвуци“ (1990); „Серафимово око“ (1991); „Раскумено време“ (1993); „Допирна точка“ (1993, на македонски и англиски); „Измирска патека“ (1995, на македонски и турски); „Светлина очекувам“ (2000); „Време што веќе не е мое“ („Vrijeme koje više nije moje“, Zagreb, 2005); „Дождот ја носи вистината“ (2007); „Потиснати паралели“ („Potisnute paralele“, Zagreb, 2007); „Помеѓу двоумења“ („Između dvojbi“ (Zagreb, 2010); „Низ виешот на ветерот живее човекот“ (2011); „Немир што нема име“ („Nemir

koji nije imao ime“; Rešetari-Zagreb, 2013); „Зародиш на повикување“ (2015); „Отаде молкот онемен“ (2017); „Невидлива врата“ („Nevidljiva vrata“, Zagreb, 2017); „Зеница бега од зеница“ („Zjenica bježi od zjenice“, Split, 2020).

Ги добила наградите на ДПМ „Даница Ручигај“ и „Книжевен мост“; награда на Радио Скопје за поезија; и „Поетска муза“;

награда на книжевната манифестација „Поетски синтези“; а врачени ѝ се Грб на Општина Решетари (Хрватска) и Признание на Општина Илинден за остварување на книжевните врски меѓу Република Северна Македонија и Република Хрватска, како и други награди и признанија за нејзиното поетско творештво на македонски и на хрватски јазик.

ГРЕБЕН ОД СПОМЕНИ

„Човекот не може потполно
да ги разруши ѕидовите
изградени во неговото детство“

Пол Елијар

Отворам тајновити порти
пред куќниот праг на детството
Стојам на гребенот од спомените
Ме исполнува расцветана тага
во сенка на големиот орев
и првиот бакнеж скриен под крошна.

Плачно го допирам тркалото над бунарот
Во преполнето ведро се огледуваат
мугрите на животот
потиснатите паралели на далечините
восклиците без крик

Не викајте ме назад сплетени миризби!
Научив да се сеќавам

ВЕЛИГДЕНСКА НОЌ

Мирисаш на последна цветна латица
Пресечен корен те обзема
Заведен од потонатиот бран
житното руменило како потпора – милуваш
По работ на Небото
искоренуваш уловена Божевина
Прстенуваш незапрена плима
Вжарен камен распукнуваш
Каква мистерија носиш
под товарот на самотијата?
Несогорена Велигденска Ноќ
Светиот плам – крштелен зачеток
Сведок на избришаната дамка
Лелек на заборавени вртушки
Милозвучни јавувања
Молчење – прогонство.
Ден-денес , без здив се тркала

плисок – зароден.
Срцето во Морето го донесов.
Морето не старее – љуби.
Морето љуби...
Љуби...

КРЕВКОСТА НА ВРЕМИЊАТА

„Зарем животот е бран на восхит
бран повисок од смртта?
Дно на тишината, залив на заливот –
осамени човечки гради.“

Карол Војшила

Смислата животна најдена во вистината
Зборовите врежени стојат неподвижни
во времето што не посакува проштевање

Толкувачи чекаат вдахновено знаење
Пребарувачи тишината ја обгрнуваат
Оснажен лажен свет врзан со недоверба

Не, не завршува болката без милосрдие
Свеста за гревот – дар на исповед
Искупувањето не ги заборава сите молитви

Чуден копнеж – доверување на страдалници
Отелотворение што спасува зрачни лица
преку светите Тајни

Доближување на луѓето во блискост отуѓена
Распаднати соништа при дарување
и примање на Љубовта

НЕ СЕ ПРЕПОЗНАВАМЕ

Те гледам со твоето око
Со восхит ја здогледав длабината
но не се препознаваме

Само го препознавам случувањето
како еден заговор на оставени лузни
како еден лик расточен што ме набљудува

Стварноста што ја откривам
низ обликувањето на семирот
се совпаѓа со отуѓеното живеење

ПОДОБРО УТРО

Волшебници во пазувите
одново сè маѓепсаа

Залезот го повикува залезот
за едно подобро утро

Спокој на вознесение
движење поблескаво

Недоречено просеано црвенило
пути како посакување

Одново се разбуди вљубеникот
во светлозрачните вертикали

Се вгнездува безлична љубов
што на болка потсетува

НЕСОВРШЕНСТВОТО НА КАМЕНОТ

Жеден болскот
на каменот

Сè е тивко
освен
дождолецот
втиснат врз
напукната карпа.

Спроти,
дождливото небо
се шири
престорената преградка од
несовршенството на каменот.

Сибила Пейлевски

Сибила Пейлевски е поетеса, прозаист, драматург, изведувач, научник, универзитетски професор, уредник и преведувач. Родена е во Загреб; автор е на дваесетина книги од различни жанрови. Доктор на филолошки науки, редовен професор на Академијата за драмски уметности на Универзитетот во Загреб. Член на L'Académie Mallarmé и l'Académie Européenne de Poésie.

Добитник е на наградата *Владимир Назор* за поетската книга „Сто александриски епиграми“, меѓународната награда „Поетека“ (2005) и меѓународната награда „Кристал Виленица“ (2020 година).

За нејзиниот придонес во теоретската драматургија е на-

градена со наградата *Пейтар Бре-чичк*. Нејзината драма *Eisgeneral* беше наградена на европскиот избор *Berliner Festspiele TT Stückemarkt* (2005), а драмата *Lyrebird* беше вклучена во меѓународниот избор *10th Women Dramawrights 'International* (Кејп Таун 2015). Романот *Време на лаѓиџие* (2009), првиот дел од трилогијата *Табу*, ја доби книжевната награда „Портал“ во 2010 година како најдобар роман на годината.

Застапена е во меѓународни и национални антологии. Била претседател на Хрватскиот ПЕН центар (2001-2005) и член на Меѓународниот управен комитет на Меѓународниот ПЕН (2002-2007). Уредник е во домашни и странски списанија.

Нејзината поезија и проза се преведени на десетина светски јазици. Настапувала на сите големи меѓународни книжевни поетски фестивали. Пишува на

хрватски и англиски јазик. Покрај белетристика, има објавено и неколку научни книги.

Лична веб-страница на авторката: www.sibilapetlevski.com

ВЕТЕРОТ НА ИСКУСТВОТО

Мразот ја запре селидбата
на народите и кога конечно

осамна на нашата друга
Земја, еднаш се раздени

засекогаш: очите се бранеа од
погледите, грчевито стегнати,

челата останаа намуртени во
локвите од стопеното сребро.

За среќа, го понесовме ветерот
на искуството и тој остана во нас.

Дожд

Надвор не врнеше, туку
внатре, под покривот

под кого непрекинато
истура густ варосан дожд.

Залегнати како тревата, ние
двајца се храниме со вар.

На прагот, сè уште влажни и
бели, стапките покажуваат

каде и по кој пат
од нашата кука истрча денот.

Розата на ветровите

Секое место има своја
роза на ветровите, но и таа роза

како и секоја друга сака крв,
и таа крв со секој здив

станува сè по сува, и секои
дванаесет секунди, со новиот

налет на воздухот, се зарива
во хумусот со по една ронка

црвен прав. Насоките
на привидниот и вистински ветер

не се исти: едната ја покажува
иглата, другата ја мерка трнот.

ПАЛМИНИОТ ЛИСТ

Додека се намотуваат цревата
на врвовите од копјата, мечовите

ги пресекуваат јазлите и животот се одвиткува
наназад толку брзо што веќе не може

да се следи смислата на зборот
во тетратката од палмино лисје

- ветрот вели: запри ме -
и секој виор прашина престанува

и секое зрно се осамостојува:
ронка по ронка се приземјува

и на земјата наоѓа нозе
за бегање, лелек за устата,

и очи за збогување со очите
кои сето тоа мирно го гледаат.

ПРЕВРТЕНА КОЖА

Откако ми забранија
да зборувам со јазикот на ангелите

одбивам да се смеам заедно
со оние што впишуваат крилја

во снегот со мавтање со рацете.
Добро што додека е заробен

во мразот, стравот се плаши од својот
лик. Внимателно чекорам:

меката шепа на лисицата ги допира
моите стапки. Не знам дали е

таа однадвор, а јас однатре.
Вистината ја преврте кожата.

КРАЈОТ НА ИСТОРИЈАТА

Прашумите процветаа со црвените
уснички. Мајмуните ги љубат:

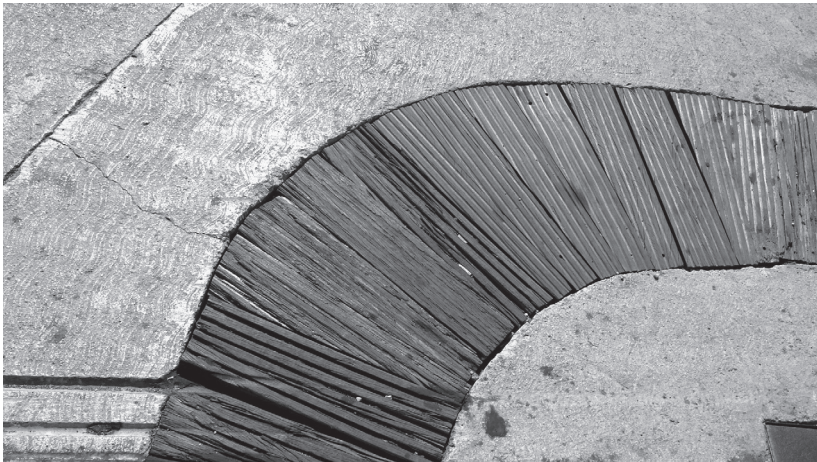
слободната волја е во опсегот
на скокот од еден на друг повид,

а среќата во смени поросоува, капе
и се истура по челата на ливчињата и слузницата,

по кората и крзното. Искинатите трамболини
од листовите и кожата на летечките верверички

најпосле престануваат да ја раскажуваат
историјата во ритамот на удирањето на дождот.

Превод: Бранко Цвейкоски

Моника Херцеџ

Моника Херцеџ е родена во 1990 година во Сисак, средно училиште завршила во Петриња. Таа е студент по физика на Универзитетот во Риека. Во 2017 година ја доби наградата *Горан за млади ѝоеџи* за најдобар дебитантски необјавен ракопис за книгата „Почетни координати“. Збирката беше објавена во 2018 година, а потоа ѝ беа доделени наградите *Квирин* за млади поети, наградата „Фран Галовиќ“ за најдобро книжевно дело на тема татковина и/или идентитет, наградата *Славик* за најдобро деби објавено во 2018 година и меѓународната награда *Мосџови на Сџруџа*. Истата година

ја добила наградата *На врв на јазикот* за најдобар необјавен ракопис и книгата со наслов „Сезона на забранет лов“, објавена во 2019 година. Добила втора награда на Меѓународниот поетски натпревар *Кастело ди Дуино* во 2016 година и прва награда на регионалниот натпревар во хумористично-сатиричниот жанр *Бал во Елемир*, 2017 година и наградата *Lapis Histriae* за најдобар расказ за 2019 година. Нејзините песни се објавени во различни списанија и преведени на повеќе јазици, а нејзин избор песни беше објавен и на француски јазик („*Ciel sous tension*“, *L'Ollave*, 2019 година).

ТЕОРЕМА ЗА ВОДАТА

Видовме: водата тргна да нè пречека
и требаше да се омекне,
да се научи јазикот на влажната кожа

Читаме од водата: оставете сè
нека се таложи во вас,
допуштете времето да го раздели
требното и јадливото

Од водата учевме: движење и мир
мраз и облак, бранување на површината
Како никогаш нема помалку вода
кога ја менува формата за да се самоодржи

Во водата пишувавме со својата вода
Зборот ја допре рибата, рибата каменот,
каменот раката, раката образот

Ќе шептевме на водата дека се плашиме
дека ќе остариме пред да научиме
како да ѝ кажеме сè

Тогаш водата нè однесе во пустината
и видовме: земјата тргна да нè пречека
и водата со упорноста на допирот ја раздели
тишината од нејзиниот камен

ТЕОРЕМА НА ДОВЕРБАТА

Да му се дозволи на времето да ја исуши болеста,
на тишината – неискажливото да го влее во пукнатините

Ќе се случи многу пати, ќе се свртиш,
ќе сфатиш дека со срцето можеш
да талкаш со години без да најдеш
место за седење
И ќе се случи, во најтемните денови
светот ќе биде пренаменет за осаменост

Љубовта често лежи во локвата на молчењето
доволно долго за да излезат од неа
оживеаните карпи

Кога ќе те обземе уморот, нејзините ребра за тебе
ќе се отворат како цвет на билка месојатка

ТЕОРЕМА ЗА ЉУБОВТА

Иако љубовта секогаш ќе трепери некаде во можностите
меѓу тебе, небото и крошните, меѓу капините покрај патот
и на крајот на секој август ќе сакаш да одлучиш

кога нема да побегнеш за првпат со првиот мрак,
ќе сакаш да учиш повторувајќи си себеси
што сигурно не значи да се сака:
кога првиот камен ќе ти дојде до прозорецот
кога туѓа нога ќе ти дојде под твојата нога
и ќе си повторуваш себеси
дека човекот е местото каде што
секогаш може да има светлина
која некој треба да ја запали

Дека љубовта постои дури и во каменот
кога неговата смисла за голтање на тишината ќе се претвори
во проектил,
дека не ја победивме дури и кога се мачевме
да ја изгониме со рацете и нозете,
да ја научиме со кого си има работа

Таа секогаш го расцутува април,
опстојувајќи на работ на средбата
држејќи ги со утробата сите мали срца
кои што се раствораат во почетокот на светот

ТЕОРЕМА ЗА ВРЕМЕТО

На почетокот, љубовта ги замижа очите и рече:
Долг ден ќе легне врз шупливите коски
и тие ќе процветаат
Долгата ноќ ќе легне на меките зглобови

и тие ќе зацврснат
 Младото време ќе проговори во пршлените:
 јас немам почетна точка, но целиот твој живот
 ќе се преправаме дека течам

Годините ќе ги отвораат раните
 годините ќе ги затвораат

На крајот, љубовта ќе замиже и ќе рече:
 татко ти, мајка ти, син ти, ќерка ти,
 твоето позајмено небо и сите грутки темнина
 нанижани во една долга коска полна воздух,
 се тврдоглави зборливи птици

Поминаа децении, а ти и времето се преправате
 дека некој стои во место, а некој се придвижува
 Умре државата, две, три, некој го фрли
 срцето на знамето и војната почна
 а годините тапкаа на челото
 додека мислите не се разделат,
 годините го сошиваа разумот
 додека не исцели

ЉОВ

Требаше да чекаме во утробата
 да се трансформира светлината во маса, суровоста во
 раѓање

по што започнува пошумувањето на Борнео
Честопати го нурнуваш лицето во тажните трупци
и знам дека ме прашуваш
дали навистина има смисла денес
на ова место
да присилиш некого да го преживее светот

Мајката рече
Кога млекото ќе завреска
молчи храбро како соборено дрво
Рече дека телото е порозно
и не треба да се грижиме кога еднаш
примерокот од кујнскиот чаршав
ќе го препознаеш како внатрешност на срцето
Лошата мајка носи генетска модификација на грижата
Лошата мајка понекогаш раѓа добра мајка

Другите жени рекоа
дека ќе ти се зголемат стапалата,
не од породување,
туку од зборови
Пред стомакот ми ги проучуваат мерките
Како првутот ги потскокнува јавно,
четинарите над усните,
како ја парчиме есента на третини,
како го вдувам во стомакот цврстиот скелет
како стаклар
изработувајќи стабилна арматура

Гледаат како си го милувам стомакот
на мајчиниот јазик
галовно шепкајќи им на буката, волкот и на копривата

кои крадешкум
се стрмоглавуваат
во едно битие

СЕЗОНА НА ЗАБРАНЕТ ЛОВ

По сто и дваесет степеници
нозете наеднаш стануваат лизгави лежишта и
детското икање одекнува низ ваганката
како папокот да го изел хипоцентарот

Со месеци во станот под нашиот
соседот собираше капки во легени
по сите соби
Кој знае кога всушност
пукнала цевка во нејзината бања

Оваа седмица ќе ги дупчат сидовите,
ќе ја бараат нивната пукнатина

Температурите се под нулата,
во неа е замрзнат стравот
дека млекото нема да истече
Таквите денови кога луѓето се лупат како ф'стаџи,
на благајните тивко упаѓаат
во четвртини леб
и нема кому да му се признае

Мокниот мраз
утрово ги прекри
мртвите кошути,
иако е сезона на забранет лов

Превод: Бранко Цвейкоски

Ана Хорваѝ

Ана Хорваѝ е родена (1943) во Загреб каде што се школувала и дипломирала право. Работниот век го поминала како адвокат во ИНА, попатно пишувајќи поезија.

Учала класичен балет, играла народни танци во ансамблот ЛАДО, била новинарка во ВЈЕСНИК, основала и раководела приватно советуваиште за жени ЕВА, ја основала и ја води ВТОРА МОЖНОСТ, здружение за заштита на напуштени животни (www.drugaprilika.com) познато по својата акција *Да ѝ сиасиме кучињата од шинџериите* благодарение на кое од убиство се спасени 3.325 напуштени кучиња од Загреб.

Ана Хорват е мајка на ќерката Тина и баба на внуците Матија и Мара.

Таа е член на Друштвото на хрватските писатели.

Објавила 17 збирки поезија во Загреб (од нив две сликовници за деца), романот ПОДСУКЊА, АВТОБИОГРАФИЈА, збирките раскази и мемоари ПИСМОПРИКАЗНИ и ЛОВОРВИШНА, како и неколку поетски тематски антологии.

Нејзините песни се вклучени во дваесетина антологии и преведени на 15 јазици.

Ана Хорват живее со своите животни и дрвја во природниот парк Медведница, во близина на Загреб, уредувајќи ја првата виртуелна антологија-портал на хрватската љу-

бoвнa пoезијa (oд 19 дo 21 вeк)
www.pjesnici-ane-horvat.net вo
дигитални книги на Интернет.

Meѓy другите форуми, oд
2018 гoдинa, e ВOДИТЕЛКA нa

ТРИБИНАТА: РАЗГОВОР СО
ПОЕТЕСАТА.

- www.ana-horvat-poetry.net -

Видови во видовите

постојат три вида луѓе
оние кои сакаат
оние кои се рамнодушни
и оние кои мразат животни
не се разбираат меѓусебно
еден со друг
не можат ништо да објаснат

ПРИКАЗНА ЗА МАЗНАТА МАЧКА

ја викаа Маза
бидејќи постојано се умилкуваше
била млада кога ја избркале
и отишле на скијање
му ги давела пилињата на соседот

а потоа му се врткала крај нозете
па ја однел во прифатилиште

студено е
никој не доаѓа по неа
заборавена таму сè уште чека
повеќе не се умилкува
а нејзиното време капе
тече
истекува

ЗА ЛЈУБОВТА КОН ЖИВОТНИТЕ

луѓето секогаш
ги мамат животните
кажуваат колку им се драги
ги галат
па ги колат и ги јадат
полумртви им ги дерат кожата
за нивните чевли и палта
божем ги сакаат
па со месеци врз нив
прават крвави експерименти
ги оставаат „миленичињата“
фрлајќи ги по патиштата
од забрзаните автомобили
до смрт ги исцрпуваат со сопирање
расните женки за плодење

ги возат младенчињата во кланици
откако децата се наиграле со нив
ги убиваат бесчувствено по ловиштата
ги одржуваат живи
во смрдеата и темнината на фармите
точно онолку колку што носат пари
ги товараат со претешки товари
ги транспортираат во кланиците
како вреќи со компири
ги јаваат до исцрпеност
ги претепуваат до смрт кога се нерасположени

луѓето секогаш
рамнодушно
од алчност
ги изневеруваат животните
и тие со генерации
и покрај сите ужаси
им веруваат и им служат

СФИНГА

во рамката
од нивните фотографии
со синцирче од очите
на моите мртви животни
шетам покрај нивните гробови

стражарам како сфинга
 над нивните крзна
 тонам во живиот песок на спомените
 учејќи од нив
 трпеливо да боледувам
 и тивко да умрам

ТОАСНА

додека бев волчица
 доаѓаше во моето дувло
 мојот волк
 нежно ме лижеше зад увото
 а јас го галев
 по муцката и стомакот

шепите му беа меки
 и со изострените канци и заби
 ловев низ целата шума
 ненаситно го прегрнував својот маж
 и му раѓав секоја пролет
 неколку волчиња
 зачнати од љубов

сега ме држат во темнина
 велат дека сум надвор од мода
 мирисам на нафталин

се митарам и оставам
мртви руна
на други палта

КУЧЕШКА, ЛУБОВНА

во сенката на твоето куче
кое како предмет
го врзуваш со синџир
ме допира влажната муцка
на сите мои мртви кучиња
од темнината на неговата куќичка
ми мавтаат нивните
засекогаш подвиткани опашки
кутриот твој чувар на дворот
ми зборува со телото
колку му недостига
милувањето на твојата рака
понекогаш само еден
долг радосен утрински поглед
на разделба
ќе ни ги разубави спомените
љубовнику
барем одврзи го тоа животно

Превод: Бранко Цвейќоски

Ружица Циндори

Ружица Циндори (Лудберг, 16 октомври 1961), поетеса и есеистка. Дипломирала компаративна книжевност и филозофија, посетувала студии од информатичките науки. Работела како библиотекарка и секретар на Друштвото на хрватските писатели. Ја координирала дејноста на хрватското жири за наградата за книжевност на Европската Унија (2009., 2012. и 2015.). Била член на Управниот одбор на Европскиот совет на писатели во Брисел (European Writers' Council) во три мандати и била претседателка на Работната група за регулирање на правото за јавно авторско позајмување на истата организација. Објавувала песни, статии и есеи во антологии и низ пе-

риодични списанија, како и на Хрватското радио. Учествовала на многу литературни средби и фестивали во Хрватска и во странство. Нејзини песни се преведени на десетина странски јазици и се вклучени во различни избори и антологии. Преведува поезија од словенски јазици. Добитничка е на наградата „Добриша Цесариќ“. Во Бугарија ги добила наградите „Димчо Дебелјанов“ и „Сребрено летечко перо“. Ги објавила збирките поезија: „Клади на зеленилото“ (1984); „Рез, незацелен“ (1989); „Кругови. Растојание“ (1997); „Лудбрешки октомври“ (2002); „Стрпливост“ (2006); „Град, шума, остров“ (2006, Награда „Добриша Цесариќ“); „Памучно своно“ (2010);

„Доцна“ (2011); „Странецот од Итака“ (2011, избор на бугарски јазик); „Забораиште“ (2013); „Некој пред мене бил оваа шума“ (2016, избор на македонски јазик, превод: Весна Ацевска); „Лента од ветар“ (на хрватски јазик 2017; на македонски јазик 2021-ва, превод: Љерка Тот Наумова).

ПРИСПИВНА

Стрпи се.
Животот ќе мине
полека
како санка
низ снег.
Секоја болка
ќе си најде свое место.
Од песок
макотрпно ќе плакнеш
зрнца олово и злато,
под глинено небо
ќе гориш
крупни копнежи
и ќе се вртиш низ непознат
предел.
Препознатлива ќе остане
само селидбата
на ластовиците,
како широк замав
на есента
наспрема југот.

НА ПОЕТОТ

Лесно ти е тебе,
Поету,
ти ги зна
очајот на осаменото море
и страсната сосредоточеност
на сенката
устремена кон него.
Ноќта за тебе е наметка
испишана со читливи
знаци
и не те изненадува
утрото кое, безволно,
сепак си го мие лицето
во млака дождовница.

Но што е со нас
другите
кои уште талкаме низ шума
без изговор
или по аеродроми
упорно го чекаме
својот изгубен багаж?
Не наоѓаме
зборови точни
на секојдневните спроводи
и молкум, кукавички
плачеме,

пуштајќи без борба
да нè напуштат ситните
еднодневни пеперуги.

ПРОЛЕТНО ЧИСТЕЊЕ

Со едно движење
на подлактицата
ги изметев од масата
старите метафори.
Не дека нив
не ги сакав.
Тие пупки
од самрачни дни,
со голем товар
празнина
на рамењата.

Не можам да речам
дека не жалев
по нив.
Еднолична е
градината без зачини.
Супите од спомени
имаат поубав вкус
од овие денешните.
Си велам во себе:
„Издржи уште малку!“

На гранчињата бозел
веќе се видливи
срамежливи листенца.

ОГЛЕДАЛО

Преку мазната рамнина
лизнува одразот,
а во длабочината ништо
не го допира.
На ништо не го покажува
своето стареење.
Се крши
без бес и болка,
сè уште целосно
со секое делче.
Ревносна рака го брише
заради себе самата
и не му ја менува сржта.
Никој од него не бара
да се прилагоди на одразената слика.
Никој не го осудува
заради јаснотијата или бесчувствителноста
што толку верно
го пренесува страдањето.
А секој здив
може да го замагли.

ЧЕКАЛНИЦА

Студено
е овде.
Бели сидови.
Облаци
притиснати
на џамовите.
Празни столови.
Студено,
вкочането од чекање.
Трајно зујат
сините екрани.
Експлодираат студени
гласови.
Се буди
вечерта.

ПРЕГРАТКА

Тука си,
близу.
Еленски рогови
зад мојот грб.
Отруените далги

по забуна ги толкувам
 како копнеж.
 Ниту синоличка
 не можеш да подариш
 без коприва,
 секоја насмевка
 пече.
 Цела ливада
 засади
 на градите,
 но тоа не те
 спитоми.
 Премногу сила
 се троши
 на стаклени прегратки,
 подоцна уште
 ги преиспитуваме
 белите џебови
 што тишината
 ни ги прикачи по кожата.

Превод: *Весна Ацевска*

Ивана Шојаји

Ивана Шојаји е родена е на 26 февруари 1971 година во Осиек, каде што завршила гимназија (новинарство) и две години студирала математика и физика на Факултетот за образование. Студиите заправо ѝ ги прекинала Татковинската војна, во која таа доброволно се вклучила на почетокот на август.

Во 1993 година заминала во Белгија каде живеела седум години. Една година работела како дописник на Гласот на Славонија од Брисел. Осумнаесет години активно се занимава со литературен превод за најпрестижните хрватски издвачи.

Таа е член на Друштвото на хрватските писатели од 2003 година.

Како поетеса, есеист, прозаист и романсиер зад себе има деветнаесет наслови: четири збирки поезија („Хиперболи“, „Вознесение“, „Духови“, „Софија со наметки ја мете осаменоста“ и „Луѓето не знаат да молчат“), збирката есеи „И сите маски ќе паднат“, четири збирки раскази („Како куче“, „Месечари“, „Рацете на Азazel“ и „Емет“) и шест романи („Шамшиел“, „Унтерштаг“, „Ничии синови“, „Јом Кипур“, „Езан“ и „Елен или пат во маглата“), романите за млади „Змејови што не летаат“ и „Облак од свездички“, како и сликовниците „Хелиот, змејско гнездо“ и „Селина и темнините“ кои ќе бидат објавени наскоро на кинески јазик.

„Унтерштад“ (2009,) во 2010 година беше награден со четири книжевни награди: годишната награда за литература *Владимир Назор*, наградата *Ксавер Шандор Галски*, Годишната награда *Јосий и Иван Козарац* и книжевната награда *Фран Галовиќ*. Во 2012 година „Унтерштад“ беше драматизиран и премиерно изведен во Хрватскиот народен театар во Осиек, во режија на Златко Свибен. Како и романот и драмата во 2013 година беше крунисана со сите поголеми награди.

Нејзините раскази во 2016, 2018 и 2019 година беа награ-

дени со прва и втора награда за расказ „*Ранко Маринковиќ*“ на весникот „*Вечерњи лист*“.

Расказот „Емет“ од истоимената збирка беше драматизиран и премиерно изведен во Хрватскиот народен театар во Осиек, во режија на Сама М. Стрелец, на 10 ноември 2018 година.

За целокупното уметничко творештво и за промоцијата на хрватската култура во земјата и странство, во 2016 година е одликувана со Орден на Хрватска Даница со ликот на Марко Марулиќ, а во 2011 година го добила Печатот на градот Осиек за особен придонес во литература.

ЖИВОТОТ НЕ Е ЕЛЕМЕНТАЛНА НЕПОГОДА

Немаме контрола, велиш
 ти велама дека си делумно во право,
 ми велиш дека животот е како елементарна непогода,
 нешто помеѓу земјотресите,
 поројните води и пожарите,
 А јас ти велама дека не е помеѓу,
 туку дека е тремеѓе,

точката на разгром на навидум неспојливите појави.
Те сакав како никогаш никого порано,
порано од што, се смееш
во залетот на отфрлање на сите одговорности
од себе самиот на Бога.
Сакаш да бидеш момче сè до смртта
и има нешто свечено во твојот поглед,
како да ја проколнуваш
таа глупост на отфрлање на секое право на одлука.
Момчињата живеат во соби,
играат на прекршоци
и чекаат други да исчистат по нив.
Значи, залудно изградив куќа,
ти признавам од многу предизвици.
Ме гледаш зачудено.
Не сфаќаш дека мажите не растат на дрвја,
туку во главите на момчињата кои сакаат да пораснат
за да се доведат во ред.
И се надгледуваме.
Со решенијата.
Животот не е елементарна непогода.

РЕИНКАРНАЦИЈА

Се сеќавам сè повеќе,
и сè помалку паметам.
Тоа чувство кога од пукотот на јасните мутри
влегуваш во темнината на куќата,

па велииш дека го бараш патот до прекинувачот или
ролетната,
а всушност се бараш себеси во тој простор без
ориентири,
се обидуваш да определиш и каде си и како си.
И за момент,
навистина кратко
стравот те облева
како мирис на тешка храна при влегувањето во кујната
во која бабите готвеле на дрва
сè што се готви долго,
мислиш дека знаеш каде си бил.
Само мислиш,
како што децата мислат дека се стари
сите што треба да си заминат пред нив.
А тогаш го вклучуваш светлото,
прстот го наоѓа прекинувачот
и огромната темнина се претвора
во тесен простор
населени со покуќнина
која и не ти е потребна за живот.
Така се сеќавам:
на моменти, во кратки, остри фрагменти,
во трепетите ги разбираам сите свои стравови
и не ги оспорувам,
бидејќи за кратко имаат темел.
И тогаш заборавам,
тргнувам одново
од светлината во мракот,
од мракот до светлината.
И назад. До исцрпеност. До крајот.

СРЕЌАТА ДОАЃА ОД НЕКАДЕ

Среќата доаѓа од некаде,
од сеќавањата или надежите,
од собата од која одамна излеговме,
ја заборавивме причината за излегувањето,
го запаметивме само најдоброто,
па со копнеж се враќаме на вратата од која го изгубивме клучот.
Убавината доаѓа од некаде,
како и секогаш жолтиот мирис на сапуноот
од плакарот што го отворивме широко,
како нешто со кое би се миеле
во зората која од крошните воздивнува како засенчена трема.
Понекогаш во среќата на убавината
Се вкочануваме како дете кое во продавница за чуда
Знае дека нема парички
За сè што му затреперува срцето.
„Само телата старет“, си велите пред крајот
Како запаметена, одамна заборавена
мистеријата на животот,
кога ќе ги сфатиме дека со детски чекори
староста ја влечеме зад нас
како збрчкано, онемоштено тело
кое веќе нема сила да трага по среќата.
Предоцна разбираме
дека децата всушност раѓаат деца,
дека децата на одарот ни ги шепотат последните пораки,
дека затоа само очите никогаш не стареат,
туку од старечката бавност,

блеснуваат од клупата со наперчена среќа
 пред јатото небесни птици
 што се собрале да се гостат од трошките на потфрлениот леб.

ЛУЃЕТО СЕ ПЛАШАТ

Требаше да умрам порано
 да се откажам пред времето што трча
 пред да се навикнам
 од светот
 со патетична неподготвеност да заминам.
 Требаше да умрам
 па одново да се родам од лагата
 со која светците се заштитуваат за да преживеат
 да се прикријат
 да остануваат и по маченичката смрт.
 Требаше да знам
 дека сè што сметав за кошмар
 само е остаток од сеќавањата на минатите животи,
 до изминатите, нималку пријатни умирања
 и дека жени кои не ги познавам
 се јас преѓешната,
 дека јас бев тие.
 Требаше повеќе да се смеам
 на повторените глупости
 како на влажните чорапи после поројот
 и на косата која дивее навечер
 па наутро нè дочекува како

дете подготвено за нови гаволштини.
Требаше почесто да си гледам во очите,
во нив ќе се препознаев порано
и ќе запеев погласно од местото
од кое сите можат да ме слушнат
и да ми се чудат.
Луѓето најдобро им се чудат во светот
на сите што се како нив
насмеани или расплакани.
Луѓето не се познаваат,
не се препознаваат ни во себе,
ниту во другите.
Луѓето се плашат од смртта.

ТРОДАР

В зори,
кога водата ќе се залепи како мраз на свиокот
или во огледалото
самиот си велам да не ја орам водата,
туку светлината,
а светлината жилаво не му се предава на телото на водата
не распукнува,
туку се извртува и се превртува и крцка
како цврста фиданка од трска
што не можеш да ја откинеш – туку само да ја исечеш.
И за момент имам впечаток
дека не сум сосема сам

и дека имам нешто,
иако знам и дека сум сам и дека немам ништо.
И враните ми се смеат од тополите и врбите
додека се преправам дека сум дете
што се игра,
а не старец кој ја прикрива тагата
создадена од празната осаменост.

ЗА ЛЈУБОВТА

Кога ќе ги отвориш прозорците,
сакав да ти речам
кога ќе ги отвориш сите свои прозорци,
кога ќе те вдишам длабоко,
ми се свртува во главата како на рингишпилот
за Антуново,
затоа што низ твоите прозорци
светот мириса слатко,
како липите полудени од цутот што стеснува
и од соничтата што ги таложиме за темнината
и светлината што нè исцелува.
И ми мириса на цимет,
на слатко од некое шумско, заруменето овошје.
Ги слушам низ твоите прозорци
сите птици кои се враќаат дома
затоа што знаат дека студот се повлекол
и дека сонцето ќе остане подолго на небото
издигнато во окото како подносливо кубе.

Никогаш не знаев да пишувам за љубовта,
секогаш ми беше некако штуро
сето она на кое ме потсетуваш
како спомен, соништа или надежи
да се струпани во премалечки зборови
и премногу крути за сè што би знаел
да чувствувам за тебе.
Зашто: кога ќе ги отвориш прозорците,
сите свои прозорци,
знам дека знаеш сè за мене
кој патува со тебе како роден крај
на кого скитниците му се насмевнуваат,
потоа за него им пеат на сите што сè уште знаат да се чудат.

Превод: Бранко Цветкоски

Жељко Врховски

Жељко Врховски (Травник, 1955) дипломирао култура на Факултетот за организација и информатика во Вараждин. На колективни изложби изложува од 1971 година, а првата самостојна изложба ја имал во 1986 година во галеријата „Никола Тесла“ во Загреб. Станува збор за изложба/инсталација посветена на Венециското биенале, која е создадена на поттик на тогашниот раководител на Галеријата на Студентскиот центар во Загреб, Владимир Гудец. Потоа изложил неколку цртежи, монотипови, слики на картон, комбинирајќи различни техники, како темпера, графичка боја, масло, па дури и сребро и злато, а се испробал и во инсталации и изведби, покажувајќи исклучително ниво на уметнич-

ка свест и склоност кон експериментирање. Посебно треба да се спомене неговата изложба „Патот низ уметноста“ во Вараждин во 1990 година, која ја придружуваше Ангелко Хундиќ, нагласувајќи дека Жељко Врховски „нашол автентичен израз и свој пат во уметноста“. Но после тоа тој најмногу се посветува на поставување туѓи изложби, па многу уметници го паметат по неговите иновативни изложби, било да се тоа скулптури, сликарство, фотографија или претставување на културни феномени, како што е изложбата „Фармерки!“ што како успешен пример за медијација меѓу различните културни модели е забележан и во книгата на Милена Драгичевиќ-Шешиќ и Сањин Драгојевиќ „Меѓукултурната ме-

дијација на Балканот“ (Сараево, Око, 2004).

Жељко Врховски од неодамна се сврте кон медиумот за фотографијата. Во современиот свет несомнено доминираат сликата и визуелното, а медиумот за фотографија доживеа невидена експлозија благодарение на неговата глобална достапност. Меѓутоа, во делата на Жељко Врховски фотографијата не е присутна во „сурова“ состојба, туку е основа за понатамошна обработка и експериментирање:

обработена и испечатена на платно, фотографијата остварува трансформација што ја евоцира класичната техника на сликање масло на платно, поигрувајќи се со очекувањата на гледачот и врежаните предрасуди за ликовноста, ворховски умножувајќи ги мотивите кои се цивилизациски „општи места“, со што ја избегнува строгата категоризација и закостенетите жанровските модели.

Превод: Б.Ц.

